

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**2010-2020 YILLARI ARASINDA YEREL
YÖNETİMLERİN KADINLARA YÖNELİK
SOSYAL HİZMETLERİ: İSTANBUL VE İZMİR
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÖRNEKLERİ**

ECE KADIKÖYLÜ

2501170491

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGÜN AKDURAN EROL

İSTANBUL - 2022

ÖZ

2010-2020 YILLARI ARASINDA YEREL YÖNETİMLERİN KADINLARA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLERİ: İSTANBUL VE İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÖRNEKLERİ

ECE KADIKÖYLÜ

Bu çalışmada 2010-2020 yılları arasında kadınlara yönelik sunulan sosyal hizmetler yerel yönetimler üzerinden incelenmiştir. Üzerinde durulacak hizmet sağlayıcısı yönetim birimi olarak ise belediyeler seçilmiştir. Tezin kavramsal çerçevesi sosyal belediyeçilik anlayışı üzerine kurulmuş, bu bağlamda sosyal belediyeçiliğin dünyada ve Türkiye'de tarihsel gelişimine değinilerek kadınlara sunulan sosyal hizmetlerde ne gibi işlevleri olduğuna odaklanılmıştır. Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin gelişimi ise cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak dönemsel bir ayırım yapılarak ele alınmıştır. Burada sosyal belediyeçilik ele alınırken, sosyal politikaların uygulama araçlarından olan sosyal hizmetlerin toplumsal cinsiyet boyutu üzerinde durulmuş, kadınlara sunulan sosyal yardımların ve hizmetlerin kadınların hayatlarında ve refahlarında ne gibi etkileri olabileceği tartışılmıştır. Belediyelerin bütçe planlamalarında ve hizmetlerinin sunumunda toplumsal cinsiyete duyarlı bir anlayışın kurumsallaşması için uygulanacak olan yerel politikaların belirlenmesinde farklı siyasal yaklaşımların olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ampirik kısmında, 2010-2020 yılları arasında biri iktidar diğeri ana muhalefet partisine mensup belediye başkanları tarafından yönetilen İstanbul ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri, sosyal belediyeçilikte kadınlara yönelik hizmetleri açısından değerlendirmek üzere örnek olarak seçilmiştir. İki farklı belediyenin toplumsal cinsiyet duyarlılıkları; sosyal belediyeçilik anlayışları ve bununla bağlantılı olarak sundukları hizmetlerin kapsamı ve nitelikleri üzerinden karşılaştırmalı bir anlatımla sunulmuştur. Belediyelerin, bu tarih aralığında yayınlamış oldukları stratejik planları, belediyelerin en üst politika belgeleri olmaları dolayısıyla sunulan sosyal hizmetlerin toplumsal cinsiyet boyutunu incelemede yol gösterici olacağından analiz kapsamına alınmıştır. Çalışmada, sosyal belediyeçilik anlayışı doğrultusunda kadınlara sunulan veya sunulması planlanan hizmetler

yoluyla, eşitliği temel dinamik olarak alan kadın dostu bir belediyeçiliğin mümkün olup olmadığı sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Yerel Yönetimler, Sosyal Belediyeçilik, Sosyal Hizmetler

ABSTRACT

SOCIAL SERVICES OF LOCAL GOVERNMENTS FOR WOMEN BETWEEN 2010-2020: ISTANBUL AND IZMIR METROPOLITAN MUNICIPALITIES CASES

ECE KADIKÖYLÜ

In this study, the social services offered to women between 2010 and 2020 were examined through local governments. Municipalities were chosen as the service provider local government unit to be focused on. The conceptual framework of the thesis is based on the understanding of social municipality. In this context, the historical development of social municipality in the world and in Turkey is emphasized, and what kind of functions social municipality has in the social services offered to women. The development of social municipality in Turkey, on the other hand, is handled by making a periodic distinction as before and after the republic. While discussing social municipality here, the gender dimension of social services, which is one of the implementation tools of social policies, was emphasized, and the effects of social assistance and services offered to women on women's lives and well-being were discussed. It has been determined that there are different political approaches in determining the local policies to be implemented in order to institutionalize a gender sensitive understanding in the budget planning of municipalities and in the presentation of their services.

Within the scope of the study, Istanbul and Izmir Metropolitan Municipalities, which were governed by mayors, one from the ruling party and the other from the main opposition party, were selected as examples to evaluate their services to women in social municipality between 2010-2020. Gender sensitivities of two different municipalities; social municipality understandings and the scope and qualities of the services they provide in connection with this, are presented in a comparative manner. The strategic plans published by the municipalities in this date range have been included in the analysis as they are the top policy documents of the municipalities and will guide in examining the gender dimension of the social services provided. In the study, it has been questioned whether a women-friendly municipality that takes

equality as the main dynamic is possible through the services offered or planned to be offered to women in line with the understanding of social municipality.

Keywords: Gender, Local Governments, Social Municipality, Social Services

ÖNSÖZ

Bu çalışmada sosyal belediyeçilik anlayışı doğrultusunda belediyelerin kadınlara yönelik sundukları hizmetlere odaklanılarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesis edilebilmesi için yerelde yürütülen politikaların önemine vurgu yapılması amaçlanmıştır. Çalışmaya karşılaştırmalı bir nitelik kazandırarak analizin zenginleştirilmesi hedeflenmiş, bu bağlamda da İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri somut örnekler sunulması açısından seçilmiştir. Yerel sosyal politikalar ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması arasındaki ilişkisellik, sosyal belediyeçilik kavramı üzerinden inşa edilmiştir.

Cinsiyet eşitliği, kadınların güçlendirilmesi, tüm dezavantajlı grupların eşit ve adil bir sistemde var olabilmeleri gibi ilkeler doğrultusunda ve feminizmin bu noktadaki öneminin farkındalığıyla yürütmüş olduğum tez çalışmam; evde, okulda, işte, sokakta, medyada ve içinde bulunduğumuz hayatın daha birçok alanında karşımıza çıkan ataerkil iktidar ilişkilerinin çözülmesi yolunda atmaya çalıştığım büyük küçük her bir adımı ve kendi fikir dünyamdaki devrimlerimi daha anlamlı kıldı ve yolumu aydınlattı. Bütün bir yazım sürecinin kendisi ise; iniş çıkışları ile, içinde barındırdığı birçok farklı duyguyla birlikte, en çok da umut ile, gücümü ve inancımı kaybetmeye yaklaştığım her anda elimi tutup ayağa kaldırarak bana aslımı ve mücadelemi hatırlattı.

Tez çalışmamın tamamlanmasındaki en büyük teşekkürüm tabii ki, çalışmayı yürüttüğüm süre boyunca zaman zaman uzun aralarım olsa da yeniden teze tutunmamı her seferinde destekleyen, yapabileceğime olan inancıyla değerli emeklerini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Özgün Akduran Erol'a aittir.

Sevgili ablam Gülce Kadıköylü Kardaşlar'a, yazım sürecimde her anıma empati ile yaklaşım, aynı süreçlerden geçtiği için kıymetli deneyimlerini bana aktararak, vermiş olduğu her türlü moral, motivasyon ve destek için teşekkür ederim. Henüz 18 yaşındayken üniversiteyi İstanbul'da okuma isteğim ile başlayan ve 10 yıla yakın bir süredir devam eden, hayaller ve gerçekler silsilesi içerisinde ama asla heyecanımı kaybetmeden inşa etmeye çalıştığım dünyamda, fikirlerimi ve duygularımı özgürce

yaşama inadımın en büyük ilhamı ve destekçisi olan anneme, ilgisini her daim hissettiğim babama, üzerimdeki emekleri ve bana olan güvenleri için teşekkürler.

Tez yazım sürecimde yanımda olan tüm dostlarıma, motivasyonumu kaybetmeye her yaklaştığımda bana olan inancını dile getirerek verdiği sonsuz desteğiyle Cemre Çulhaoğlu'na, en çok da İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları bölümünden, birçok duyguyu birlikte paylaştığımız canım arkadaşlarım Hazal Güvenç, Yasemin Yılmaz, Pelin Akman, Pınar Alkan, Gaye Polat Taşpınar, Murat Koçak, Kübra Ayçiçek Akçelik, Meryem Nur Çoban, Deniz Antepoğlu ve Egemen Kepekçi'ye, dayanışmayla yola devam edebilme gücü verdikleri için çok teşekkür ederim.

Ece Kadıköylü

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

1.1. YEREL YÖNETİMLERDE SOSYAL HİZMETLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.2. YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARINDAKİ ROLÜ: SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI.....	8
1.2.1. Sosyal Belediyecilik	10
1.2.2. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri	11
1.3. TÜRKİYE'DE SOSYAL BELEDİYECİLİK	13
1.3.1. Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Belediyeciliğin Temelleri	14
1.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Türkiye'de Sosyal Belediyecilik.....	15
1.3.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Türkiye'de Sosyal Belediyecilik.....	17
1.4. TÜRKİYE'DE BELEDİYELERİN SOSYAL HİZMETLERİ.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYECİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. SOSYAL POLİTİKANIN KADINLARA YÖNELİK SOSYAL REFAHININ ARTTIRILMASINDAKİ İŞLEVİ.....	27
2.2. TÜRKİYE'DE SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ	31

2.2.1. Bakım Hizmetleri (Evde Sağlık Hizmetleri, Çocuk/Yaşlı/Engelli Bakımı)	35
2.2.2. İstihdama ve Sosyalleştirmeye Yönelik Hizmetler	38
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

3.1. BELEDİYELERİN STRATEJİK PLANLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ AÇISINDAN ÖNEMİ	45
3.2. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	48
3.2.1. Sosyal Belediyecilik Kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarafından Kadınlara Sunulan Sosyal Hizmetlerin Belediyenin Stratejik Planları Üzerinden İncelenmesi	50
3.2.1.1. 2010-2017 Stratejik Plan Döneminde İzmir BB’de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler	51
3.2.1.2. 2015-2019 Stratejik Plan Döneminde İzmir BB’de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler	55
3.3. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	59
3.3.1. Sosyal Belediyecilik Kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarafından Kadınlara Yönelik Sunulan Sosyal Hizmetlerin Belediyenin Stratejik Planları Üzerinden İncelenmesi	61
3.3.1.1. 2010-2014 Stratejik Plan Döneminde İBB’de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler	62
3.3.1.2. 2015-2019 Stratejik Plan Döneminde İBB’de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler	65
3.4. KADINLARA YÖNELİK SUNULAN SOSYAL HİZMETLER AÇISINDAN İZMİR VE İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	68
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	77

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1.: Belediyelerin Pandemi Haritası: İstanbul ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi.....	33
Tablo 2.2.: Belediyelerin Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetleri	40
Tablo 3.1.: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2010-2017	50
Tablo 3.2.: İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ve Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı, 2015-2019	50
Tablo 3.3.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.1	53
Tablo 3.4.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 7.2.....	53
Tablo 3.5.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Plan Dönemi Sektörel Bazda Proje/Faaliyet Harcamaları.....	54
Tablo 3.6.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.1	57
Tablo 3.7.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.2.....	57
Tablo 3.8.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Plan Dönemi Stratejik Amaç Bazlı Hedef Bütçe ve Gerçekleşen Harcamalar	58
Tablo 3.9.: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, 2010-2014	62
Tablo 3.10.: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı, 2015-2019..	62
Tablo 3.11.: İBB 2010-2014Stratejik Planı - Stratejik Amaç 3	64
Tablo 3.12.: İBB 2010-2014Stratejik Planı - Stratejik Amaç 4	64
Tablo 3.13.: İBB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 3	67
Tablo 3.14.: İBB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 7	68

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1.: Belediyelerin Pandemi Haritası.....	35
Resim 2.2.: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme nin Yararları.....	38

KISALTMALAR LİSTESİ

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BMOP	: Birleşmiş Milletler Ortak Programı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İGEP	: İç Göç Entegrasyon Projesi
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi
İzmir BB	: İzmir Büyükşehir Belediyesi
KADEM	: Kadın Destek Merkezi
KDK	: Kadın Dostu Kent
M.Ö.	: Milattan Önce
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TCDB	:Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu,
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations Population Fund)
YEPP	: Yerel Eşitlik Eylem Planı

GİRİŞ

Bu tez kapsamında Türkiye'de 2010-2020 yılları arasında yerel yönetimler düzeyinde uygulanan kadınlara yönelik sosyal hizmetler, söz konusu zaman aralığında iktidar (AKP) ve ana muhalefet partisine (CHP) üye belediye başkanları tarafından yönetilen İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin bu alandaki hizmetlerine odaklanılarak incelenmiştir. Bu yolla, kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin kapsamı ve içeriğinin, iki büyükşehir belediyesinin stratejik planları temel alınarak karşılaştırmalı bir bakış açısıyla sunulması hedeflenmektedir. Bu sayede hizmetlerin yararlanıcısı kadınların, hizmet sunucusu tarafından nasıl ele alındıkları konusunda ve iki büyükşehir belediyesinin kadınlara ve onların sorun, ihtiyaç ve taleplerine dönük yaklaşımlarında bir farklılık olup olmadığı irdelenmiştir.

Devlet, sosyal hizmetlerinin büyük bir kısmını yerel yönetimler aracılığıyla uygulamaktadır. Zira yerel yönetimlerin, yerleşiklerin ihtiyaçlarını belirlemesi ve ihtiyaç sahibi kişilere erişmesi merkezi yönetime göre daha kolaydır. En temelde bu sebepten yerel yönetimlerin hizmet ve yardım sunulması noktasında daha aktif ve etkili rol oynadıkları söylenebilir. Araştırma kapsamında üzerinde durulacak temel kavram ise *sosyal belediyecilik* anlayışıdır. Örnek olarak seçilen İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin kadınlara yönelik sosyal hizmetleri, sosyal belediyecilik anlayışları ile bağlantılı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Sosyal belediyecilik anlayışı doğrultusunda izlenen politikalara ve verilen hizmetlere kadın yararlanıcılar özelinde daha derin bir bakış geliştirebilmek adına, sosyal hizmetlerin yerel yönetimler düzeyinde sağlanma çabasına tarihsel bir perspektiften bakılmıştır. Sosyal politikaların sosyal belediyecilik anlayışı ile ilişkisi kurularak, belediyelerde kendisine ne şekilde uygulama alanı bulduğuna dair bir analiz sunulmuştur. Yerel yönetimlerin kadınlara yönelik sosyal politikalarının geçirdiği dönüşüm irdelenmiştir.

Araştırmanın tüm aşamalarında feminist bir farkındalık benimsenmiştir. Belediyelerin uygulamakta olduğu sosyal hizmetlerin kapsamını, niteliğini, uygulama pratiklerini ve belediyelerin gözünden yararlanıcı kadınlar üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerini anlamaya ve eksik yönlerinin belirlenmesine yönelik bir

analiz sunulması hedeflenmiştir. Feminist bakış açısıyla yapılan araştırmalar, bir nevi politika üretme eylemi oldukları için, bu tezde de elde edilecek verilerin analizi ve varılacak sonuçlar feminist bir bakış açısının ürünü olarak nitelendirilebilir.

Yerel yönetimlerin kadın odaklı politikalar uygulamaları ve hizmet dağıtımından bütçe belirlemeye kadar toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilemeleri oldukça önem arz etmektedir. Bu bakımdan tezin temel amacı ve katkısı belediyelerin hizmet dağıtımına ve sosyal belediyecilik anlayışlarına toplumsal cinsiyete duyarlı bir nitelik kazandırmak olmuştur. Tezin, belediyelerin projelerini ve hizmetlerini planlarken ve uygulama aşamalarına geçtiklerinde da başvurabilecekleri bir kaynak olması hedeflenmiştir. Burada belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde yeniden yapılanması sürecinde yol gösterici olma amacı güdülmüştür.

Tez yazılırken nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi (içerik analizi) yöntemi seçilmiştir. Tezin ilk iki bölümü yazılırken araştırma konusu hakkında bilgi içeren dergi makalesi, kitap, yüksek lisans ve doktora tezi gibi yazılı dokümanların incelenmesi amacıyla bir literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmalar olup olmadığını belirlemek amacıyla araştırma konusu ve alt konularına ilişkin kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Tezin belediyelerin karşılaştırıldığı üçüncü bölümünde ise İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair yürütülen politikalarının izlenilebileceği düşünülen birimlerinin sundukları hizmetlere bakılmıştır. Bu hizmetler, söz konusu belediyelerin 2010-2020 (2020 yılı dahil edilmemiştir) yılları arasında yayınlamış oldukları stratejik planları doğrultusunda incelenmiştir. Belediyelerin hazırlamış oldukları dokümanların incelenmesi yoluyla; yapılan yardımlar ve sunulan hizmetler ile kadınların refahına ilişkin belediyelerin nasıl bir çerçeve çizdiklerine ve nasıl bir politika anlayışı geliştirdiklerine odaklanılmıştır. Belediyelerin kadınlara verdikleri sosyal hizmetlerin kapsamına, uygulanan ve uygulanması planlanan hizmetlere dair ayrıntılı bir analiz sunulması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda tez üç bölüm olarak planlanmıştır. Tezin ilk bölümünde sosyal belediyecilik kavramı üzerinden bir tartışma yürütülmüştür. Sosyal politikaların yapıcı ve uygulayıcıları olarak belediyelerin, sosyal belediyecilik anlayışı

doğrultusunda sundukları hizmetler, toplumun her kesiminden bireylerin refahı ve yaşam standartları üzerindeki etkili dinamiklerdendir. Bu sebeple öncelikle, sosyal belediyeciliğe tarihsel bir yaklaşımla bu anlayışı gerekli kılan toplumsal yapıya bakılmıştır. Sosyal belediyeciliğin kurumsallaşması ve gelişmesi üzerine bir inceleme sunulmuştur. Sosyal belediyeciliğin, belediyelerin sundukları yardımlara ve hizmetlere getirdiği yeniliklerden ve yetki alanı içerisindeki sosyo-ekonomik sorunlara ürettiği çözümlerden bahsedilmiştir. Sosyal belediyeciliğe dair genel bir çerçeve çizilmesinin ardından Türkiye özelinde bir inceleme sunulmuştur. İlk aşamada Türkiye'de yerel yönetimlerde sosyal belediyecilik uygulamalarının temellerine ve gelişimine bakılmış, bu bağlamda sosyal belediyecilik anlayışının kurumsallaşmasında etkili olan, dönemin toplumsal dinamiklerine odaklanılmıştır. Ardından Türkiye'de belediyeler tarafından sunulan belli başlı sosyal hizmetler, bu hizmetlerden faydalanan toplumdaki farklı gruplara göre sınıflandırılmıştır.

Sosyal belediyeciliğe dair genel bir çerçeve çizildikten sonra verilen hizmetlerin ve uygulamaların toplumsal cinsiyet boyutuna odaklanılmıştır. Kadınların istihdama katılımından ücretsiz ev içi emek ve bakım hizmetlerine kadar birçok konuda yerel düzeyde verilen hizmetlerin ve yardımların önemi yadsınamaz niteliktedir. Refahı sağlayabilmek için, yerel yönetim birimlerinde de toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması ve hizmetlerin bu çizgide belirlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Buradan yola çıkılarak sosyal politikaların önemli yararlanıcıları olarak, kadınlara yönelik refah artırıcı sosyal politikaların kapsamına dair bir inceleme sunulmuştur. Ardından, Türkiye özelinde de, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet odaklı politikaların uygulamaya koyulması, belediye bütçelerinin hazırlanıp hizmetlerin planlanması ve sunumu noktasında toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımlar benimsenmesi ve kadınların ihtiyaçları belirlenerek yararlanıcı kadınlara erişilmesi, sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinden incelenmiştir. Belediyelerin sunmakta olduğu veya sunmayı planladığı hizmetlerin toplumsal cinsiyete duyarlı ve daha eşitlikçi bir hale getirilmesinde önemli bir araç olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı ile sosyal belediyeciliğin ilişkiselliği üzerine bir analiz sunulmuştur.

Tezin son bölümünde ise İstanbul ve İzmir Büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik anlayışları çerçevesinde kadınlara yönelik sundukları hizmetlerin ve yardımların, yararlanıcı kadınların refahlarını arttırmada nasıl bir rol oynadığının, ne derecede etkili olduğunun analiz edilmesi amaçlanmıştır. 2010-2020 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi iktidar partisine mensup, İzmir Büyükşehir Belediyesi ise ana muhalefet partisine mensup belediye başkanları tarafından yönetilmekteydi. Tezin bu bölümünde dönemin iktidar ve ana muhalefet partisinin, yerel yönetimler nezdinde kadınları ve ihtiyaçlarını ele alışlarının karşılaştırılmalı bir perspektiften sunulması hedeflenmiştir. Belediyelerin kadınlara sundukları hizmetler ve yardım kalemleri belediyelerin söz konusu zaman aralığındaki stratejik planlarının incelenmesiyle belirlenmiştir. Buradan yola çıkılarak, söz konusu iki büyükşehir belediyesinin, sosyal belediyecilik yaklaşımı bağlamında kadınlara verdikleri hizmetlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı üzerine bir karşılaştırma sunulmuştur.

Sosyal politikaların toplumsal cinsiyet odaklı hale getirilmesi ve bu bağlamda kadınlara dönük daha işlevsel uygulamaların yürürlüğe konması adına belediyelerin üstlendikleri sorumluluk büyük önem taşımaktadır. Belediyelerin söylemleri, dokümanları ve uygulamaları incelenirken feminist bir bakış açısı ile eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir. Kadınlara yönelik sosyal hizmetler, elde edilen veriler ile detaylandırılarak sosyal belediyecilik anlayışına toplumsal cinsiyete duyarlı bir nitelik kazandırılması amacıyla öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YEREL YÖNETİMLER VE SOSYAL BELEDİYESİLİK

Sosyal belediyeçilik kavramı temelde belediyelerin, sosyal devlet ilkesi doğrultusunda sosyal politikaların oluşturulmasında ve hayata geçirilmesinde aktif bir biçimde rol almasıdır. Hizmetlerin üretimi ve dağıtım noktasında, gerek vatandaşların bu hizmetlere erişebilirliği açısından gerekse devletin vatandaşlara ulaşabilirliği açısından topluma en yakın kamu yönetimi birimleri olan yerel yönetimlerin sosyal alana dair her türlü uygulamaları sosyal belediyeçiliğin kapsamına girmektedir. Başka bir deyişle sosyal belediyeçilik; devletin, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler olarak somutluk kazanan sosyal politikalar aracılığıyla, toplumsal entegrasyonun ve eşitliğin sağlanması amacıyla yerel yönetimler düzeyinde yürüttüğü faaliyetlerdir. İzleyen kısımda bu faaliyetlerin tarihselliği içinde ne anlama geldiği ve nasıl dönüştüğü incelenecektir.

1.1. Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi

Yerel düzeyde sosyal hizmetlere dair ilk uygulamaların İngiltere'de 1601 yılında çıkarılan "Yoksulluk Yasaları" ile başladığı kabul görmektedir. Yasalara göre yoksulluk sorunu çerçevesinde ele alınan sosyal yardımlar ve hizmetler yerel ölçekte uygulanmaktaydı. O dönemde her bir kilisenin kendine ait bir yetki alanı vardı ve bu alanlara *parish* denmekteydi. Kiliselerin bu bölgelerde yoksul evi işletmek, fiziksel engeli olmayan ancak mülksüz kimseleri çalıştırmak, yaşlılara ve engellilere bakım hizmetleri sunmak, korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklara eğitim vermek gibi sorumlulukları bulunmaktaydı. Sunulan bu yardımların ve hizmetlerin masrafları yerel ve zorunlu vergilerden karşılanmaktaydı. Yerel düzeyde örgütlenen ve merkezi yönetim kademesinde kurumsallaşmayan yoksul yardımlarının niteliği ve miktarı her *parish*'te farklılık göstermekteydi. Mülk sahiplerinin ve varlıklıların yerel vergi sorumluluklarından kaçmaya çalışmaları vergilerin düzenli toplanamamasına neden olmaktaydı. Kimi yetkililerin de bu duruma kayıtsız kalarak ve kendi çıkarları için muhtaçları suistimal ederek çıkar sağlamaya çalışmaları, bazı *parish*'lerde yeterli ve nitelikli yardım sağlanamamasına sebep olmaktaydı. Nitekim hizmet kalitesi

açısından öne çıkan ve faaliyetlerini iyi örgütleyebilen parish'ler yoksulların istilasını ile karşı karşıya kalmaktaydılar (Fatih & Özügürlü, 1997).

Sanayileşme öncesi dönemde yerel bir problem olarak görülen yoksullukla mücadele için toplumun tamamını kapsayacak şekilde merkezi düzeyde bir yardım ve hizmet standardı belirlenmemiş, bu sebeple de bölgesel nitelikte çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Kilise yönetimi, yerel dini cemaatler, aile ve yakın çevre ilişkileri yerel düzeyde yoksulluk sorununa çözüm üretmede kilit bir öneme sahip olmuştur. Yoksullukla mücadelede merkezi yönetim nezdinde bir karşılığı olmayan sosyal yardım faaliyetleri yerel düzeyde, merkezileşmenin güçlendiği 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. Özellikle İngiltere ve İsveç gibi yerel yönetim geleneğinin güçlü olduğu bazı ülkelerde, bahsi geçen yerel birimler birçok hizmetin sağlanmasında etkin rol almıştır (Kesgin, 2012, s. 170). Bu dönemde sosyal hizmetlerin ve yardımların amacı ve çerçevesi belirlenirken yoksul olma durumu temel kriter olarak belirlenmiştir. Sosyal refahın sağlanmasının yoksulluk sorununa çözüm üretmekle bir tutulduğu görülmektedir.

19. yüzyıla kadar çeşitli yerel örgütlenmeler altında devam eden faaliyetler, 19. yüzyıl ile birlikte günümüz yerel yönetimleri gibi daha kurumsal bir yapıya doğru dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Endüstri Devrimi, sanayileşme ve kentleşmenin yükselişi ile birlikte yerel yönetimlerin işlevleri, sorumlulukları ve faaliyet alanları genişlemeye başlamıştır. Zira endüstrileşmenin ilerlemesi daha kapsamlı bir hizmet yelpazesine olan ihtiyacı zorunlu kılmıştır. 1929 Buhranı ve ardından İkinci Dünya Savaşı sonrasında, sosyal devlet anlayışı gelişmiş Avrupa ülkelerinde hakim olmaya başlamış, sosyal politika uygulamaları ise büyük çoğunlukla merkezi yönetimin görevi olarak kabul görmüştür. 1970'li yılların ortalarına kadar devlet yani merkezi birimler refah uygulamalarında temel aktör iken yerel düzeyde de yerel birimler eliyle eğitim, konut, sağlık vb. hususlarda hizmetler sunulmaya devam etmiştir (Kesgin, 2012, s. 171).

İlerleyen dönemlerde 1970'lerdeki devletçi anlayışların yerini, neo-liberal politikaların uygulanmaya başlaması ve mal ve hizmetlerin piyasalaşması olarak, küreselleşme olgusunun net bir biçimde hakim olduğu bir değişiklik ve dönüşüm

sürecine girilmiştir. Bu dönemde küreselleşme ile yerel yönetimlerin etkinliğinin arttığı da görülmektedir. Ulus devletlerin niteliğinin değişmesiyle uluslararası örgütler, uluslararası belgeler gibi küresel ekonomik ve siyasi güç dinamiklerinin de etkisi yerel yönetimlerin şekillenmesinde belirleyici faktörler olarak öne çıkmaya başlamıştır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler ile birlikte sivil toplum örgütleri ve diğer bir takım kapitalist meslek örgütlenmeleri de kentlerin yönetiminde söz sahibi olan birimler haline gelmişlerdir. Kentlerin daha yaşanılabilir yerler olmasından ziyade, sermayedarların da içinde bulunduğu çeşitli koalisyonların da yönetimde etki sahibi olması ile birlikte kentlerde rant elde etme kaygıları belirleyici olmuştur. Deacon, küreselleşmenin refah devletleri üzerindeki etkileri ile ilgili olarak: " Küreselleşme refah sağlayıcılara küresel bir piyasa yaratır. Küreselleşme, özel refah hizmeti sağlayıcılarının birçok ülkede iş yapabilmesi için, ulusal sosyal hizmetin sunumunu ve düzenleyici politikaları zedeleyecek şekilde, artan olanaklar yaratmaktadır." saptamasında bulunmuştur (Deacon, 2000, s. 3).

1980'li yıllar boyunca yoğunlaşan neo-liberal yapısal reformlar ve buna bağlı olarak gelen dengesiz bölüşümün etkileri ve yükselen yoksulluk; 1990'ların başında da sosyal devletin krizi olarak neo-liberal reformların toplumda yarattığı huzursuzluk ve hoşnutsuzluk olarak kendini göstermiştir. Bu durum devlet ve piyasa arasında üçüncü bir aktör olarak sivil toplum örgütlerinin yönetimdeki etkinliğinin artmasında etkili olmuş, kentsel alanlarda merkezi yönetimin etkisi sınırlanırken yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri arasında, iktidarın birkaç farklı aktör tarafından çoklu paylaşımı söz konusu olmuştur (Çelik, 2013, s. 45-46). Yerel kamu yönetimi birimleri, altyapı ve üstyapı çalışmaları ile birlikte, konut, sağlık, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar gibi hizmetlerin sağlanmasında daha etkin söz sahibi olmaya başlamışlardır.

Günümüzde yerel düzeyde sosyal eşitsizliklerin giderilmesinde ve sosyal adaletin sağlanmasında öne çıkan sosyal politika gündemlerinde, yerel yönetimler, kendi sorumluluk alanlarındaki yerleşiklerin güvenlik, güvence, sağlık, eğitim, ekonomik refah, barınma vb. gereksinimlerine ilişkin planların yapılması ve hizmetlerin ortaya konması noktasındaki önemini devam ettirmektedir. Yerel yönetimler düzeyinde sosyal alanda ilk elden hizmet sağlayıcıları olarak belediyeler ise sosyal belediyeçilik

anlayışı doğrultusunda aktif politika üreticisi ve uygulayıcısı olarak kritik konumlarını sürdürmektedirler.

1.2. Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü: Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Devlet sosyal hizmetlerin önemli bir kısmını yerel yönetimler üzerinden sağlamaktadır. İl özel idareleri, büyükşehir ve ilçe belediyeleri, köy ya da mahalle muhtarlıkları gibi yerel yönetim birimleri beslenme, eğitim, sağlık, barınma, ulaşım, altyapı ve üstyapı çalışmaları gibi ihtiyaçların belirlenmesi ve hizmetin sağlanması konularında ön plana çıkmaktadır.

Sosyal politikalar toplumun refahını yükseltmeyi hedeflemekte ve ayrıca toplumun sağlık, eğitim, barınma ve sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlamaktadır (Blakemore & Griggs, 2007, s. 1). Bu açıdan sosyal devlet anlayışının kurucu dinamiklerinden birisidir. Dini kurumlar, örgütler, hayırseverler, aile dayanışmaları, gönüllü kurumlar gibi yapılar vasıtasıyla sağlanmaya çalışılan yardım ve hizmetler, sosyal devlet anlayışının kurumsallaşması ile birlikte devletin sorumlulukları kapsamına girmiş, merkezi yönetimin eksik kaldığı noktalarda ise yerel yönetimler sosyal güvenliği, adaleti ve eşitliği temin etmek adına önemli roller üstlenmiştir.

Refah hizmetlerinin yerelleştirilmesi, daha etkili, daha katılımcı(demokratik) ve daha sürdürülebilir olmak üzere üç temel argüman üzerinden incelenebilir. Etkililik özelliği, bireysel ihtiyaçların, kendi özel bağlamları doğrultusunda şekillenen sosyal politikalar aracılığıyla karşılanabilmesine dayanmaktadır. Her bir yerel yönetim biriminin kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik anlamda (yaşa göre nüfusun dağılımı, kadın ve genç işsizliği oranları gibi) kendine özgü bir yapılanması vardır. Bu anlamda, yararlanıcıların nasıl ele alındığı ve özel ihtiyaçlarının nasıl tespit edildiği, refah hizmetlerinin etkililiğini incelerken önem kazanmaktadır. Sosyal politikaların yerelleşmesi ile birlikte bireylerin toplum içinde daha etkin olmaları, bununla birlikte sivil toplum örgütlerinin de politika yapımına dahil olmasının önünün açılması ve demokrasinin güçlendirilmesi fikri ise katılımcılık argümanını

desteklemektedir. Yerelleşme ile sağlanan sürdürülebilirlik ise, yerel yönetimlerin kendi etkinlik alanlarında, daha dar kapsamlı olarak tanımlanan görevleri doğrultusunda finansman ihtiyacı duymaları ve bütçeleme yapmalarına dayanmaktadır. Ayrıca, yerel refah politikalarının bireysel, kurumsal ve bölgesel olmak üzere üç farklı düzeyde uygulanabileceği söylenebilir. Bireysel düzeyde, eğitim, öğretim, topluma katılım ve istihdam yoluyla bireyin etkinleştirilmesi ve güçlendirilmesi sağlanabilir. Kurumsal düzeyde ise politika yapımına ve hizmetlerin sunumuna kamu kurumları ile birlikte sivil toplum örgütleri veya gönüllü kurumsal aktörlerin de katılımı sağlanabilir. Ancak bu noktada çocuk bakımı gibi refah hizmetlerinin sağlanmasının kamu sektörünün önemli bir rolü olduğunun üzerinde durulmalıdır. Son olarak da politikalar, yerel düzeyde belirli bir bölgeyi veya topluluğu vurgulayacak şekilde uygulanabilir. Bu bağlamda sosyal politikaların yalnızca sosyal yardımlar ile ilgili olmadığı, kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi toplumun tüm dezavantajlı gruplarını kapsayacak şekilde yerel düzeydeki çeşitli bakım hizmetlerini de kapsadığı belirtilmelidir (Andreotti, Mingione, & Polizzi, 2012).

Yerelleşme yönelimi, belediyelerin ekonomik, siyasi ve sosyal alanda çalışmalar yapabilen kamu yönetimi birimleri olmalarına, aynı zamanda politika yapıcı ve uygulayıcı nitelik kazanmalarına olanak sağlamıştır. Nitekim sosyal belediyeçilik anlayışının, sosyal politikaların etkin bir şekilde uygulanması, şehrin, bireylerin refah içerisinde yaşayabileceği hale getirilmesi, kişilerin toplum içerisinde daha etkin, güçlü, güvenli ve katılımcı hissetmeleri, yine şehrin sosyal ve ekonomik anlamda kalkındırılması gibi birçok farklı açıdan olumlu gelişmeleri doğurduğu söylenebilir. Buradan hareketle sosyal belediyeçiliğin kavramsal çerçevesine, işlevlerine, bu kapsamda sunulan hizmetlere ve bu hizmetlerle belediyelerin yetki alanlarındaki hangi sorunlara odaklanmış olduklarına daha yakından bakmakta fayda vardır.

1.2.1. Sosyal Belediyecilik

Üstlendikleri yeni görevler ve rollerle birlikte idari ve mali açıdan özerk nitelik kazanan yerel yönetimlerin hizmetlerinden ve uygulamalarından 'sosyal belediyecilik' kavramı adı altında bahsedilmeye başlanmıştır. Bu yeni sosyal belediyecilik anlayışı ile birlikte belediyeler artık altyapı veya ulaşım gibi hizmetlerle birlikte sosyal yardım faaliyetlerini yürütme, sosyal adaleti sağlama, yerel sosyal problemlerin çözümünden sorumlu olma ve vatandaşların yaşam standartlarını iyileştirme gibi misyonlar üstlenmişlerdir. Belediyeler klasik belediyecilik anlayışından çıkıp sorumlu oldukları bölgenin sosyo-kültürel yaşantısına da etki eden politikaları ve sosyal sorunların çözümünü de sorumlulukları kapsamına almaya başlamışlardır. Sosyal belediyecilik kavramına ilişkin Akdoğan'ın tanımlaması şu şekildedir:

"Sosyal belediyecilik, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen; bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak yerel idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir sosyal devlet ilkesi uygulama aracıdır." (Akdoğan, 2002, s. 35).

Sosyal belediyecilik kavramı yalnızca belediyelerin aynı veya nakdi yardımlarda bulunması olarak algılanmamalıdır. Büyükşehir belediyelerinden küçük belde belediyelerine kadar her yerel yönetim birimi söz konusu yerel bölge halkının sosyal dokusuna dair ayrıntılı analizler yaparak bölgenin ekonomisi, kültürel özellikleri, sağlık, istihdam ve eğitim durumu gibi bilgilere ulaşmalıdır. Böylelikle hem sosyal problemlerin çözümü kolaylaşmakta hem de belediyenin sağlayacağı sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanacak kişilerin daha sağlıklı bir şekilde tespiti yapılarak ve kaynakların daha adil ve eşit dağıtımı sağlanmaktadır. Bölgenin sosyal dokusunun iyileştirilmesi ise hem vatandaşların yaşam standartlarına doğrudan etki etmekte hem de bölgenin daha sosyal, çoğulcu, özgür, eşitlikçi ve katılımcı bir nitelik kazanmasında rol oynamaktadır.

Şen, sosyal belediyeciliğin temel hedefinin sosyal dokunun rehabilitasyonu olduğunu belirtmektedir. Daha bütüncül bir yaklaşımla belediye sakinlerini yapabilir/kendine yetebilir duruma getirmek nihayetinde de yardıma muhtaç olmaktan çıkarmak üzerinde durmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, Şen de sosyal belediyeciliğin aynı ve nakdi yardım olarak algılanmasının yanlışlığına vurgu yapmakta ve temelde sosyal dokuya müdahale edilerek "Bireyin şehir yönetiminden talep ve beklentilerinin sağlıklı bir zemine kavuşmasına, Bireyin sivil bilinç eğiliminin şehrin katılımcı, çoğulcu ve özgür yapısı içerisinde kendisine yer açmasına ve şehrin daha sivil, daha katılımcı, daha çoğulcu ve daha özgür bir yapıya kavuşmasına" olanak sağlanabileceğini belirtmektedir (Şen, 2007, s. 41).

Sosyal yardımlar başta olmak üzere sosyal hizmetlerin yerel yönetimlerce sağlanıyor olmasının en önemli avantajı bir yerel yönetim biriminin sorumlu olduğu bölgenin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik durumuna ve bölgede yaşayan vatandaşların istek ve ihtiyaçlarına merkezi yönetime kıyasla çok daha fazla hakim olmasıdır. Yasal çerçevesi çizilmiş sosyal politikaların daha etkili bir şekilde uygulanması için bölgesel farklılıkların göz önünde bulundurulup o bölgeye uygun şekilde uyarlanması, yerel yönetimleri refahı temin etme noktasında öne çıkaran sebeplerdendir.

Sosyal belediyecilik modeli, belediyelerin sosyal yardımlara dönük hedefler üstlenmesini, ekonomik ve kültürel gelişmenin desteklenmesini, kamu bütçesinin eşitlik, adalet ve güvenlik gibi ilkelerin tesis edilmesine ve bu ilkelerin güçlendirilmesine yönlendirilmesini esas alır. Bu bağlamda, toplumda kontrol edilmesi, çözülmesi ve düzenlenmesi gerektiği düşünülen alanlara dair sosyal belediyeciliğin belli başlı işlevleri bulunmaktadır.

1.2.2. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri

Sosyal belediyecilik anlayışı, bir belediyenin, toplumsal hayatın içinde karşılaşılan sorunların kesin olarak çözümüne odaklanmasını, ihtiyaç sahibi bireylerin bu ihtiyaçlarının karşılanarak tekrar aynı sorunlarla karşı karşıya kalınmasının önüne geçilmesini, aynı zamanda belediyelerin etki alanlarında güvenli bir sosyal çevreyi tesis edebilmesini amaç edinmektedir. Özetle kentteki insanları belirli sosyal hayat

standardına ulaştırmayı hedefler. Buradan yola çıkarak sosyal belediyciliğin 4 temel işlevi olduğu kabul görmektedir (Keleş, 2008, s. 55).

Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleşme süreci bireylerin içindeki buldukları ev, okul, iş yeri gibi sosyal alanlarda ve kurumlarda, aynı zamanda kültürel ortamda, kendilerinden beklenildiği şekilde, uyum içerisinde, eşit ve zgr bir biçimde var olma pratikleridir. Eşitlikçi bir perspektiften toplumun çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik farklılıkları olan kesimlerinin tek bir çatı altında, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmadan bir arada yaşayabilmesini sağlama konusunda belediyelerin sosyalleştirme işlevi önemlidir. Toplumsal huzurun ve düzenin korunması için koyulan kurallara uymak ve farklılıklara, bireylerin değerlerine saygılı olma bilincini geliştirmek belediyelerin kendi bünyelerinde geliştirecekleri eğitim faaliyetleri, sosyal ve kültürel aktiviteler, ücretsiz hobi ve meslek edindirme kursları gibi olanaklar ile mümkün olabilmektedir. Bu noktada belediyeler sosyal kontrol mekanizmaları ile toplumun rehabilite edilmesini, düzenin ve devamlılığın korunmasını sağlamaktadırlar (nl, 2016, s. 72).

Mobilize Etme, Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme

Belediyelerin kendi yetki alanları içerisinde topluma danışmanlık etme ve bireyleri bilinçlendirme işlevi bulunmaktadır. Belediyeler, kişilerin yaşadıkları sorunlar karşında hangi kurumlara ne şekilde başvuracakları konusunda yardım alabilecekleri merkezlere yönlendirmelerde bulunarak, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetli sağlama yoluyla çözüm üretmeye çalışarak kılavuzluk ve rehberlik işlevini yerine getirmiş olur (Pektaş, 2010, s. 14).

Yardım Etme ve Gözetme (Sosyal Yardım)

Belediyeler yetki sınırları dahilinde sosyo-ekonomik dengesizliklerin azami seviyeye indirilmesi hususunda sosyal yardım mekanizmalarını devreye sokmaktadır. Belediyeler yardıma ihtiyacı olan kişilerin tespit edilerek asgari yaşam şartlarının sağlanması için gerekli ayni ve nakdi yardımları sağlamaktadır. Yerel yönetimlerin halka en yakın kamu yönetimi birimleri olması, ihtiyaç sahibi kişilere ulaşılmasını ve

gıda, yakacak, kırtasiye ve ilaç gibi temel ihtiyaç maddelerinin dağıtımını kolaylaştırmaktadır.

Yatırım (Tesisler Kurma)

Belediyeler merkezi yönetime kıyasla ekonomik ve sosyal sorunların çözümü noktasında daha azaltıcı ve kolaylaştırıcı önlemler alarak hizmet sunmaktadır. Örneğin istihdama katılan kişi sayısını arttırmak ve aynı zamanda bireylerin kültürel sermayelerine de yatırım yapılması amacıyla belediyeler bünyesinde açılan meslek edindirme kursları belediyelerin önemli yatırım kollarından birisidir. Bununla birlikte toplu gıda satış mağazaları ve aş evleri açmak, kütüphane, toplum sağlığı merkezleri ve sığınma evleri açmak, kültürel ve sportif faaliyet merkezleri kurmak belediyelerin sosyo-ekonomik sorunlara yatırımlar vasıtasıyla çözüm üretme şekilleridir (Beki, 2008, s. 40).

Yukarıda tartışıldığı üzere sosyal belediyeciliğin üzerinde yoğunlaştığı 4 temel görev ve çalışma alanı vardır. Ancak bu temel işlevler doğrultusunda hedeflenen somut hizmetlerin de üzerinde durulması gerekmektedir. Sosyal belediyecilik çerçevesinde toplumun çeşitli kesimlerini, kendi özel ihtiyaçları çerçevesinde ele alan farklı hizmet ve yardım kalemleri oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'de sosyal belediyeciliğin tartışıldığı bir sonraki bölümde sosyal hizmet disiplininin kavramsal bir açıklaması yapıldıktan sonra verilen hizmetler detaylandırılacaktır.

1.3. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik

Şüphesiz ki devlet sosyal politikaların üretilmesinde ve uygulanmasında en fazla rolü üstlenmektedir. Devletin etki alanının genişliği göz önüne alındığında sosyal politikaların kapsamı, hedefi, içeriği ve uygulanma biçimi hakkında önemli saptamalarda bulunulabilir. Merkezi yönetim ile birlikte kamu yönetiminin önemli parçalarından biri olan yerel yönetimler de sosyal politikaların hayata geçirilmesinde oldukça önemli ve etkili kurumlardır. Toplumsal refahın sağlanması noktasında, yerel yönetimlerin, sorumlu olduğu bölgelerde kaynakların doğru bir şekilde yönlendirilmesini ve paylaşılmasını sağlama görevleri vardır. Bir önceki bölümde

sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarındaki rolü üzerine genel bir değerlendirme sunulmuştur.

Temelde sosyal politikalarla ve bu politikaların uygulanma araçlarından biri olan sosyal hizmetlerle bir bütünlük içinde görülen sosyal belediyeçilik anlayışı ise, sosyal nitelikteki mal ve hizmetlerin sağlanmasına ve refahın arttırılmasına dönük faaliyetlerin yerel birimlerde uygulanması olarak özetlenebilmektedir. Sonraki alt başlıklarda, tezin temel sorunsalı kapsamında, refah sağlama işlevinin önemli bir üstlenicisi olarak yerel yönetim anlayışının geçirdiği dönüşümlerden bahsedilecektir. Yerelde güçlü kamu yönetimi otoriteleri olan belediyelerin sosyal hizmetleri üretim ve dağıtım işlevinin Türkiye özelinde bir incelemesi yapılacak, Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin gelişimine, bu anlayış kapsamında sunulmakta olan hizmetlere yönelik genel bir değerlendirme sunulacaktır.

1.3.1. Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Belediyeçiliğin Temelleri

Türkiye'de yerel yönetimlerde sosyal hizmetlerin üretim ve dağıtım işlevini Cumhuriyet öncesi dönemde vakıflar üstlenmekteydi. Ancak modern anlamda sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin yapılaşması ve kurumsallaşması 1970'li yıllara denk gelmektedir. Türkiye'de sosyal devlet anlayışına dair ilk yasal düzenlemeler Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasasındaki belirli maddeler üzerinden izlenmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın ardından ise dünya genelinde bir ekonomik ve sosyal güvence altında hissetme ihtiyacı gözlenmeye başlamıştır. Vatandaşların politik tercihleri de bu ihtiyaçlarıyla bağlantılı olarak şekillenmiştir. Bu dönüşüm Türkiye'de de paralel bir seyirde ilerlemiş, nitekim sosyal devlet anlayışının gelişmesi yönündeki yasal düzenlemeleri kaçınılmaz kılmıştır. Sosyal devlet ilkesinin temel prensipleri ve bu ilkenin devletin üzerine yüklediği sorumluluk ve ödevler ilk olarak 1961 Anayasası ile hukuksal bir zeminde kendine yer bulmuş, ardında 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde belirtildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal niteliği sosyal hukuk devleti olarak kanunlaştırılmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere tez kapsamında, bir sosyal hukuk devleti olarak Türkiye'de, sosyal belediyeçilik kavramı çerçevesinde sunulan sosyal hizmetlere ve bu hizmetlerin en önemli yararlanıcılarından olan kadınların hayatlarına olan etkilerine bakılacaktır. Ancak buna geçmeden önce, giriş mahiyetinde Türkiye'nin yerel yönetim geleneğine ve bu bağlamda sosyal belediyeçilik anlayışının gelişimine tarihsel bir bakış sunulması gereği hissedilmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren üç tür yerel yönetim birimi bulunmaktadır. Bunlar 'İl Özel İdaresi', 'Köy', ve 'Belediye'dir. Ancak kamu hizmetlerinin sunumu ve sosyal politikaların uygulanması anlamında üstlenilen görev ve sorumluluklar açısından akla ilk gelen yerel yönetim birimi belediyelerdir. Bu nedenle de tez kapsamında incelenecek olan yerel yönetim birimi olarak belediyeler seçilmiştir.

Türkiye'de belediyelerin yetki ve görevlerine dair ilk düzenlemeler Tanzimat ile birlikte başlamaktadır. Tanzimat dönemindeki bir takım modernleşme ve batılılaşma çabalarını takiben modern anlamda yerel yönetim anlayışını geliştirmeye yönelik düzenlemelerin yapıldığı söylenebilir. Türkiye'de merkezden yönetimin ağır bastığı kamu yönetimi anlayışı Osmanlı'dan miras alınmış ve cumhuriyetin ilk yıllarında geçerliliğini korumuştur. Bu sebeple Türkiye'de sosyal belediyeçilik anlayışının gelişimine dair sunulacak analizin Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak ele alınması uygun olacaktır.

1.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Türkiye'de Sosyal Belediyeçilik

Cumhuriyet öncesi dönemde Türkiye'de idari yapılanmaya ve sosyal hayatın düzenlenmesine yönelik atılan en önemli adımın 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı olduğu kabul görmektedir. Tanzimat öncesinde Osmanlı Devleti'nde belediyeçilik anlamında oturmuş bir yerel yönetim geleneği olduğundan bahsedilemez. Yerelde yönetim ve sosyal hizmetlere dair konular merkezi yönetim tarafından bazı özel şahıs veya kurumlara bırakılmıştır. Kadı, muhtesip, mimarbaşı, subaşı, vakıflar ve esnaf örgütlenmeleri (loncalar) bu kurum ve kuruluşlardan en önemlileridir.

Merkezi yönetim tarafından atanan kadılar, devletin idari gücünü elinde tutmaktaydılar ve kentsel hizmetlerin düzenlenmesi ve denetiminden sorumluydular.

Ancak kadılar sosyal sorunlara çözüm üretmekten ve hizmetler getirmekten ziyade toplumsal düzenin sağlanması, düzene uyulmadığı takdirde cezalandırmaların uygulaması ve fiziki yapısal hizmetlerin yaptırılması noktasında ön plana çıkmaktaydılar. Hizmetlerin yerine getirilmesinde ise vakıflar ve esnaf örgütlenmeleri göze çarpmaktadır. Vakıflar; sağlık, eğitim, kültürel faaliyetler, altyapı ve üst yapı çalışmaları, sosyal yardımlar gibi alanlarda hizmetlerin sağlanmasından sorumluydular. Ancak şehirlerin büyümesi ve nüfuslarının artması ile birlikte vakıflar ve diğer sivil örgütler yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde yetersiz kalmaya başlamış, Tanzimat ile birlikte de işlevlerini zamanla yitirmişlerdir. Vakıfların üstlendiği sosyal yardım ve hizmetler devlet eliyle yerine getirilmeye başlanmıştır. Bu açıdan Osmanlı'da atılan en önemli adımlardan biri 1854 yılında İstanbul'da Şehremaneti adıyla bir belediye teşkilatının kurulmasıdır. Ardından 1857 yılında Beyoğlu-Galata bölgesinde Paris Belediyesinden örnek alınarak "Altıncı Daire-i Belediye" kurulmuştur. Galata bölgesindeki yapılanmanın İstanbul'un farklı bölgelerinde de kurulabilmesi amacıyla 1868 yılında "Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi" yayınlanmıştır. Bu Nizamname ile daha önceki belediyeçilik girişimlerinden farklı olarak, geleneksel belediyeçilik hizmetlerine, yoksul ve ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamak, hastane, düşkünler evi ve sanat okulu açmak gibi sosyal hizmet fonksiyonları görev edinilmiştir (Selek Öz, 2010, s. 37).

İstanbul'un ardından taşrada, özellikle liman şehirlerinde ve önemli ulaşım bölgelerinde belediye yapılanmalarının görülmesi 1871 tarihinde çıkarılan "İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi" ile birlikte olmuştur. Nizamnamede belirtilen, kimsesiz ve çalışamayacak durumda olanların bakımının sağlanması, çalışabilecek durumdakilere ise iş bulunması gibi görevlerin dönemin belediyelerinin üstlenmiş olduğu sosyal hizmetlere örnek teşkil etmektedir. Son olarak 1877 yılında uygulamaya konan 'Vilayet Belediye Nizamnamesi, 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu'na kadar işlevini sürdürmüştür. Nizamnamenin sosyal hizmet olarak nitelendirilebilecek görevleri ise ihtiyaç sahiplerine tedavi hizmetleri sağlanması, hastane, ıslahevi, yaşlı bakım evi, sanat okulu gibi kurumların açılması, toplumda dilenciliğin önüne geçilmesi ve bu kişilerden çalışabilecek durumda olanlara iş bulunması şeklinde sıralanabilir (Selek Öz, 2010, s. 38).

Yukarıda özet niteliğinde anlatılmış olan belediyeçilik çalışmaları göstermektedir ki, cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı'da uzun yıllar boyunca yapılmış bir yerel yönetim sistemi kurulamamıştır. Bu tez kapsamında üzerinde durulmakta olan sosyal belediyeçilik ve sosyal hizmetler açısından ise, dönemin belediyelerle ilgili kanuni düzenlemelerinde sosyal hayatın iyileştirilmesine dair politikaların oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Yerel düzeyde sosyal hizmetlerin yoksulluk, bakıma muhtaçlık gibi kriterler kapsamında uygulanması öngörülmesi, özellikle kadınları hedef alan herhangi bir hizmetten bahsedilmemiştir. Çoğunlukla altyapı ve üst yapı çalışmaları gibi şehrin düzenlenmesine yönelik bir takım uygulamaların hayata geçirilmesi planlanmıştır, ki Osmanlı belediyelerinin finansal zayıflığı bu uygulamaları da sınırlı bir şekilde mümkün kılmaktaydı (Sezik, 2016, s. 176).

1.3.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Türkiye'de Sosyal Belediyeçilik

Türkiye'de modern anlamda yerel yönetim uygulamalarının Cumhuriyet'in ilk yıllarında kabul edilen kanunlar ile mümkün olduğu görülmektedir. Osmanlı'dan devralınan belediyeçilik uygulamaları ile ilgili olarak 1923-1930 yılları arasında özellikle imar konularında ve mali alanlarda çeşitli düzenlemelerin üzerinde durulduğu görülmektedir. Erken cumhuriyet döneminde devletin yerel yönetimlere bakış açısı ile ilgili olarak Koçak ve Ekşi'nin saptamaları şu yöndedir:

"...Cumhuriyet merkezi yönetimleri de, yerel yönetimleri demokrasinin ülkede yerleşmesini sağlayacak halka en yakın kurumlar olarak görme yerine, merkezi yönetimin politikalarına yardımcı ve destek verici kuruluşlar olarak görmüştür. Cumhuriyetin ilanından beri devletin birliği ve bölünmez bütünlüğü tehlikeye girer düşüncesi ile yerel yönetimlere idari ve mali özerklik vermekte hep temkinli davranılmıştır." (Koçak & Ekşi, 2010, s. 299)

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra en kapsamlı düzenleme olarak 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu, 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'na dek yürürlükte kalmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanunu hazırlanırken 5 temel ilke gözetilmiştir. Bu ilkeler, 1) Belediyeler arası eşitlik, 2) Belediyelerin icraatlarında serbest bırakılmaları, 3) Belediyeler üzerinde güçlü bir merkezi yönetim denetimi, 4) Tek dereceli seçim ve halkın etkin denetiminin sağlanması, 5) Belediyelerin hizmet alanının genişletilmesidir (İlhan & Ortaylı, 1978)'den Aktaran: (Çağdaş, 2011, s. 397). 1984 yılında kabul edilen 3030 Sayılı Büyükşehir

Belediyeleri Kanunu ile ise büyükşehirlere özel bir belediye yönetimi biçimi tanımlanmıştır. 3030 sayılı kanun da çeşitli değişikliklerle birlikte, 2005 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu kabul edilene kadar yürürlükte kalmıştır.

1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 2. bölümünde belediyelerin vazifelerinden bahsedilmektedir. Kanunun 15. Maddesinde üzerinde durulan belediyenin görevleri içerisinde gündelik hayatın düzenlenmesi, altyapı-üstyapı çalışmaları gibi konulara dair kararların yanı sıra sosyal politika kapsamına girebilecek uygulamalara da yer verilmiştir. Kanuna göre belediyelerin üstlenmiş olduğu sosyal hizmetler ise aşağıdaki gibidir:

- ✓ "Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, alelum öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim, ilaç, yeme, içme, giyinme, barınma, tahsil, terbiye cihetlerinden yardım etmek, fakir hastalara meccanen bakmak, ilaç vermek, fakir cenazelerini meccanen kaldırmak, alil, isten aciz olup da bakacak kimsesi olmayanlara bakmak" (md. 15/34),
- ✓ "Yetimhane, acezehane, doğum ve emzirme ve mecburi olarak meccani doğum evleri tesisat ve teşkilatı ve mahalleri Sıhhat Vekaletince tayin ve tasdik edilmek sartiyle tımarhane, fenni tebhırhane ve tathir istasyonları vücade getirmek ve isletmek" (md.15/45),
- ✓ "Yersiz, yurtsuz olanlara is bulmak, bunlardan garip olup çalışmayanları memleketine göndermek, kimsesiz kadın ve çocukları korumak" (md. 15/48) (1580 Numaralı Belediye Kanunu, 1930).

Türkiye'de ilk kez 1973 yılında kapsamlı bir şekilde kendini göstermeye başlayan 'yeni belediyecilik anlayışı', ilk izlerini 1945'li yıllarda 2. Dünya Savaşı'nın ardından göstermeye başlamıştır. Çok partili hayata geçiş ve bunu izleyen demokratikleşme çabaları ile birlikte İstanbul ve Ankara'nın ayrı kanunlara tabi olmasını sağlayan imtiyazlı statüsüne son verilmiş, belediyeler arasında bir eşitlik yaratılması hedeflenmiştir. Yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki ilişkinin sağlam temellere dayanması prensibi benimsenmiş, İzmit, İstanbul ve Ankara ağırlıklı olmak üzere yeni bir belediyecilik anlayışı doğrultusunda politikalar izlenmeye çalışılmıştır. Ancak bu yeni belediyecilik anlayışında da merkez, belediyelere olan sivil toplum örgütü yaklaşımından sıyrılamamıştır (Selek Öz & Yıldırım, 2009, s. 458).

1950'li yıllara gelene kadar Türkiye'de belediyecilikte yeni olarak sayılabilecek konut, çevre, toplu taşıma, gençlere yönelik hizmetler, sosyal ve kültürel faaliyetler,

halk eğitim,/mesleki eğitim gibi hizmetler yerel hizmetler arasına girmeye başlamıştır (Selek Öz & Yıldırım, 2009, s. 458). Yine de yerel yönetimlerin mali kaynak açısından özerkliğe sahip olmamaları ve merkeze bağlı olmaları, aynı zamanda kimi yerel yönetimlerin siyasal partiler ile yakın ilişkiler içinde olması gibi sebeplerle bu dönemde de belediyelerin merkeze bağlı birer örgüt gibi görülmesinin önüne geçilememiştir.

1950'li yılların ortasından başlayıp 60'larda hızla artan şehirleşme ve toplumsal değişme sürecinde köyden kente göç olgusunun etkisi oldukça büyüktür. Sanayileşmenin kentleşme ile doğru orantılı bir hızla ilerleyememiş olması kentleri ciddi sorunlarla karşı karşıya bırakmış; gecekondulaşma, plansız arazi kullanımı gibi konular, belediyeler nezdinde zorlayıcı nitelikte öne çıkan problemler olmuşlardır. Nitekim belediyeler sosyal refah hizmetlerinden ziyade altyapı çalışmaları gibi belediye hizmetlerine yönelmişlerdir (Pektaş, 2010, s. 12).

1961 Anayasası'nda mahalli idareler başlığı altında toplanan çeşitli düzenlemeler içerisinde belediyelere dair ayrıca herhangi bir düzenlemeden bahsedilmemiştir. Belediyeler, 80'li yıllara kadar bütçe, personel sayısı ve karar alma süreçleri gibi temel konularda güçsüz kalmışlar, finansal açıdan içinde buldukları zor durum sebebiyle hükümetin üzerindeki bir yük gibi görülen yapılar olmuşlardır (Bayraktar B. , 2013, s. 30).

1970 sonrası dönemde Türkiye'de 'yeni belediyeçilik (toplumcu belediyeçilik) anlayışı gündeme gelmeye başlamıştır. CHP'nin 1973 yerel seçimlerinde elde ettiği büyük başarının sebebi ise, 1970'lerin kentsel solculuk hareketinden yola çıkarak, kentsel adalete ve eşitliğe vurgu yapan bir belediyeçilik anlayışının üzerinde durarak ve önermiş olmasıdır. 1973-77 yılları arasında CHP'li belediyelerin uyguladığı politikalarla şekillenen bu yeni/toplumcu belediyeçilik anlayışı kentlerde yaşanan sorunların ve belediyeler tarafından sağlanan hizmetlerin aslında toplumsal bir mücadelenin de konusu olduğunu ortaya çıkarmıştır. 1973 seçimlerinde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerin belediyelerinin yönetimine sosyal demokratların gelmiş olması, ancak merkezi yönetimde muhafazakar iktidarın varlığını sürdürmesi, Cumhuriyet tarihinde ilk kez yerel yöneticilerin iktidar

partisinden olmaması daha demokratik bir yerel yönetim anlayışının ve belediyelerin demokratikleşmesinin gündem haline gelmesi açısından önemli bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilir (Köse, 2010, s. 48-50).

Yeni toplumcu belediyeçilik anlayışı ile birlikte mümkün olduğunca merkezden bağımsız bir anlayış benimsenmeye çalışılmıştır. Yeni belediyeçilik anlayışı 5 temel ilke çerçevesinde şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu ilkeler, "*demokratik ve özgürlükçü belediye, üretici belediye, tüketimi düzenleyici belediye, birlikçi ve bütünlükçü belediye, kaynak yaratıcı belediye*" olarak sıralanabilir. Bu dönemde merkezi ve yerel yönetimin farklı partilerden olması, merkezden yerele doğru finansal kaynakların kesilmesini, dahası merkezin yerel üzerindeki denetimini arttırmaya çabalarını doğurmuştur. Bunun neticesinde belediyelerin, kaynak yaratıcılık ve üreticilik ilkeleri doğrultusunda kıt kaynaklarla doğrudan kendileri hizmet üretmek tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikası, yol ve asfalt fabrikası, konut projeleri gibi girişimlerde bulunmuşlardır (Koç, 2015, s. 386). Tüm bu çabalara ve ilkelere rağmen yeni sosyal belediyeçilik anlayışı istenilen başarıyı gösterememiştir. Belli bir plan programa ve modele dayanmayan, ilkesel olarak tanımlanan ve tercih edilen ancak başarılı sonuçlar alacak yönetim prensipleriyle değil geçici çözüm önerileriyle uygulanmaya çalışılan politikalardan daha ileri gidilememiş ve 12 Eylül 1980 darbesiyle yeni bir sürece giriş yapılmıştır.

1980-84 arası darbe sonrası geçiş döneminde yerel yönetimlerin demokratiklik ve katılım boyutu, hizmetlerin tek elden koordinasyonunu sağlama isteğine dönüşmüştür. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra ilk olarak 1984 yılında yapılan yerel yönetimler seçiminde yüksek bir oranı ile birinci parti olarak Anavatan Partisi çıkmıştır. 1980'li yıllarda tüm dünya genelindeki gelişmelere paralel olarak, yeniden yapılanma dalgası ile Türkiye'de de toplumsal, ekonomik, siyasi ve idari olarak bir takım değişimler yaşanmıştır. Belediyelerin sorumluluğunda olan maddi ve ekonomik nitelik taşıyan çeşitli kamu hizmetlerinin özel sektör kurumları tarafından sağlanmasında ise özelleştirilmeler işlevsel bir araç haline gelmiştir. Özal hükümeti döneminde, serbest piyasa ekonomisi etrafında şekillenen bir devlet, iktidarların liberal çizgiye kayan yönetim anlayışı, yerel yönetimleri ve dolayısıyla belediyeleri de büyük çapta etkilenmiştir. Daha ademimerkeziyetçi bir eğilimin söz konusu

olduğu görülmektedir. 1984 yılında çıkarılan Toplu Konut Yasası ile birlikte belediyeler, günlük kolektif tüketime hizmet eden işler gibi geleneksel belediyeçilikten, bina ve arsa sahiplerine rant yaratılmasını sağlayabilecek büyük altyapı ve sanayi yatırımlarına yönelerek projeci belediyeçilik anlayışına doğru bir yönelim göstermiştir. 1989 seçimlerinde Sosyal Demokrat Halkçı Parti birinci parti çıkarak gelmiş, sosyal ihtiyaçlara ve adalete vurgu yaparak 70'lerdeki belediyeçilik anlayışını devraldıkları söylemini kullanmıştır. Sosyal adaletçi bir belediyeçilik prensibiyle yola çıkan SHP, tanzim satış, yoksul gecekondulu mahallelerinde ücretsiz toplu ulaşım, bu bölgelerin altyapısını geliştirmek gibi uygulamalarla başlangıçta olumlu bir izlenim yaratsa da, katılımcılık, demokratiklik, yoksulluğa yapıcı çözümler getirme gibi konularda yeterli başarıyı gösterememiş, özel sektöre yönelerek kent işletmeciliği modelini sürdürmüştür (Koç, 2015, s. 388).

13.07.2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 5393 Sayılı Belediye Kanunu incelendiğinde ise kanunun 3. Bölümünün belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarına ayrıldığı görülmektedir. 5393 Sayılı Belediye Kanununda belediyelere sosyal hizmet ve yardım alanlarında önemli misyonlar ve sorumluluklar yüklendiği görülmektedir. Kanunun 60. Maddesinde "Dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" için bütçe ayrılacağı açıkça belirtilmiştir. Kanunda sosyal politikalara ve sosyal hizmetlere atıflarda bulunan belediye görevleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- ✓ "İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları); sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır" (md: 14/a),
- ✓ "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler" (md: 14/a),
- ✓ "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır" (md: 14),
- ✓ "... sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; ... Gıda bankacılığı yapabilir." (md: 14/b) (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005).

Kanunun 13. maddesinde sosyal hizmetler ve yardımlar ile ilgili olarak "Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur." ibaresi yer almaktadır. Kanun ayrıca sosyal hizmetlerin hayata geçirilmesi noktasında dayanışmaya ve gönüllü katılıma teşvik etmektedir. Gönüllü katılım konusu 77. Maddede "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular." şeklinde belirtilmiştir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005).

1.4. Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Hizmetleri

Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu'nun yaptığı sosyal hizmetler tanımına göre: "Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslek ve toplumsal değişimi ve gelişmeyi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir. Sosyal adalet prensipleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı, sosyal çalışmaların merkezi konumundadır. İnsanları ve yapıları yaşam mücadelelerini ele almak ve refahı arttırmak için kullanır." (Sosyal Hizmetin Küresel Tanımı, 2014). Sosyal politikaların en önemli uygulama aracı ve sosyal hizmetlerin bir alanı olan sosyal yardımlar ise kişinin kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri asgari seviyede dahi geçindiremediği durumlarda belli kanunlar çerçevesinde resmi, yarı resmi ve gönüllü kurumlar tarafından ayni ve/veya nakdi yardımlar yoluyla yoksunluğunun giderilmesi olarak tanımlanmaktadır (Tekindal, 2018, s. 338).

Modern anlamda sosyal yardımları geleneksel yardımseverliğin ötesinde hak temelli bir anlayış olarak ele almak, buna bağlı olarak devletin sorumluluk alanına giren, kalıcı ve yaygınlık kazanmış uygulamalar ve sosyal güvenliği ve eşitliği sağlamanın önemli bir aktörü olarak görmek gerekmektedir. Sosyal yardımlar temelde maddi muhtaçlık üzerine kurgulanmışken ve söz konusu temel belirleyici yoksulluk iken,

sosyal hizmetler bireyin geçimini sağlayıp sağlayamaması durumundan ayrı olarak ihtiyaç duyulan hizmeti toplumun geneline sunmaktadır. Bu da sosyal yardımın sosyal hizmetin kapsamına giren bir uygulama alanı olduğu görüşünü desteklemektedir (Taşçı, 2007, s. 61). Yararlanıcılara en yakın kamu yönetimi birimi olarak yerel yönetimler sosyal politikaların uygulanması noktasında önemli işlevlere sahiptirler. Belediyeler bünyelerinde kurdukları/kuracakları sosyal hizmet ve sosyal yardım birimleri ile vatandaşların ihtiyaçlarına ve refahı arttırmaya yönelik tespitlerde bulunabilir, böylelikle gerek önlem amaçlı gerekse sorun çözmeye yönelik politikalar faaliyete geçirilebilir.

Belediyeler tarafından sunulan sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, her belediyenin bütçesi, maddi kaynakları, büyüklüğü, personel sayısı, hizmet sunduğu bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel altyapısı ve nüfusun yaşa ve cinsiyete göre dağılımı gibi çeşitli dinamiklere göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye’de belediyelerin belli başlı hizmetleri, hizmetlerden faydalanan gruplara göre aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Kadınlara Yönelik Hizmetler

Belediyeler tarafından kadınlara sunulan belli başlı hizmetler arasında psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmesi, meslek edindirme ve eğitici kurslar açılması, önleyici sağlık hizmetleri verilmesini sayabiliriz. Bunlarla birlikte, 5393 Sayılı Belediye Kanununa göre nüfusu 100.000’in üzerinde olan belediyelerde kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açma zorunluluğu bulunmaktadır (md. 14/a) (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005). Aile sağlığı merkezleri tarafından sunulan sağlık hizmetleri özellikle kadın hastalıklarına yönelik taramaları ve kadın sağlığını koruyucu önlemleri içermektedir. Kadınların toplumsal hayatta veya özel hayatlarında karşı karşıya kaldıkları sorunlar ise çoğunlukla aile sorunları olarak ele alınmakta olup kadına ve aileye yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri olarak sunulmaktadır. Eğitim hizmetleri ise sosyalleştirmeye ve meslek edindirmeye yönelik kurslardır (Seçkiner Bingöl & Ömürgönülşen, 2018, s. 4).

Yaşlılara Yönelik Hizmetler

Belediyeler yaşlılara yönelik olarak huzurevi (yaşlı bakım evi) açma, evde bakım hizmeti verme, hasta ve yakınlarına yönelik sosyal tesisler kurma, nakdi ve gıda yardımlarında bulunma, ambulanslı sağlık hizmetleri sunma gibi çeşitli hizmetlerde bulunmaktadır. Türkiye'de evde tedavi ve bakım hizmetlerinin yanı sıra kimi belediyeler sosyalleştirme kapsamında 65 yaş üstü yaştaakilere ücretsiz veya indirimli ulaşım imkanı sağlamaktadır. Ekonomik açıdan gelişmiş kimi belediyeler yaşlılar için tiyatro, sinema ve gezi organizasyonları gibi hizmetlere de bütçe ayırmaktadır. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlere cinsiyetler açısından bakıldığında, son dönemlerde hizmetlerin, kamusal bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılmasından ziyade, evde bakımı destekleyici yönde olduğu dikkat çekmektedir. Bu sistem ise alt gelir grubuna dahil kadınlara nakdi yardımlarda bulunularak yaşlının evden çıkarılmadan bakımının sağlanması şeklinde yürütülmektedir. İlerleyen yaşlarda kendi geliri olmayan kadınların ya yalnız kaldıkları ya da çocuklarının bakımına muhtaç oldukları görülmektedir. Bu da yaşlılık sürecinde de belediyelerin sunmakta olduğu sosyal ve ekonomik olanaklardan eşit bir şekilde yararlanmanın, sunulan hizmetlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir.

Engellilere Yönelik Hizmetler

Evde bakım ve sağlık hizmetleri, rehabilitasyon ve sosyal yaşam merkezleri, sosyal destek ve psikolojik danışmanlık gibi hizmetler belediyeler tarafından engelli bireylere sunulan temel hizmetlerdir. Bunlara ek olarak nakdi yardımlar ve engellileri istihdama kazandırmak adına yapılan çalışmalar da mevcuttur. Açık ve kapalı orak kullanım alanlarının engellilerin de rahatlıkla kullanabileceği şeklinde tasarlanması ve faaliyet göstermesi de önemli hizmetlerdendir. Tıbbi ve medikal malzemeler ile akülü sandalye temini gibi yardımlar da belediyeler tarafından engellilere sunulan hizmetlerdendir (Seçkiner Bingöl, 2015, s. 204). Kimi belediyeler tarafından ulaşım ve sosyal-kültürel faaliyetler, engellilerin erişimini kolaylaştırabilmek adına ücretsiz veya indirimli olarak sunulmaktadır.

Yoksullara Yönelik Hizmetler

Yoksulluk merkezi yönetim ile birlikte yerel yönetimlerin de üzerinde önemle çalıştığı bir toplumsal sorundur. Belediyeler yoksulluk sorununun çözümünde tek başlarına yetersiz kalabilirler ancak ihtiyaçların ve önceliklerin belirlenerek planlı bir biçimde destek faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayabilirler . Ayni ve nakdi yardımlarla birlikte bireylerin eğitim ve sağlık durumlarına göre, yaş faktörü de göz önünde bulundurularak istihdama kazandırılması için istihdam ofisleri kurulması da belediyelerin hizmetleri kapsamındadır. Barınma ihtiyacına yönelik olarak ise uzun konut projeleri ile yoksullara yönelik asgari yaşam şartlarının tesis edilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır (Şahin, 2020, s. 30).

Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmetler

Türkiye'de belediyeler tarafından çocuklar ve gençler için eğitime yönelik faaliyetler önceliklendirilmiştir. Belediyeler özellikle maddi yetersizlik sebebiyle okula başlayamamış veya başlayıp devam edememiş çocuklar ve gençlerin zorunlu eğitime katılımlarına yardımcı ve destek olmaktadır. Yoksulluk, engellilik, göçmenlik gibi çeşitlik sebeplerden dolayı dezavantajlı konumda olan gençlerin ve çocukların, gençlik merkezlerinde, meslek edindirme kurslarında sosyalleşmelerine ve gelişimlerine katkı sağlanırken, uyuşturucu bağımlılığı gibi risklere karşı rehabilitasyon hizmetleri de verilmektedir. Belediyelerin sağladığı burslarla ve ücretsiz etüt merkezleriyle eğitim hayatlarına devam eden gençler ve çocuklar için aynı zamanda kültür-sanat faaliyetleri de düzenlenmektedir (Ünlü, 2016, s. 75). Sosyal yardım ve hizmetler üzerinden kurgulanan sosyal destek sistemlerinin özellikle kız çocuklarının okullaşma oranının artması açısından olumlu etkisi olduğu da söylenebilir.

Yukarıda bahsedilen Türkiye'de belediyelerin de sorumlulukları dahilindeki temel sosyal hizmet alanlarına ek olarak sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde uygulanması beklenen başlıca hizmetler ise şöyle sıralanabilir:

- ✓ Kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamak,
- ✓ Öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak,
- ✓ Anne-çocuk sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, ön tanı merkezleri hizmete sokmak,
- ✓ Tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmak,
- ✓ Engelliler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak,
- ✓ Park-bahçeler ve piknik alanlarını yaygınlaştırmak,
- ✓ Doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek,
- ✓ İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamak,
- ✓ Tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak,
- ✓ Toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek,
- ✓ Gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak danışma ve psikolojik yardım merkezleri açmak,
- ✓ Sağlık sorunu yaşayan muhtaç kesimlere ücretsiz tedavi hizmeti (böbrek hastaları için diyaliz hizmeti vb.) sağlamak (Akdoğan, 2006, s. 45).

Sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında yürütülen sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, sosyal refahı arttırmaya yönelik yapılan çeşitli çalışmaları ve ihtiyaç sahibi veya dezavantajlı bireyler adına eşitliği sağlamaya yönelik uygulamaları nitelemektedir. Ancak bu hizmetlerin ve yardımların toplumsal cinsiyet boyutu da bulunmaktadır. Politikaların salt eşitlik prensibi üzerinden belirlenmesinden ziyade yürütülecek politikaların kadın odaklı olmaları, hizmetlerin daha etkili ve verimli bir şekilde dağılımını sağlamak ve etkisini arttırmak açısından değerlidir. Bu bağlamda belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği yönündeki politika tercihleri ve uygulama pratikleri oldukça önem kazanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SOSYAL BELEDİYECİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Bir belediyenin sorumluluk alanındaki kişilere yönelik doğrudan yapmış olduğu aynı veya nakdi yardımlar belirlenen bir probleme acil çözüm üretme olarak kısa vadede işlevsel olarak nitelense bile temelde toplumun ve bireylerin yaşam standartlarının iyileştirilmesinin önündeki bir engel olarak yorumlanabilmektedir. İhtiyaç olarak görülen sosyal yardımların ve hizmetlerin ihtiyaç olmaktan çıkarılabilmesi için köklü bir anlayış değişikliği fikri önem kazanmaktadır (Seçkiner Bingöl & Ömürgönülşen, 2018, s. 11). Bu noktada yerel yönetimler tarafından kadınlara sunulan sosyal yardımların ve refah hizmetlerinin uzun vadede iyileştirici ve sorunların tekrarlanmasının önüne geçici olması için toplumsal cinsiyete duyarlı bir sosyal belediyecilik anlayışının benimsenmesi, temelden bir değişikliğin öncülerinden olacaktır. Bu noktada belediyeler tarafından öncelikli olarak kadınlara verilmesi gereken hizmetlere geçmeden önce bu hizmetlerin kurumsallaşmasında sosyal politika disiplinin nasıl bir rolü olduğuna bakılması, konunun temelini anlamak açısından önemli olacaktır.

2.1. Sosyal Politikanın Kadınlara Yönelik Sosyal Refahının Arttırılmasındaki İşlevi

Toplumsal cinsiyet kavramı kadınlık ve erkeklik tanımlamaları yaparken, cinsiyetleri, kimlikleri ve aidiyetleri inşa eder. Toplumsal cinsiyet aynı zamanda eşitsizlik ve iktidar ilişkileri ile de ilgilidir. Sosyal politika uygulamalarının, ayrımcılık, ayrıcalık ve hiyerarşik yapılanmalar çerçevesinde inşa edilen toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu politikaların eşitlik odaklı dönüşüm bağlamında bir etkisi olmakla birlikte toplumsal cinsiyet rollerini destekleyici ve/veya yeniden üretici etkileri olduğu da söylenebilir. Devletlerin mali gücü, kültürel, siyasi, yasal, toplumsal ve ekonomik geçmişleri ve gelenekleri sosyal politika rejimlerini şekillendirmektedir. Devlet aslen eşitsizliğin giderilmesine yönelik politikaların üretilebileceği ve kadınların ihtiyaçlarını dile getirebileceği bir mecradır. Fakat devletin kimi politikaları açıkça toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve

kadın bedeni üzerindeki denetimi arttırmaya yönelikken diğerleri daha kapalı bir şekilde eşitsizliği yapılandırmaya ve yeniden üretmeye yönelik olabilir.

Sosyal refah politikaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gözlenebileceği alanlardan biridir. Özellikle cinsiyete dayalı iş bölümünden kaynaklı olarak; kadınların hanede ücretsiz ev içi bakım emeğinin özneleri haline getirilmeleri, sosyal politika kapsamına sadece eşleri veya babaları olan bir erkek aracılığı ile dahil edilmeleri veya kendileri ücretli bir işte çalıştıklarında bunun düşük ücretli, enformel sektör işleri olması gibi sebepler, kadınlara yönelik işlevsel refah politikalarının uygulanmasını oldukça önemli kılmaktadır. Devletlerin refah hizmetleri kapsamında kadınlara dönük uygulamaya koyduğu bazı sosyal politikalar erkek egemenliğinin farklı bir versiyonu olabilirler. Kadın istihdamını arttırmaya ve kadını kendine yeterli hale getirmeye dönük politikalar yürütülmediği müddetçe eşitlik sağlanması olarak yorumlanamazlar. Bazı yardım ve hizmetler ise ancak kadınların hayatlarında düzenleyici işlevde olabilir (Misra & King, 2013). Vatandaşlık haklarının ücretli emek sistemi üzerinden kurgulandığı refah devletlerinde kadınlar ancak bir takım geçici sosyal yardımlardan faydalanabilmekte veya baba/koca üzerinden sigorta sistemine dahil edilmektedirler.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından hakim olan anlayış, ev içindeki yeniden üretim faaliyetlerini kadınların sorumluluk alanına dahil etme yönündedir. Nitekim çocuk ve yaşlı bakımı veya temizlik ve yemek gibi yeniden üretim faaliyetlerinin, kadınların ücretli emek sistemine ve toplumsal hayata katılımları üzerinde olumsuz yönde etkileri vardır. Doğum izni verilmesi, yaşlı bakım evleri ve çocuk kreşleri açılması gibi sosyal hizmetlerin yetersizliği nedeniyle kadınların ücretli emek sürecine katılmaları ve buna bağlı olarak sosyal güvenlik sistemine dahil olmaları engellenmektedir (Dedeoğlu, 2000, s. 151). Kadınların sürekli evde olmaları ise onların kültürel ve sosyal sermayelerine yatırım yapamamaları ve ilerleyen yaşlarında yaşam koşullarının kötü olması gibi bir kısır döngüye sebep olmaktadır.

Refah devletlerinde de piyasa merkezli bireyselleşmeye doğru bir eğilim söz konusudur. Sosyal politika alanındaki eğilim, kadınların dezavantajlı konumları giderilene kadar pozitif ayrımcılık uygulama gibi ilkelerden ziyade her iki cinsde de

aynı şekilde, eşit muamele etmeye doğru liberal bir çizgidedir. Bu da kadınların ekonomik olarak bağımsız görüldüğü, ücretli emek piyasasının içerisinde varsayan, cinsiyet eşitsizliğine duyarsız bir bakış açısını beraberinde getirmektedir.

İzdeş, Esping-Andersen'in üçlü refah devletleri sınıflandırmasına atıfta bulunarak, liberal, muhafazakar korporatist ve sosyal demokrat refah devleti modelleri üzerine toplumsal cinsiyet açısından bir değerlendirmede bulunmuştur. Liberal rejimler daha piyasa merkezli ve piyasadan satın alınan hizmetleri temel alan bir yaklaşıma sahipken, sosyal demokrat rejimler kapsayıcı ve eşitlikçidir. Nitekim sosyal demokrat rejimlerin devlet tarafından sağlanan çocuk bakımı gibi hizmetler açısından bakıldığında daha gelişmiş bir devlet sistemine sahip oldukları söylenebilir. Diğer taraftan muhafazakar korporatist rejimler ise bireylerin iş gücü piyasasındaki statüleri temelinde şekillenen bir sosyal fayda mekanizmasına sahiptirler. Bu noktada, sosyal demokrat rejimler, kadınların ücretli iş gücüne katılımlarını desteklemek amacıyla bakım hizmetlerini sağlama konusunda öne çıkarken, muhafazakar rejimlerin kadınların aile içindeki konumlarını güçlendiren bir yaklaşıma sahip oldukları belirtilmektedir (İzdeş Terkoğlu, 2017, s. 88).

Günümüzde kadınların refahını arttırmayı destekleyen politikalar üzerine çalışılıyor olsa da, bu politikalar kadınların sosyal haklarını emek piyasasındaki konumları çerçevesinde düzenlemektedir. Bu yüzden de çalışmayan ya da enformel, yarı zamanlı ve sosyal güvencesiz olarak çalışan kadınları göz ardı etmektedir. Düzenlenen bazı sosyal politikalar yasalar önündeki eşitliği gözetmekle birlikte liberal bakış açısıyla düzenlendikleri için sınıfsal olarak kapsayıcı değildirler. Bu politikaların yalnızca üst sınıftan, eğitim alabilen ve böylelikle formel işgücüne dahil olabilen kadınları kapsadığı görülmektedir. Örneğin, bir tarafta ücretsiz bakım hizmetlerinin yetersizliği sebebiyle evdeki bakım işlerini üstlenen ve dolayısıyla istihdam olanaklarından yararlanamayan kadınlar varken, diğer tarafta ücretli bakım hizmetlerini satın alabilecek geliri elde etme şansı olan eğitilmiş kadınlar olması gibi, kapsayıcılık konusunda yetersiz kalındığı göze çarpmaktadır.

Ayrıca devletlerin, kadınların ev içi bakım yükünü azaltacak hizmetler geliştirmenin aksine bu yükü artıracak türden, evde bakım hizmetlerini nakit transferleri gibi

politikalar yoluyla sağlamasıyla, bireylerin refah hizmetlerinden yararlanmaları hak temelli olmaktan çıkıp sadaka zihniyetine dönüştürülmektedir. Bu bağlamda da kadınların öznelliklerinin yok sayılıp yalnızca aile içindeki varlıklarına odaklanan, kadının kamusal alandaki görünürlüğüne hizmet etmeyen sosyal politika uygulamalarına doğru evirilen bir süreci beslemektedir. Oysa ki sosyal hizmetlerin ve yardımların sosyal haklar üzerine temellenmesi gerekmektedir. Bakım hizmetlerinin sosyal hak olarak ele alınması ve çocuk, yaşlı ve hasta bakımı ile doğum izni ve babalık izni gibi hizmetlerin devlet tarafından sunulması, kadınların ücretli emek piyasasına katılmalarını da kolaylaştıracaktır (Oktay Yılmaz, 2013).

Toplumsal cinsiyet odaklı sosyal politikaların hayata geçirilebilmesi noktasında yerel yönetimler önemli hizmet ve yardım sağlayıcılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı ve kadın odaklı politikaların uygulanması merkezi yönetim kadar yerel yönetimlerin de sorumluluklarındandır ki bu da toplumsal refahın temin edilebilmesi için olmazsa olmaz niteliktedir. Gerek kadınların kayıtlı ve ücretli istihdama katılımı gerekse bakım hizmetlerine ilişkin olarak; yerel yönetimlerin kadınlara yönelik eğitimden sağlığa, sosyal ve kültürel aktivitelerden meslek edindirmeye kadar birçok farklı konuda politika yapımcılarla iş birliği içinde olması gerekmektedir. Yerel yönetimler yardım ve hizmetlerini sunarken toplumsal cinsiyete duyarlı bir çerçeveden, bünyesinde gerekli kurumları oluşturup faaliyete koymayı öncelikli hale getirmelidirler. Yararlanıcıların hizmetlere erişebilirliği açısından büyük kolaylık teşkil eden belediyeler, sosyal belediyecilik anlayışını benimseyerek, bu anlayışın izinde kadınların refahını arttırmaya yönelik faaliyetlerin ve programların planlamalarını ve uygulamalarını hayata geçirmelidirler. Bu noktada sosyal belediyecilik kapsamında kadınlara sunulan veya sunulması önem arz eden olmazsa olmaz refah hizmetlerinden bahsetmek gerekmektedir.

2.2. Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi

Yerel yönetimler esasen kendi yetki alanları içerisindeki yerel halkın geçimi ve huzuru üzerinde direk olarak etki yaratabilecek mekanizmalardır. Bireyler gündelik yaşantılarında öncelikle kendilerine yakın olan belediyelerin sağlamış olduğu hizmetleri ve yardımları tecrübe ederler, taleplerini de öncelikle kendilerine en yakın buldukları yetkili belediyeye iletirler. Bir kentte yaşayan her kesimden insanın ihtiyaçlarının ve taleplerinin göz önünde bulundurulması -günün sonunda kadınların, çocukların, engellilerin, yaşlıların ve diğer dezavantajlı grupların kenti farklı şekillerde deneyimliyor olmalarından dolayı- politika yapımında ve uygulanmasında daha hassas, eşitlikçi, çözüm odaklı ve kapsayıcı olmasını gerekli kılmaktadır.

Kamu politikalarının uygulayıcıları ve kamusal hizmetlerin sunucuları olarak yerel yönetimler belirledikleri öncelikler ile toplumdaki mevcut eşitsizliklerin giderilmesinde önemli rol oynarlar. Yerel yönetimler toplumda halihazırda var olan eşitsizliklerin yeniden üreticileri olabilirler, yeni eşitsizlikler geliştirebilirler veya eşitliğe dönük politikaları önceliklendirerek eşitsizliğin önüne geçebilirler. Hukuki olarak eşit ve tarafsız olarak nitelendirilen kimi kamu politikaları, pratikte kadınlar ve erkekler üzerinde farklı etkiler yaratabilmektedir ve bir grubun ihtiyaçları göz ardı edilebilmektedir. Refahı sağlayabilmek için, yerel yönetim birimlerinde de toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması ve hizmetlerin bu çizgide belirlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim kadınların kamusal alandan uzak kalmaları ve ekonomik sistem içerisinde maddi kaynaklara ulaşamamaları toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarsız bir politika modelinin sonuçlarından birisidir. Sosyal hizmetlerin, politikanın konusu haline getirilmesinde ve toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde egemen yapının ve zihniyetin dönüştürülmesinde stratejik bir alan olarak yerel yönetim birimleri, sağladıkları hizmetlerle öne çıkmaktadırlar.

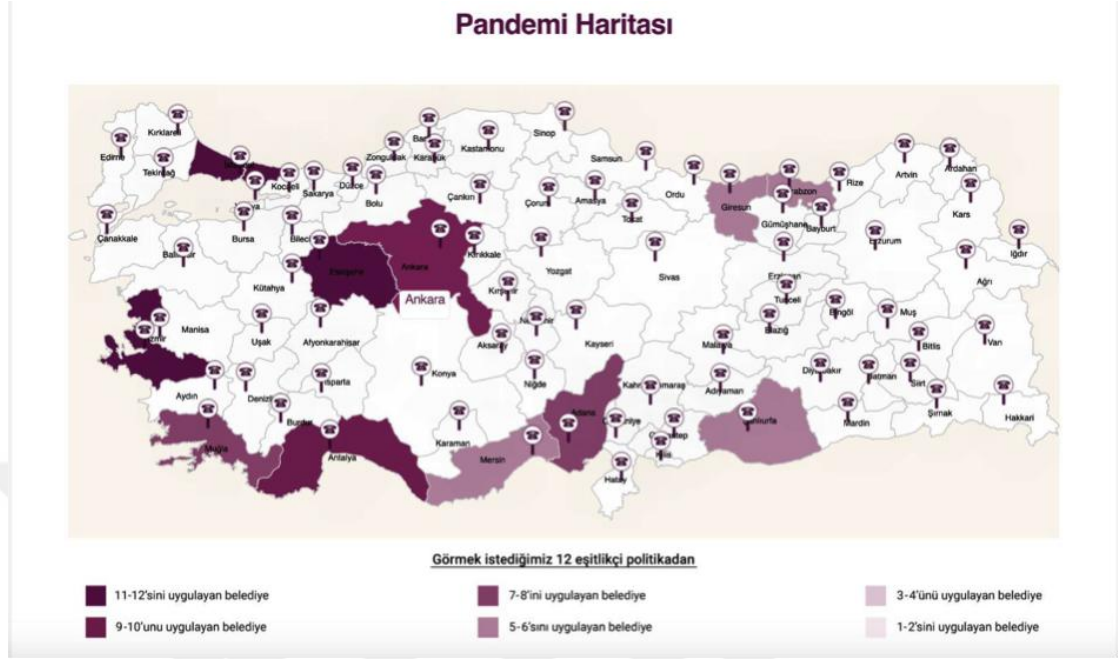
Sosyal belediyecilik anlayışı bir belediyeye, sorumlu olduğu bölgenin fiziksel yapısının, yerleşiklerin refahı ve ihtiyaçları çerçevesinde korunması ve düzenlenip geliştirilmesi ile birlikte sosyal alanlara dair düzenlenme ve planlama yapma misyonu da yükler. Bu anlayış belediyeleri, geleneksel altyapı belediyeciliğinin

dışına çıkararak yetki ve sorumluluk anlamında sosyal alana da katkıda bulunma prensibini benimsemiş bir hizmet ve yönetim birimi olarak konumlandırır. Nitekim, uygulamada gerçek bir eşitliği sağlama prensibiyle kadınların öznel deneyimleri ve ihtiyaçları belirlenerek doğrudan müdahaleyi ve dirliğin sürdürülebilirliğini sağlama sorumluluğunu üstlenmektedir.

Güncel bir çalışma olarak, Türkiye'nin farklı bölgelerinden yerel ve ulusal düzeyde örgütlenmiş pek çok kadın örgütünün bir araya gelerek oluşturmuş olduğu 'Kadın Koalisyonu' platformunun, büyükşehir, il ve ilçe olmak üzere 30 belediyeyi ele almış oldukları "Belediyelerin Pandemi Haritası" adlı çalışmasında, Covid-19 pandemisi döneminde belediyelerin çalışmalarına toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bakılmıştır. Tez kapsamında incelenecek olan yıl aralığı 2010-2020 olarak seçilmekle birlikte, söz konusu çalışmanın, belediyelerin kadınlara yönelik hizmetleri konusunda önemli noktalara işaret etmesi sebebiyle tezde bahsedilmesi faydalı bulunmuştur. Kadınların tek tip olmadığı, cinsel kimliği, ekonomik koşulları, dili vb. dinamikler de göz önünde bulundurularak belirlenen 12 eşitlikçi politika alanı üzerinden sürdürülen çalışma ile belediyelerin, yoksulluğun hane içinde bile farklılık gösterebildiğinin altını çizerek, kadınların farklı sorunlarına ve ihtiyaçlarına daha yakından bakabilmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca mevcutta belediyeler tarafından yürütülen çalışmalardan ve hizmetlerden daha fazla kadının haberdar olarak yararlanması da hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında İstanbul, Ankara, Antalya, Giresun, İzmir, Şanlıurfa, Eskişehir ve Trabzon Büyükşehir Belediyeleri ile Tarsus ve Bodrum Belediyeleri ele alınmıştır.

Resim 2.1.: Belediyelerin Pandemi Haritası

Pandemi Haritası

Kaynak: (Kadın Koalisyonu'ndan "Pandemi Haritası": "Pandemide Gözümüz Belediyelerin Üstündeydi", 2021)

Haritada bir kentin rengi mora yaklaşması, belirlenmiş olan 12 eşitlikçi politika kapsamında değerlendirilebilecek hizmetlerin büyük bir kısmını uyguladığı, rengin beyaza yaklaşması ise yalnızca birkaç tanesini uyguladığı anlamına gelmektedir. Aşağıdaki tabloda 12 eşitlikçi politika alanı kapsamında sorgulanan ve hizmet sunulması beklenen alt başlıkların içinden direk olarak kadınların hayatlarına ilişkin olduğu düşünülenler eklenmiştir. Ek olarak İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin bu noktadaki aksiyonları da eklenerek bir karşılaştırma sunulmuştur.

Tablo 2.1.: Belediyelerin Pandemi Haritası: İstanbul ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Hizmet Sunulması Beklenen Alanlar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Ekim 2020 itibariyle neler yapıldı?)	İzmir Büyükşehir Belediyesi (Ekim 2020 itibariyle neler yapıldı?)
- Pandemi kurulları /komisyonları var mı? Bu kurullarda kadın örgütleri ve LGBTİ+ örgütleri var mı? - Kadınlar ve pandemi gündeminiz var mı?	- İBB ilçe belediye ekipleri Pandemi döneminde 555.722 aileye gıda ve Hijyen Kolisi dağıtımını yapmıştır. - Eşya talebinde bulunan	- Kadınlara yönelik şiddete karşı mücadele veren kurumlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütü temsilcileriyle bu döneme özel önlemleri belirlemek ve yol haritası oluşturmak üzere

<ul style="list-style-type: none"> - Yalnız çocuklu kadınlara, yaşlı, engelli yalnız kadınlara destekte öncelik - Kirasını ödeyemeyen ve evsiz kalan kadınlar ve çocuklar için kalacakları geçici barınma merkezleri ve konut güvencesi - Kadınlara doğrudan destek veren birimlerin varlığı, etkin kılınması - Kadın sığınağı açılması ve nitelik sosyal çalışma ile yürütülmesi - Şiddete uğrayan kadınların ihtiyaç duyabilecekleri başvuru araçlarını sağlamak - Mama, bebek bezi, kadın pedi, sağlık hizmetleri - Nakit desteği - Bakım malzemelerinin yoksul mahallere ücretsiz dağıtımı - Hamile, engelli ve yatalak kadınlar ve yalnız yaşayan yaşlılar, anneler ve engelliler için özel hat - Engelli bakım hizmetlerine destek - Ev temizliğine destek - Evde eşit iş bölümü için belediyenizde devredilemez babalık izni/ebeveyn izni var mı? 	<p>vatandaşların talepleri (Mayıs 2020 sonrasında) sosyal yardım incelemesini takiben karşılandı.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çocuklu kadınlar için özel yardım kolileri hazırlandı (çocuk bezi, kadın pedi, mama vb. ürünler) - 40 odalı bir belediye binası kadın sığınma evi olarak hizmet veriyor. - Pandemi döneminde belediyenin evde sağlık hizmeti devam etti. - Pandemi sürecinde 08:00 – 24:00 arası çalışan psikolojik destek hattı açıldı - Alış-veriş kartları sosyal incelemesi yapılanlara (Migros, Şok, A101 vb.) dağıtıldı - İstanbul Büyükşehir Belediyesi Aile Danışma Merkezleri (İSADEM) bünyesindeki psikolojik danışma merkezleri personeli online hizmet vermeye başladı. - Esnek çalışma kapsamında evde ve dönüşümlü çalışma sistemine geçildi. 	<p>toplantılar yapıldı. Koronavirüs Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet Eylem Planı” oluşturulması ve bu konuda çalışmalar yürütülmesi konusunda kararlar alındı.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Başvuruda bulunan kadınlara ve diğer dezavantajlı gruplara gıda ve hijyen paketleri dağıtılmıştır. - 40 bin aileye 400 TL’lik nakdi yardım yapıldı. - Askıda Fatura uygulamasıyla 13 bin 37 ihtiyaç sahibinin 1,2 Milyon TL’lik faturası ödendi. - Bu dönemde şiddete uğrayan ve barınma ihtiyacı olan kadınlara geçici barınma hizmeti sağlayacak merkez 21 Nisan 2020 tarihinde açılmıştır. 16 Haziran 2020 tarihinde barınma evi hizmeti son bulmuştur. - Kadın Danışma Merkezi’nin hattı kadınlara yönelik şiddet başvuru hattı olarak kullanılmaya devam etti - Psikolojik danışmanlık hizmeti hattı devam etti - Doktor, hemşire, fizyoterapist, psikolog, hasta bakıcı, sosyolog, psikolog ve kuaförden oluşan ekipler hasta, yaşlı ve kimsesizlere evde bakım hizmeti veriyor.
--	---	--

Kaynak: (“Belediyelerin Pandemi Haritası”nı çıkarıyoruz!, 2020)

Bu çalışma neticesinde ortaya çıkan genel izlenim, umut verici iyi uygulamalar olmakla birlikte, belediyelerde gözlenen genel sorunun ve eksikliğin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik, eşitsizliği gören ve sürdürülebilir politikaların çok sınırlı kalmış olduğu yönündedir. Yukarıdaki İzmir ve İstanbul örnekleri dışında de kadına

yönelik şiddetle mücadele ve barınma desteği gibi mekanizmaları işleten belediyelerin sayısının oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Çalışmanın çıktılarına yönelik olarak bir diğer saptama ise "belediyenin pandemiye kadar toplumsal cinsiyet konusunda, kadınlar konusunda politikaları, uygulamaları nasılsa pandemideki hali de öyle oluyor. Eğer belediyenin zaten kadınları ve onların meselelerini dışlayan bir yapısı varsa pandemide bu, kadınların hayatına katlanarak sorunlar yumağı biçiminde yansıyor." şeklinde ifade edilmektedir (Belediyelerin Pandemi Haritası: Daha çok eşitlikçi politika, 2020).

Yukarıda bahsedilmiş olan çalışmanın yürütülmüş olduğu tarih aralığı ve kapsamı dışında da genel anlamda bakıldığında, sosyal belediyecilik anlayışı benimsenerek, farklılıklara ve çeşitliliklere yer veren, kapsayıcı, eşitlikçi ve bütüncül bir yaklaşımla ihtiyaçların belirlenmesi ve ihtiyaca yönelik hizmetlerin sağlanması ancak toplumsal cinsiyet duyarlılığı mümkün olabilir. Aksi takdirde mevcut eşitsizliklerin derinleşmesine kaynaklık edilebilir. Bu noktada sosyal belediyecilik kapsamında kadınlara sunulan veya sunulması önem arz eden olmazsa olmaz sosyal hizmetlerden bahsetmek gerekmektedir.

2.2.1. Bakım Hizmetleri (Evde Sağlık Hizmetleri, Çocuk/Yaşlı/Engelli Bakımı)

Sosyal belediyecilik yoksulluk, işsizlik, engellilik, hastalık, ölüm vb. durumlarda vatandaşlara maddi güvence sağlayıcısı ve yardım/hizmet sunucusu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hayattaki ve piyasadaki eşitsizlikleri azami seviyeye indirme amacı gütmektedir. Ancak eşitsizlik tanımlanırken veya çözüm üretilirken, söz konusu yardım ve hizmetlerin dağıtımında, ev içi ücretsiz emek veren veya emek piyasası bir diğer deyişle istihdam dışı kalan kadınların ne kadarının hangi koşullarda yararlanıcı olabildikleri, hizmetlere ne şekilde erişebildikleri konusu önemli bir soru işareti olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal belediyecilik kapsamında, yaşlı ve çocuk bakımında alternatif bakım hizmetleri, ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kadınların sosyal ve ekonomik hayatlarını doğrudan etkileyecek olan hizmetlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Sosyal belediyecilik kapsamında sunulan yardım ve hizmetleri sonucunda kadınların ücretli ve sosyal güvenceli olarak emek

piyasasına katılımına ne kadar olanak sağlandığı ve kadınların ev içinde üstlendiği rollerin ne kadarının devlet tarafından devralındığı ile ilgili olarak Dedeoğlu'nun "Sosyal devletin toplumsal cinsiyete ve kadınların ihtiyaçlarına ne kadar duyarlı olduğunu ölçmenin bir diğer yolu ise, bakım için sağlanan olanakların hizmet mi, hizmeti satın alacak para desteği mi yoksa kadının evde kalması için para yardımı mı şeklinde yapıldığıdır." cümlesi önemli bir soru işareti olarak karşımıza çıkmaktadır (Hobson, 1994)'den Aktaran: (Dedeoğlu, 2009, s. 44).

TESEV'in İsveç Başkonsolosluğu ile yürütmüş olduğu "Yerel Yönetişimde Kadının Güçlenmesi" projesinde toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinden Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri hem kadın temsili hem de kadınlara yönelik hizmetler açısından ayrıntılı olarak ele alınmış, kadın temsili ile kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi arasındaki ilişki irdelenmiştir. Proje kapsamında İstanbul, Ordu, Aydın, Gaziantep ve Konya'da saha çalışmaları yapılmış, seçilen kentlerde kadınlar, büyükşehir belediye meclis üyeleri, bürokratlar, kadınlara yönelik faaliyetlerde bulunan STK'lar ve kent konseylerinin kadın meclisleri ile görüşmeler sağlanmıştır. Aşağıdaki tabloda proje kapsamında yapılan görüşmelerden ve belediyelerin faaliyet raporları gibi dokümanların incelenmesinden elde edilen bulgular üzerinden, seçilen şehirlerde 2017 yılı itibariyle belediyeler tarafından kadınlara sunulan hizmetler listelenmiştir.

Tablo 2.2.: Belediyelerin Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetleri

İstanbul	Evde sağlık hizmetleri, belediye çalışanlarına yönelik ücretsiz kreş, yaşlı bakımı hizmetleri, kadın istihdamını arttırmaya yönelik faaliyetler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meslek Kursları (İSMEK)
Konya	Hanımlar Lokali, kadınlara yönelik spor salonları, Konya Aile Destek Merkezi, sürekli eğitim merkezi (KOMEK), ebe-gebe ve anne sütü eğitimleri
Ordu	Hanımlar Lokali, Hanımlar Plajı, yoksul ve bakıma muhtaç ailelere, engelli ve yaşlı kişilerin ikamet ettiği evlere evde temizlik hizmeti, kadın sığınma evi, Ordu Büyükşehir Belediyesi Meslek ve Sanat Eğitimi Kursları (ORMEK)

Aydın	Spor hizmetleri, kadına yönelik şiddet karşıtı etkinlikler, kadın çiçekleri destekleyici istihdamı arttırmaya yönelik faaliyetler
Gaziantep	Ücretsiz kreş, huzurevi, yaşlı bakım evi, aktif yaşam merkezi, evde sağlık hizmetleri, aile danışmanlık hizmeti

Kaynak: (Bayraktar U. , 2017)

Proje kapsamında yapılan yüz yüze görüşmelerde elde edilen veriler en basit haliyle göstermektedir ki, kadınlara yönelik hizmetler sorulduğunda alınan cevaplar çoğunlukla toplumsal cinsiyetin kadına yüklediği, kadının çocuklardan ve yaşlılardan sorumlu aile ferdi olma rolünü kabul eden yaklaşımın bir yansımasıdır. Örneğin Gaziantep'te ücretsiz kreş, yaşlı bakım evi, tüp bebek merkezi, meme kanseri taramaları, eğitim merkezi gibi hizmetlerin, aslında sadece kadınları ilgilendirmese de kadınlara yönelik hizmetler sorulunca akla geldiği ifade edilmektedir. Buradan yola çıkılarak kadınlara bağdaştırılan hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama amacını gütmeye yorulduğu yorumu yapılabilmektedir.

Proje raporunda İstanbul'da kadınlara yönelik hizmetler konusunda görüşmecilerin ve faaliyet raporlarının sunduğu verilerin oldukça zayıf kaldığı, nitekim meclis üyelerinin çok az hizmet sayabildiği belirtilmektedir. Aydın'daki kadın istihdamını destekleyici faaliyetlerin geçici nitelikte olduğu, belediye başkanı kadın olan Aydın ve Gaziantep kentlerinde bile birey olarak sadece kadınları kapsayan hizmetlerin, belediyelerin faaliyetleri ve planları arasında gözlemlenemediği ifadelerine yer verilmektedir. Proje raporunda Bayraktar, Türkiye'de belediyelerin kadınlara yönelik sunmakta olduğu hizmetler konusunda oldukça dikkat çekici şu saptamada bulunmuştur:

"Mostralık olarak düzenlenen ya da sunulan kadına yönelik faaliyetler, kadının toplumsal sorunlarına yönelik çare olmak bir yana, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rol ve sorunlarını da tekrar ürettikleri için şartların daha da kötüleşmesine hizmet ediyor gibi görülebilir. Toplumsal alanda birey olarak var olma ve tanınma mücadelesi veren kadın ancak çocukları, bakıma muhtaç yakınları ya da hane içi sorumlulukları ile belli belediye hizmetleri ve politikalarının yararlanıcısı olabiliyor. Bu da kadına yönelik geleneksel statünün kamu politikaları üzerinden tekrar üretilmesine sebep olabiliyor." (Bayraktar U. , 2017, s. 24)

Türkiye'de yerel yönetimlerde kadınlara yönelik sunulan sosyal hizmetlere dair önemli çıkarımlarda bulunmamıza olanak sağlayan bu projenin temel iddiası proje raporunda "göstermelik temsil ve hizmetlerden öte erilliği ifşa eden, alternatif eşitlikçi siyasal zeminler kuran ve dünyadaki benzer tecrübelerden beslenen bir kadın politikasının gereği" olarak özetlenmektedir (Bayraktar U. , 2017).

Sosyal belediyciliğin ilkesel olarak sosyal sorunlara çözüm önerileri geliştirme ve refahı tesis etme misyonundan hareketle, yürürlükteki politikaları ve neticesinde belediyeler tarafından uygulanan hizmetleri kadın ekseninde yeniden yapılandırma gerekliliği aşikardır. Bu noktada belediyeler tarafından, kadınları anne sıfatından çıkarıp birey olarak ele alarak ve ev içindeki bireylerin ihtiyaçlarından ve bakım hizmetlerinden sorumlu olarak konumlandırılan geleneksel ataerkil örüntülerin çözülerek; sosyal yardımların ve hizmetlerin mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretim alanı olmaktan çıkarılıp, dönüştürücü niteliğe kavuşturulması temel hedef maddesi haline getirilmelidir.

2.2.2. İstihdama ve Sosyalleştirmeye Yönelik Hizmetler

Belediyelerin kadınlara yönelik sunmakta olduğu hizmetler arasında akla ilk gelenlerden biri bünyelerinde kurmuş oldukları sürekli eğitim merkezleri ve meslek kurslarıdır. Sadece kadınlara yönelik olmasa da, kadınları sosyal ve ekonomik olarak güçlendirmeye yönelik işlevsel nitelikteki kurs programları, kadınların kendilerine yetebilmelerine ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmelerine destek olma amacını da taşımaktadır. Bu noktada gelir elde etmeye yönelik faaliyetlerin belediyeler tarafından ücretsiz bir şekilde sağlanıyor olması, kadınların bu faaliyetlere ve hizmetlere erişebilme imkanını da arttırmaktadır. Yine de meslek edindirme kursları ile ilgili olarak gözden kaçırılmaması gereken husus ise çocuğu olan katılımcı kadınların derslere gelebilmek için çocuklarını bırakabilecekleri ücretsiz kreş hizmetinin belediyeler tarafından sağlanmıyor olmasıdır. Ücretli kreşlere maddi olarak gücü yetmeyen kişilerin, gelir elde etmek için meslek kursuna katılmak istemesi karşımıza bu ikilemi çıkarmaktadır. Kadınlara atfedilen rollerin yeniden üretiliyor olması, kurslara katılabilecek kadınlar arasında da bir ayrışmaya

mecbur bırakmakta, bu tarz hizmetler sağlanırken her kesimden kadına hitap edebilen kapsayıcı bir yaklaşımı sağlayacak politikaları gerekli kılmaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak Akduran'ın *Hane, Devlet, Piyasa* isimli kitabında yer verdiği çalışmada, Diyarbakır'ın Sur ilçesinde faaliyet göstermekte olan 2 adet Kadın Destek Merkezi (KADEM) bünyesinde açılan kreşler olumlu bir örnek olarak sayılabilir. KADEM'lerde açılan kreşlerin, henüz bakım yaşında olan küçük çocuklu annelerin veya kendilerinden küçük kız kardeşlerinin bakım sorumluluğunu üstlenmiş olan genç kadınların, kurslara katılımını kolaylaştırmıştır. Çalışma kapsamında, çocuklarını ve bakmakla sorumlu olduğu kardeşlerini kreşe bırakarak kurslara devam eden kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadınların kursa katılma kararlarında kreş imkanının olmasının önemli bir belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kurs bünyesinde açılan kreşlerin, kadınların toplumsal yaşama eşit bir şekilde katılması, güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi açılarından destekleyici bir işlevi olduğu, kadınların kurslara katılmadan önceki gündelik yaşam döngülerinde ciddi farklılıklar olduğu, hane halkı bakımı ve ev içi işlerine ayırdıkları vakitte azalma olduğu gibi sonuçlara varılmıştır. Dahası bu kurslar, kadınların kurslarda edindikleri beceriler ile, maddi getiri elde edebilecekleri bir işe girmeleri konusunda daha özgüvenli hissetmelerini sağlamıştır (Akduran, 2012, s. 204-214).

2.3. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı, merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde, hizmetlerin planlanmasına ve bütçelerin belirlenmesine yönelik faaliyetlere toplumsal cinsiyet eşitliği bilinciyle yaklaşılmasını ve söz konusu plan ve bütçelerde toplumsal cinsiyet eşitliği prensibinin merkeze alınmasını ifade etmektedir. TCDB, kamu yönetimi birimlerinin bütçelerinin ve harcamalarının cinsiyetlere yönelik hassasiyetinin izlenebilmesini, cinsiyete duyarlı politikaların önceliklendirilip yeniden tasarlanabilmesini ve tüm süreçlere cinsiyet eşitliği bilincinin dahil edilip, harcama kalemlerinin kadınların güçlendirilmesine yönelik olarak revize edilebilmesini sağlayan çeşitli mekanizmaların kurulmasını sağlamaktadır (Şentürk, 2017, s. 12).

TCDB'nin uygulanabilirliği ile toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ilişkisi üzerine Yakar Önal, günlük süreçlere toplumsal cinsiyeti dahil ederek veya yeni süreçler eklenerek, kamu kurumlarında, özel sektörde ve sivil toplum kuruluşlarında, örgütsel yapıların ve süreçlerin değiştirilmesi sağlanabileceğine ve bu yolla toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Bunun da zamanda TCDB'nin uygulanabilirliğini arttıracığı vurgulanmaktadır (Yakar Önal, 2021, s. 29-30)

Belediyelerin sunmakta olduğu veya sunmayı planladığı hizmetlerin toplumsal cinsiyete duyarlı ve daha eşitlikçi bir hale getirilmesinde TCDB önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki şekilde TCDB'nin belediyelere olan yararları gösterilmektedir. Bu yararlar, politika değişikliklerini ve sunulan hizmetlerin niteliğinde ve çeşitliliğinde farklılaşmaları da beraberinde getirmektedir.

Resim 2.2.: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Yararları

Kaynak: (Klatzer, Akduran, & Gültaşlı, 2015, s. 17)

TESEV'in İyi Yönetişim Programı kapsamında TESEV ve Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği tarafından Avrupa Birliği'nin de desteğiyle yürütülen "Kadın Meclisleri Birbirini Yönetiyor" isimli projenin, TCBD çalışmalarının kapsamına, dünyadan çeşitli bütçeleme örnekleriyle kadın dostlu kent yönetimlerine ve

Türkiye'deki iyi örnekler için önemli çıktılar bulunmaktadır. Proje sonucunda 2012 yılında "Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bütçeleme Kılavuzu" adlı bir rapor yayınlanmıştır. Rapor, Klatzer, bütçelerin de politika üretme faaliyetlerinin temel araçlarından biri olduğunu, bununla birlikte siyasal önceliklerin, hangi politikalara, sektörler ve önceliklere ne kadar para ayrılacağını belirlediğini belirtmiştir. Klatzer, TCDB'nin tanımlamasını "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, kadınların menfaatlerinin, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinin bütçe sürecinde daha iyi temsil edilmesini sağlamak üzere siyasal öncelikleri etkileme amacı taşıyan bir stratejidir." olarak ifade etmiştir (Klatzer, 2012, s. 18).

TCDB'yi esas alarak yapılan planlama ve bütçelemelerin temel hedeflerinden biri kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarına, deneyimlerine ve önceliklerine göre eşitliği sağlayabilmektir. Bu bağlamda, kadınların mevcut sosyal ve ekonomik konumlarının iyileştirilebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten politikaların yerini, eşitliği tesis etmeyi amaçlayan araçlarla donatmak hedeflenmelidir. Belediyelerin sunmakta olduğu sosyal hizmetleri TCDB temelinde planlamak ise bu hedefi başarma yolunda yararlanıcılar üzerinde doğrudan etkili olabilecek en önemli araçlardır. TCDB uygulamaları ile kamu bütçelerinin cinsiyetler arasında adil dağılımı sağlandığı takdirde, merkezi ve yerel düzeyde siyasal önceliklerin ve iktidar ilişkilerinin, kadınların ve erkeklerin sosyal hayattaki farklı önceliklerini, ihtiyaçlarını ve ekonomik durumlarını gözetenek yapılanması sağlanmış olur.

Avrupa Parlamentosu tarafından 2003 yılında yayınlanan raporda, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin oluşturulabilmesi için atılması gereken adımlar şöyle sıralanmıştır:

- ✓ Harcamalardan yararlanacak ve vergilere katlanacak olanların belirlenmesi,
- ✓ Gelirler ve giderlerin erkekler ve kadınlar arasında nasıl bölüşüleceğinin tespiti,
- ✓ Kaynakların dağılımında kadınların ve erkeklerin ekonomik durumları ve çalışıp çalışmadıklarının tespit edilerek bütçenin etkilerinin değerlendirilmesi,
- ✓ Kaynakların kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamayacağını tespit edilmesi.

- ✓ Bütçenin planlama ve uygulanmasında cinsiyet farklılıklarının dikkate alınması,
- ✓ Erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliklerin azaltılması için önceliklerin tespit edilmesi. (European Parliament, 2013)

TCDB anlayışının benimsenmesi, 'Finansal planlamanın cinsiyetler üzerindeki etkisi nasıl oldu?', 'Politika anlayışındaki dönüşüm ve revize edilen politikalar eşitsizliği giderebiliyor mu?' ve 'Bütçe planlamalarının kadınların güçlendirilmesi hedefine olumlu katkısı mı oldu yoksa var olan eşitsizliği farklı bir biçimde yeniden mi üretti?' gibi temel soru başlıklarına dair analizler yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu noktada, Türkiye'de TCDB doğrultusunda uygulamalar hayata geçiren bazı belediyelerin sundukları sosyal hizmetlerin, daha eşitlikçi ve kadınların ihtiyaçlarını toplumsal cinsiyet farkındalığı ile ele alan hizmetler olup olmadığı üzerine bir değerlendirme yapılması gereği hissedilmektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen, İçişleri Bakanlığının temel ortağı ve yürütücüsü olduğu *Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı*, belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması hedefi üzerine verilebilecek önemli örneklerden birisidir. Bu program, belediyelerin Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlama ve uygulama, eşitlik birimleri veya komisyonları kurma, TDCB hazırlama gibi çeşitli taahhütlerini ve bu taahhütleri gerçekleştirme hedeflerini takip ve analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.

Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı'nın ilk etabı olan 'Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı'na 2006 yılında İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa ve Trabzon illeri ile başlanmış, 2010 yılında ilk etabın tamamlanması ile 2011-2014 döneminde ikinci etapta programa Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illerinin de katılımıyla programın coğrafi kapsamı 12 ile genişletilmiştir. BMOP'da Kadın Dostu Kentlerin tanımlaması aşağıdaki gibidir;

"kadınların sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere, istihdam olanaklarına, kaliteli, kapsamlı kentsel hizmetlere (ulaşım, konut, güvenlik, vb.), şiddete maruz kaldıkları takdirde haklarını güvence altına alacak mekanizmalara, yerel yönetimlerin planlama ve karar süreçlerine katılımını ve erişimini sağlayarak erkekler ile birlikte kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yararlanabileceği kentlerdir." (Kadın Dostu Kent Nedir?, 2014).

Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEPP) Kadın Dostu Kentler BMOP kapsamında, programa ortak olan her ilde toplumsal cinsiyet eşitliği prensibinin tüm ana politikalara ve süreçlere etki etmesini sağlamak ana amacıyla ve kadının statüsünün güçlenmesi için izlemeleri gereken yol haritasını belirlemek üzere hazırlanan kilit belgelerdir. YEPP'ler, eğitim, sağlık, istihdam, kadına yönelik şiddet, karar mekanizmalarına katılım ve kentsel hizmetler olmak üzere acil müdahale gerektiren altı temel ana başlık altında hazırlanmaktadır. Yerel eşitlik eylem planları kurumların hâlihazırda sundukları hizmetlerini önceliklendirebilmeleri ve hizmetlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile bakabilmeleri için bir teşvik sağlar. Bu sayede YEPP'ler mevcut hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile sunulmasına olanak sağlar. Çoğu zaman ek bütçe dahi istemeyen, yerel kaynakların (eğitici havuzu, kadın sivil toplum örgütleri, eşitlik birimi personeli) harekete geçirilmesi ile çözülebilen bu önceliklendirme büyük değişimlere olanak tanır ve kamu kaynaklarının kadınlar ve erkekler arasında adaletli dağılımına fayda sağlar. YEPP'ler sayesinde o güne kadar önceliklendirilmemiş, gündeme alınmamış kimi hizmet alanları için bütçe ayrılması ve önceliklendirilme yapılması sağlanır. Kadın danışma merkezleri ve sığınma evleri bu hizmet alanları arasında karşımıza çıkabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini inşa edecek bir planlama ve buna uygun bütçeleme yapmak aynı zamanda sosyal hizmetlerin içerik, bileşim ve sunum şeklini de etkileyecektir. Kamusal hizmetlerin sunumunda kadınların kendilerine özgü ihtiyaçları dahilinde ve öznel deneyimleri göz önünde bulundurularak politikalar geliştirilmesi ve bu politikaların etkinliklerinin ve sonuçlarının saptanması, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla mümkün olmaktadır (Günlük-Şenesen, Yücel, Yakar Önal, Ergüneş, & Yakut Çakar, 2017, s. 5). Özellikle belediyeler için TCDB, bireyleri kendi özel koşulları içerisinde ele alıp, onların ihtiyaçlarına uygun politika

üretim, hizmetler sunabilmesi için önemli bir araçtır. Örneğin, yoksulluğun etkin bir biçimde azaltılması açısından bakıldığında kadınların ve erkeklerin yoksulluğu farklı biçimlerde deneyimlediği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçe analizi yapmak, kadınların bu noktadaki ihtiyaçlarını gözetmek, belediyelerin yoksulluğun giderilmesine yönelik hizmetleri için daha sağlam ve yapıcı bir temel oluşturacaktır. Aynı zamanda geleneksel ataerkil roller, kadınların üzerinde ev içindeki cinsiyetçi iş bölümü ve ücretsiz bakım emeği gibi yükler oluşturmaktadır. Ancak TCDB'ye uygun bir bütçe planlanması ile belediyelerin sunacağı, kreş, yaşlı ve hasta bakımevi, meslek edindirme kursları gibi hizmetler yoluyla, özellikle bakım emeği yükünün azaltılması mümkündür. Kadınların güçlenmesini sürdürülebilir bir noktaya getirmek için, kadınların istihdam ve eğitim hizmetlerine erişim olanakları TCDB'nin beraberinde getireceği uygulamalar ile birlikte belediyeler eliyle iyileştirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Kamu yönetimi politikaları toplumsal hayatın birçok alanını kapsamaktadır ve uzun vadede dönüştürücü işlevleri bulunmaktadır. Merkezi veya yerel nitelikteki tüm kamu yönetimi politikaları, iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir, nitekim politika yapıcılar tarafından oluşturulmaktadır. Kadınların gerek kamusal alanda gerek özel alanda maruz kaldıkları eşitsizliklerin giderilmesi açısından bakıldığında; idari, toplumsal, siyasal ve ekonomik bir alan olarak yerel yönetimler, ideolojik ve pratik olarak sunduğu siyasal zemin sebebiyle, farklı siyaset stratejileri üretebilmek için geniş kaynaklara ve imkanlara sahiptir. Bir yerel yönetim biriminde sunulan hizmetlerin niteliği ve kalitesi, bu hizmetlerin başarılı veya başarısız olma durumu ile yerel halkın refahına ne derecede katkıda bulunduğu, bir diğer deyişle yerel yöneticinin performansı, mensubu olduğu siyasal partiye mal edilmektedir.

Tezin bu bölümünde de yerel yönetimler tarafından kadınlara sunulan kentsel ve sosyal hizmetler ve belediyelerin stratejik planlarında belirtildiği şekliyle sunulması hedeflenen hizmetlere dönük planlanan faaliyetler, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden, İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri üzerinden incelenecek, cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve/veya yeniden üretilmesi argümanları üzerinden karşılaştırmalı bir anlatım yapılacaktır.

3.1. Belediyelerin Stratejik Planlarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Önemi

2005 yılındaki yerel yönetim reformu ile birlikte belediyeler, sosyal politika, kalkınma, eğitim, sağlık gibi insanların hayat kalitelerinde doğrudan etkili olan alanlarda daha etkili kurumlar olmaya başlamış, belediyelerin görevleri ve yetkileri birçok faaliyet alanında ciddi artış göstermiştir. Bununla birlikte stratejik yönetim kültürünün belediyelerin de gündemine girmesi, stratejik planlamanın ve

bütçelemenin -kapsayıcılık açısından toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaç ve talepleri üzerinde yaratacakları etkiye istinaden- önemini daha da kritik bir noktaya getirmiştir. Böylelikle belediyeler, sosyal politikaların yerel düzeydeki paydaşları haline gelmişlerdir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu md. 3/n'de stratejik plan, “kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan” olarak tanımlanmaktadır (Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003). Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 2019 yılında yayımlanan “Belediyeler İçin Stratejik Plan Hazırlama Rehberi”nde belediyelerde stratejik planlamayı şöyle tanımlanmaktadır:

- ✓ Şehir halkının yaşam kalitesini etkileyen ve etkilemesi muhtemel koşulların anlaşılması,
- ✓ Şehrin gelecekte ulaşmak istediği konum konusunda ortak bir anlayış ve mümkün olduğunca geniş bir uzlaşma sağlanması,
- ✓ Bu konuma ulaşmak için belediyenin kaynaklarını etkin bir şekilde kullanma yollarını arayarak ne yapması ve nasıl bir kurum olması gerektiğini tanımlayan sistematik bir süreçtir. (Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi, 2019)

Yukarıdaki tanımlamalar ışığında, belediyelerin politika yapma ve hizmet sundukları alanları tasarlama süreçlerinde gelişime olan ihtiyaçlarının da artış gösterdiği söylenebilir. Nitekim toplumun dezavantajlı kesimlerinin refahının artırılması için, özellikle kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar ve bakıma ihtiyaç duyan bireyler için, belediyelerin kaydettiği her türlü gelişim ve ilerleme büyük önem arz etmektedir (Kaşıkırık, Erimez, & İzci, 2019, s. 11).

Toplumun her kesimi için şehri daha yaşanabilir kılma amacına hizmet edecek şekilde hedeflerin belirlenmesi için belediyelerin stratejik plan ve bütçelerini kapsayıcılık yaklaşımıyla hazırlamaları gerekmektedir. Oluşturulacak stratejik planların, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden, verilere ve yararlanıcı kadınların ihtiyaç ve taleplerine dayanarak hazırlanması, mevcut eşitsizliklerin stratejik planlar aracılığıyla yeniden üretiminin önüne geçilmesini sağlamaktadır. Belediyelerin her şeyden önce temel alacakları bir sosyal politika anlayışlarının

olması; cinsiyet körü yaklaşımlardan kaçınıp, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı misyon, vizyon, amaç ve hedefler ile faaliyet ve performans göstergelerinin tanımlanmasının ilk basmağı olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda kaynak aktarımının da bu sosyal politika anlayışıyla uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmış olur. *Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi*'ne göre stratejik planlarda sıklıkla kullanılan bazı kavramların tanımları ise şu şekildedir: (Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi, 2019)

- ✓ **Stratejik amaçlar** belediyenin hizmetlerine ilişkin politikaların uygulanmasıyla elde edilecek sonuçların kavramsal ifadesidir. Söz konusu sonuçlar, genellikle sosyoekonomik sorunların çözümü ya da vatandaşların ve belediyenin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilidir. “Belediye sınırları içindeki kadınların çalışma hayatına katılmalarını sağlayacak yatırımların yapılması”, bu amaçlar arasında yer alabilir.
- ✓ **Stratejik hedefler** amaçların gerçekleştirilmesine yönelik öngörülen çıktı ve sonuçların tanımlanmış bir zaman dilimi içerisinde nitelik ve nicelik olarak ifadesidir. Hedeflerin miktar ve zaman cinsinden ifade edilebilir olması gerekmektedir. “2 yıl içinde 3 yuva ve 1 yaşlı bakım evinin hizmete açılması” gibi...
- ✓ **Performans göstergesi** belirlenen hedeflerin gerçekleşmesine yönelik ilerlemeyi izlemeyi sağlayan göstergelerdir. “... yılında hizmete açılan yuva sayısı” gibi...
- ✓ **Faaliyetler ve projeler** hedeflere ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalardır. “Yuva için bina inşası” gibi..¹

Belediyelerin oluşturmakta olduğu dönemsel stratejik planların, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması üzerindeki etkilerinden bahsedilmesinin ardından, tezin ilerleyen bölümlerinde 2010-2020 yılları arasında iki farklı belediyenin hazırlamış oldukları stratejik planlar üzerinden, kadınlara yönelik sunulan sosyal hizmetlerin analizine yer verilecektir.

¹ Alıntıda tanımlaması yapılan kavramlara ilişkin verilen örnekler (Belediyeler İçin Entegre ve Kapsayıcı Stratejik Plan Hazırlama Rehberi, 2019) kaynağındaki şekliyle eklenmiştir.

3.2. İzmir Büyükşehir Belediyesi

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kadınlara yönelik sunduğu sosyal hizmetlerin, belediyenin 2010-2017 ve 2015-2019 olmak üzere iki ayrı döneme ait stratejik planları üzerinden incelenmesine geçmeden önce şehrin genel yapısına tarihsel bir bakış açısıyla kısaca değinilecektir. Tarihi M.Ö. dönemlere dayanan İzmir, antik çağlardan günümüze kadar bir ticaret ve liman kenti olarak gelmiştir. Roman İmparatorluğu döneminde 'özgür kent' olarak tanımlanan İzmir, ardından gelen Bizans egemenliği döneminde dinsel bir merkez haline gelmiş, bu özelliği ile de başkent İstanbul düzeyine çıkarılmıştır. O dönemde İzmir 'kendi kendini yönetebilen kent' olarak anılmıştır. 17. yüzyıl itibariyle kentsel gelişimi ivme kazanan İzmir, Osmanlı'da İmparatorluğun, bölgedeki verimli tarım arazileri ile batıya açılan kapısı olmuş, Batı Anadolu'nun zengin tarım ürünlerinin tek ihraç kapısı niteliği ile dönemin batılı şirketlerinin ve Levanten ailelerin ilgi odağı haline gelmiştir. Bu durum İzmir'e sosyolojik ve mekansal görünüm anlamında değişiklik katmış, farklı kültür ve yaşam biçimlerini içinde barındırmayı başarmıştır. Osmanlı'da yerel yönetimlerin doğuşu genel olarak 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir. Osmanlı modernleşmesinin yereldeki önemli adımlarından birisi olan belediye örgütlenmeleri, öncelikli olarak İstanbul, İzmir ve Selanik gibi liman kentlerinde ortaya çıkmıştır. 1850'li yıllardan itibaren ticaretin yoğun olarak yaşandığı ve nüfusun daha yoğun olarak toplandığı liman kentlerinde kurulmaya başlanan belediyeler çoğunlukla ticari akışı sağlayacak ve altyapı hizmetlerini sunacak bir araç olarak görülmüştür. İstanbul'dan sonra İzmir'de de bir belediye biriminin oluşturulması yolundaki ilk girişimler, İzmir ve çevresinde ticari faaliyetlerini sürdüren yabancı tüccarlar, konsolosluklar ve Levanten aile şirketlerinden gelmiştir. İstanbul'daki Altıncı Daire-i Belediye'nin ardından 1868 yılından itibaren İzmir Belediyesi de faaliyete başlamıştır.

1984 yılından sonra çıkarılan yasa doğrultusunda, belediyenin adı İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak değiştirilmiştir. 2009 seçimlerinden önce yapılan yasal değişiklikler ile İzmir BB'nin görev alanı 21 ilçeyi kapsayacak şekilde genişlemiştir.

2012 tarihli 6360 sayılı kanun ile İzmir BB'nin sınırları, il mülki sınırları ile eşdeğer hale getirişmiş ve İzmir BB 30 ilçeye hizmet verir hale gelmiştir.

2015-2019 stratejik planında İzmir'in nüfus durumuna ilişkin analiz 2013 yılı TÜİK verilerine istinaden yapılmıştır. İstatistik verilerine göre 2013 yılında İzmir'in nüfusu 4 milyon kişidir (2 milyon erkek + 2 milyon kadın). Aynı yıl Türkiye'nin toplam nüfusu ise 76.7 milyon kişidir (38.5 milyon erkek + 38.2 milyon kadın). 2019 yılında İzmir'in nüfusu ise 4.4 milyona yükselmiştir. Tez kapsamında 2010-2020 yılları arasını kapsayan 2 stratejik plan döneminde İzmir'in nüfusu 500 bin kişi artarak (2010: 3.9 milyon, 2019: 4.4 milyon), ülkenin toplam nüfusunun %5'ine ulaşmıştır (Toplam nüfus: 82.9 milyon / 41.6 milyon erkek + 41.3 milyon kadın) (İstatistik Veri Portalı, 2018).

2010-2017 stratejik planında İzmir BB'nin insan kaynakları yapısının personelin cinsiyet durumuna göre dağılımına bakıldığında, belediyede istihdam edilen toplam 3279 personelin %74'ünün erkek (2.437 kişi) %26'sının kadın (842 kişi) olduğu görülmektedir. Belediyedeki memur personelin %28'i (547 kişi), kadrolu işçilerin %3'ü (27 kişi) ve sözleşmeli personelin % 48'i (268 kişi) kadın çalışanlardır (2010-2017 Stratejik Planı, s. 89-97).

2015-2019 stratejik planında ise cinsiyet dağılımına göre insan kaynakları yapısına bakıldığında, belediyede istihdam edilen toplam 4472 personelin olduğu ve bunların %74'ünün erkek (3329 kişi) ve %26'sının kadın (1143 kişi) olduğu görülmektedir. Toplam personelin içinde memur kadrosunda görev alanların %29'u (1084 kişi), işçi kadrosundakilerin %5'i (38 kişi) ve sözleşmeli personellerin %58'i (21 kadın) kadın çalışanlardır. Görüldüğü gibi iki ayrı hizmet döneminde belediyenin toplam personel içindeki kadın oranı değişmemekle birlikte, memur ve işçi kadrolarında çalışan personeller içersinde kadınların sayısı yükselmiştir (2015-2019 Stratejik Planı, s. 121-123).

3.2.1. Sosyal Belediyecilik Kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarafından Kadınlara Sunulan Sosyal Hizmetlerin Belediyenin Stratejik Planları Üzerinden İncelenmesi

Tezin bu kısmında İzmir BB'nin kadınlara yönelik sosyal hizmetlerini incelemeye geçmeden önce belediyenin iç organizasyonunda sosyal belediyecilik faaliyetleri ile sorumlu birimlerin hangileri olduğu, 2010-2017 stratejik plan dönemindeki dağılıma göre Tablo 3.1.²'de, 2015-2019 stratejik plan dönemindeki dağılıma göre ise Tablo 3.2.³'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1.: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2010-2017

KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER DAİRE BAŞKANLIĞI
<ul style="list-style-type: none">• Kent Müzesi ve Arşivi Şb. Müd.• Sanatsal Çevre Şb. Müd.• Gençlik ve Spor Şb. Müd.• Mezarlıklar Şb. Müd.• Kütüphane ve Müzeler Şb. Müd.• Huzurevi Şb. Müd.• Sosyal İşler Şb. Müd.• Kültür Şb. Müd.

Tablo 3.2.: İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ve Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı, 2015-2019

SOSYAL HİZMETLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI
<ul style="list-style-type: none">• Sosyal Hizmetler Şb. Müd.• Sosyal Yardımlar Şb. Müd.• Aşevleri Şb. Müd.• Huzurevleri Şb. Müd.
SOSYAL PROJELER DAİRESİ BAŞKANLIĞI
<ul style="list-style-type: none">• Engelli Hizmetler Şb. Müd.• Kadın Çalışmaları Şb. Müd.• Sosyal Projeler Şb. Müd.• Kent Koleji Şb. Müd.

² Tablo 3.1. İzmir BB 2010-2017 Stratejik Planı doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

³ Tablo 3.2. İzmir BB 2015-2019 Stratejik Planı doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.1. ve 3.2.'de de görüldüğü gibi belediyede 2015 sonrasında sosyal hizmetlerle ilgili dikkat çekici bir yeniden yapılandırma uygulandığı anlaşılmaktadır. Daha önce sadece Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı altında Huzurevi Şube Müdürlüğü ve Sosyal İşler Şube Müdürlüğü altında bu tür hizmetler sunulurken, bir sonraki dönemde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Projeler olmak üzere iki ayrı daire başkanlığı altında faaliyet yürüten çoklu bir hizmet yapısı dikkat çekmektedir. Şimdi bu her iki stratejik plan döneminde ne tür amaç ve hedefler altında kadınlara yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinin kurgulandığını inceleyelim.

3.2.1.1. 2010-2017 Stratejik Plan Döneminde İzmir BB'de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2017 yılları arasındaki dönemi kapsayan stratejik planında, 'Sağlık ve Spor' stratejik alanı altında, sosyal belediyecilik anlayışının bir yansıması olarak sağlık hizmetlerini daha geniş kitlelere ulaştırma hedefiyle hareket edildiği ifade edilmiştir. Öncelikli olarak sosyal güvencesi olmayan bireylerin tüm sağlık hizmetleri kesintisiz olarak sunulmaya devam edileceği belirtilmiştir. Şehirdeki okul ve mahallelerde diş ve sağlık taramaları yapılması, kent sakinlerinin sağlık konusunda bilinçlenmesi amacıyla organ-kan bağıışı, ilkyardım, hijyen ve sağlıklı anne-kadın gibi konularda birçok eğitim faaliyetleri düzenlenmesi gibi konularda aksiyon alınacağına altı çizilmiştir. 2010-2017 stratejik plan dönemine ait bu kategoride belediyenin planlamaları altında kadınlar spesifik olarak işaret edilmiştir, ancak dar bir kapsamda ele alındığı dikkat çekmektedir.

2010-2017 stratejik planında 'Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler' stratejik alanı altında ise sosyal eşitlik ve toplumsal hassasiyet ile değerlerin üretildiğini ve paylaşıldığı vurgulanmıştır. Sosyal anlamda üzerinde durulan hizmetlere dair oldukça ayrıntılı bir açıklama ile, kent yaşamında sosyal dengeyi sağlamak amacıyla yoksulluk kültürü ile mücadele edileceği ve kaynaklara erişim imkanları dar olan bireylerin sağlık ve eğitim ihtiyaçları öncelikli olacak şekilde destekleneceği belirtilmiştir. Göçten kaynaklanan sosyo-ekonomik entegrasyon ve çevre bağlantılı problemleri hafifletmek için İGEP'le eşgüdümlü olarak yürütülen Önder Aile Projesi ve Sosyo-ekonomik Planlama Rehberiyle İzmir'e göçle gelen ailelerin sosyal yaşama

adaptasyonun hızlandırılması hedeflenmiştir. Kadın erkek eşitliği esasıyla kadınların yerel karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edileceği ve destekleneceği, Yerel Eşitlik Eylem Planı doğrultusunda kadınların şiddete maruz kalmaması için eğitim temelli destekler sunulacağı belirtilmiştir. Ayrıca kadınların sosyal yaşamda ekonomik açıdan güçlenmesi için çeşitli branşlarda mesleki kurslar düzenleneceğinin üzerinde durulmuştur. İzmir BB'nin, Türkiye'de Yerel Eşitlik Komisyonu'nu kurarak faaliyete geçiren ilk kurum olma özelliğinden yola çıkılarak planlanan diğer projelerle de Kadın Dostu Kent olmanın gerekliliklerini yerine getirmeye devam edileceği ifade edilmiştir. Engelli bireylerin kent içerisinde ve sosyal hayatlarında karşılaştıkları problemlerin önüne geçebilmek için yapılmakta olan altyapısal düzenlemelere ve sunulan desteklere de devam edileceği vurgulanmıştır.

Stratejik planlama çalışmasına veri oluşturması açısından, hemşeri (dış paydaş) görüşleri analizi amacıyla yapılan saha araştırmasında 5033 kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin %46'sı kadın %64'ü erkektir. Saha araştırmasında kentte yaşayanların belediye hizmetlerinden memnuniyetleri 16 hizmet kategorisi üzerinden irdelenmiştir. Araştırmaya katılanların %42.3'ü belediyenin sosyal destek hizmetlerinden memnun olmadığını, %33.6'sı ise memnun olduğunu belirtmiştir. Stratejik planlamada, genel tablo içerisinde kentte yaşayanların en fazla memnun olmadığı hizmet kategorisi içinde üçüncü sırada olan sosyal destek hizmetlerinin geliştirilmesine ve çözüm önerilerine dair herhangi bir araştırma bulgusu sunulmamıştır (2010-2017 Stratejik Planı, s. 135-139).

2010-2017 Stratejik Plan döneminde İzmir BB stratejik amaçları 11 ana başlık altında toplamıştır. Tez kapsamında incelenmekte olan kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin izlenebileceği stratejik hedefler ise önceki paragraflarda da belirtildiği üzere *Sağlık ve Spor* başlığı altında 'Sağlıklı Nesillerin Dinamik Yaşamı Yakaladığı Kent İzmir' söylemi doğrultusunda ve *Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler* başlığı altında "Gecesiyle Gündüzüyle Yaşayan, Engelleri Aşan Kültür Kenti İzmir" söylemi doğrultusunda oluşturulmuştur. Aşağıdaki tablolarda İzmir BB'nin kadınların hayatlarını etkileyebilecek ilgili stratejik amaçları, bu amaçlarla bağlantılı olarak oluşturulan ve tez kapsamıyla ilgili olduğu düşünülen hedefleri ve bu hedeflere

yönelik belirlenen stratejileri, performans göstergeleri ve faaliyetleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.3.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.1

2010 - 2017 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 6.1		
KORUYUCU VE TEDAVİ EDİCİ SAĞLIK HİZMETLERİ SUNMAK VE SAĞLIKTA ÖNCÜ KENT OLMAK		
HEDEF 6.1.1 Sağlık hizmetleri kapasitesinin artırılması ve daha sağlıklı yaşam ortamlarının sunulması		
HEDEF 6.1.2 Metropol alan içerisinde halka yönelik sağlık taramaları yapılması ve ilgili eğitimlerin verilmesi		
STRATEJİLER	PERFORMANS GÖSTERGELERİ	FAALİYETLER
<ul style="list-style-type: none"> Sağlık içerikli eğitimler vererek Sağlık taramaları yaparak Evde bakım hizmeti çalışmalarına başlanarak 	<ul style="list-style-type: none"> Tarama yapılacak okul ve mahalle sayısı Sağlık içerikli eğitim verilen kişi sayısı Evde bakımı yapılacak yaşlı ve engelli sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> Evde bakım hizmeti Sağlıklı anne-kadın eğitimi

Kaynak: (2010-2017 Stratejik Planı, s. 220-222)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.4.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 7.2

2010 - 2017 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 7.2		
BİR ARADA VE EŞİT YAŞAMAK İÇİN FARKLILIKLARIMIZI VE DEĞERLERİMİZİ BÜTÜNLEŞTİREN SOSYAL HİZMETLER ÜRETMEK		
HEDEF 7.2.1 Kentin tüm kesimlerine, ihtiyaç duyulan alanlarda sosyal hizmet ve yardımların ulaştırılması		
STRATEJİLER	PERFORMANS GÖSTERGELERİ	FAALİYETLER
<ul style="list-style-type: none"> İhtiyaç duyan vatandaşlara ayni ve nakdi yardım yaparak Sosyal destek amaçlı projeler geliştirerek Eğitim kurumlarına yardım yaparak İhtiyaç duyan öğrencilere yardım yaparak Engelli kişilere yardım yaparak 	<ul style="list-style-type: none"> Ayni ve nakdi yardım yapılan kişi sayısı Kardeş aile sayısı Kentli aile sayısı Önder aile sayısı Yapılan nakdi yardım tutarı Yardım yapılacak öğrenci sayısı Yardım yapılacak engelli sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> Huzurevi hizmetlerinin geliştirilmesi Sosyal yaşam kampüsü Sosyal destek merkezleri Kurumlara ve engelli kişilere malzeme yardımı Kardeş aile projesi Sosyal hizmetlerin geliştirilmesi Gençler yaşlılar el ele İhtiyaç sahibi öğrencilere yardım projesi Önder aileler Yardıma muhtaç kimseler yemek hizmeti verilmesi Kentin ekonomik ve sosyal doku haritasının çıkarılması

		<ul style="list-style-type: none"> Fakir ve muhtaçlara aynı ve nakdi yardım
HEDEF 7.2.2 Sosyal ve eğitsel alanda gelişimi ve yerelde kalkınmayı hedefleyen hizmetlerin sunulması		
STRATEJİLER <ul style="list-style-type: none"> Sosyal merkezler açarak Vatandaşlara yönelik kurslar düzenleyerek Yaz okulları açarak 	PERFORMANS GÖSTERGELERİ <ul style="list-style-type: none"> Merkezlerden yararlanacak vatandaş sayısı Kurslardan yararlanacak vatandaş sayısı Eğitim verilen branş sayısı Yetiştirilecek ara eleman sayısı Yaz okulundan faydalanacak öğrenci sayısı 	FAALİYETLER <ul style="list-style-type: none"> Yeni semt merkezleri Kurs merkezleri Engelliler merkezi faaliyetleri Abla, ağabey, kardeş dayanışması Kent koleji ve akademisi Aile danışma ve eğitim merkezleri Gençlik merkezleri kurulması Yaz okulları

Kaynak: (2010-2017 Stratejik Planı, s. 234-237)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010-2017 stratejik plan döneminin mali değerlendirmesi⁴ yapılırken, 2010-2011-2012-2013 yıllarının tamamı ve 2014 yılının ilk 7 aylık dönemindeki harcamalar dikkate alınmıştır. Proje/faaliyet harcamalarının her yıl bir öncekine göre daha da arttığı ve belediyenin toplam harcamaları içindeki payının da ortalama 61,01% gibi yüksek bir değer olduğu görülmektedir. Sektörel bazı harcamalar incelendiğinde ise 11 sektör içinde harcama payı açısından ilk 4 sırayı alan "Kentsel Altyapı", "Ulaşım", "Kentsel Koruma, Planlama ve Kent Estetiği" ve "Çevre Yönetimi" sektörlerinin, %69,25 gibi bir oran ile toplam proje/faaliyet harcamalarının büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3.5.: İzmir BB 2010-2017 Stratejik Plan Dönemi Sektörel Bazda Proje/Faaliyet Harcamaları

	2010-2017 Stratejik Plan Dönemi Harcama Tutarı	Toplam Proje/Faaliyet Harcaması İçindeki Oranı
Yönetim	42 M TL	0,88%
Bilgi ve İletişim Teknolojileri	88 M TL	1,83%
Enerji	159 K TL	0,003%

⁴ Tablo 3.5. İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 Stratejik Planında, 2010-2017 Stratejik Plan Döneminin Değerlendirilmesi bölümündeki verilerden yola çıkılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sağlık ve Spor	216 M TL	4,50%
Turizm, Fuarçılık ve Dış İlişkiler	225 M TL	4,69%
Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler	442 M TL	9,22%
Afet Yönetimi ve Güvenlik	463 M TL	9,64%
Çevre Yönetimi	563 M TL	11,72%
Kentsel Koruma, Planlama ve Kent Estetiği	606 M TL	12,62%
Ulaşım	858 M TL	17,88%
Kentsel Altyapı	1,298 M TL	27,03%
PROJE/FAALİYET HARCAMALARI	4,802 M TL	61,04%
TOPLAM HARCAMA	7,867 M TL	100%

Kadınlara yönelik hizmetlerin de içinde yer aldığı kültür, eğitim ve sosyal hizmetler konularına ayrılan bütçe, belediyenin toplam öngörülen proje/faaliyet harcamalarının içinde %9,22'ye, sağlık ve spor konularına ayrılan bütçe ise %4,50'ye tekabül etmektedir.

3.2.1.2. 2015-2019 Stratejik Plan Döneminde İzmir BB'de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2015-2019 yılları arasındaki dönemi kapsayan stratejik planında 'Sosyal Dayanışma ve Sağlık' stratejik alanı altında, bir arada ve eşit yaşamak için farklılıkları ve değerleri bütünleştiren bir sosyal hizmet anlayışının benimsendiği ifade edilmiştir. Yoksulluk kültürü ile mücadele edilmesi anlamında kısıtlı imkanlara sahip bireylerin sosyal yaşama adapte edilmesi amacı doğrultusunda aksiyonlar alınacağı, ayrıca geniş hizmet yelpazesine sahip hizmet binalarında farklı ihtiyaç gruplarının bir arada ve kolaylıkla ihtiyaçlarını gidermeleri hedeflenmiştir. Engellilere yönelik desteklerin devamlılığının sağlanacağı ve engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmak için özel ve kamu hizmet binalarının, erişimlerine uygun hale getirileceği belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafında *Kadın Dostu Kent* unvanı verilen şehirde, kadın-erkek eşitliği esasıyla kadınların yerel karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edilmesi ve kadınların sosyal ve ekonomik hayatta güçlenmelerini sağlayacak her türlü önlemin alınması doğrultusunda hizmetlerin sunulacağı belirtilmiştir. Ayrıca kaynaklara erişimi kısıtlı olan bireylerin sağlık ihtiyaçlarını önceliklendirerek sosyal güvencesi olmayanlara ücretsiz sağlık

hizmetleri sunulacağı, evde bakım hizmeti gibi sosyal belediyeçilik anlayışının önemli örneklerinden birinin uygulamaya devam edileceği amaçlanmıştır.

Stratejik planlama çalışmasına veri oluşturması açısından, kentin 5 yıllık geleceğine yönelik düşüncelerini tespit etmek, kentlilerin hizmet memnuniyetlerini belirlemek ve Büyükşehir Belediyesi'nin yürüttüğü kentsel projelere ilişkin bilinirlik ve destek örutülerini saptamak amacıyla, hane halkı alan araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplam 8000 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin %38.4'ü kadın, %61.6'sı ise erkektir. Araştırma kapsamında belediyenin devam eden projelerine ilişkin katılımcıların destek düzeyleri incelenmiştir. Sosyal hizmetlerle ilgili olarak; çocuklara süt dağıtımı, engelsiz İzmir, ayni ve nakdi yardımlar yapılması, sosyal yaşam kampüsü yapımı gibi projelerin katılımcılar tarafından yüksek oranda desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda araştırmada, İzmir BB'nin 'Demokratik ve Sosyal Belediyeçilik Anlayışını Benimsediğini Düşünüyorum' önermesine katılımcıların büyük çoğunluğunun katıldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Stratejik plan içerisinde, hane halkı araştırması kapsamında geliştirilmesi gereken hizmet alanları ile ilgili olarak görüş ve önerilere ilişkin herhangi bir araştırma bulgusu sunulmamıştır (2015-2019 Stratejik Planı, s. 128-130).

2015-2019 Stratejik Plan döneminde İzmir BB stratejik amaçları 9 ana başlık altında toplamıştır. Tez kapsamında incelenmekte olan kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin izlenebileceği stratejik hedefler ise *Sosyal Dayanışma ve Sağlık* başlığı altında "Sosyal Belediyeçilik ve Dayanışma Ruhuyla Engelleri Aşan Kent / İzmir" söylemi doğrultusunda oluşturulmuştur. Aşağıdaki tablolarda İzmir BB'nin kadınların hayatlarını etkileyebilecek ilgili stratejik amaçları, bu amaçlarla bağlantılı olarak oluşturulan ve tez kapsamında ilgili olduğu düşünülen hedefleri ve bu hedeflere yönelik belirlenen stratejileri ve performans göstergeleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.6.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.1

2015 - 2019 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 6.1	
KORUYUCU VE TEDAVİ EDİCİ SAĞLIK HİZMETLERİ SUNMAK VE SAĞLIKTA ÖNCÜ KENT OLMAK	
HEDEF 6.1.1 Sağlık hizmetleri kapasitesinin artırılması ve daha sağlıklı yaşam ortamlarının sunulması	
STRATEJİLER <ul style="list-style-type: none">• Sağlık taramaları yaparak• Evde bakım hizmeti sunarak• Toplum sağlığı eğitimleri vererek	PERFORMANS GÖSTERGELERİ <ul style="list-style-type: none">• Evde bakım hizmeti kapsamında malzeme yardımı yapılacak hasta sayısı / hizmet sayısı• Sağlıklı anne-kadın eğitimi verilecek kişi sayısı / eğitim sayısı• Sağlık taraması yapılacak mahalle sayısı / tarama sayısı

Kaynak: (2015-2019 Stratejik Planı, s. 175)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.7.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 6.2

2015 - 2019 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 6.2	
BİR ARADA VE EŞİT YAŞAMAK İÇİN FARKLILIKLARIMIZI DEĞERLERİMİZİ BÜTÜNLEŞTİREN SOSYAL HİZMETLER ÜRETMEK	
HEDEF 6.2.1 Kentin bütün kesimlerine ihtiyaç duyulan alanlarda sosyal hizmet ve yardımların ulaştırılması	
STRATEJİLER <ul style="list-style-type: none">• Sosyal destek amaçlı projeler geliştirerek ve sosyal merkezler inşa ederek• İhtiyaç sahibi kişilere ve kurumlara aynı ve nakdi yardımlar yaparak• Kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik hizmet ve projeler sunarak	PERFORMANS GÖSTERGELERİ <ul style="list-style-type: none">• Kadın sığınma evinden destek alacak kadın sayısı• Kadın Danışma Merkezinden danışmanlık hizmeti alacak kadın sayısı• Kadın Sağlığı Eğitim Programı uygulanacak kişi sayısı• Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı uygulanacak kişi sayısı• Aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim verilecek kişi sayısı• Kadın ve aileye yönelik eğitimlere katılan kişi sayısı• İzmir Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında kadın haklarına yönelik hazırlanan afiş, broşür, görsel vs. sayısı• Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik güçlendirme ve farkındalık eğitimine katılan kadın sayısı• Kent genelinde açılan anne-bebek bakım kabini sayısı• Nakdi yardım ve gıda paketi yardımı yapılacak kişi sayısı

Kaynak: (2015-2019 Stratejik Planı, s. 175-176)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2015-2019 stratejik plan döneminin mali değerlendirmesi⁵ yapılırken 2015-2016-2017-2018 yıllarının tamamı ve 2019 yılının ilk 4 aylık dönemindeki harcamalar dikkate alınmıştır. Aşağıdaki tabloda kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin izlenebileceği stratejik amaçlara dair hedeflenen bütçeler ve gerçekleşen harcamalar verilmiştir. Genel olarak hedeflere dair gerçekleştirme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. 2015-2019 stratejik plan dönemi için hedeflenen toplam bütçe 12,324M TL'dir. Toplam bütçe içerisinde 'Sosyal Dayanışma ve Sağlık' alanına ilişkin aşağıdaki tabloda gösterilmekte olan stratejik amaçların payı ise 1,227M TL ile %10'dur. Gerçekleşen harcamalara bakıldığında ise toplam 11,516M TL'lik harcamanın içinde söz konusu stratejik amaçlara ilişkin harcamaların payı 1,040M TL ile %9'dur. Toplam harcamaları sektör bazlı incelediğimizde, en fazla harcamanın kentsel altyapı, ulaşım ve çevre yönetimi alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3.8.: İzmir BB 2015-2019 Stratejik Plan Dönemi Stratejik Amaç Bazlı Hedef Bütçe ve Gerçekleşen Harcamalar

	Hedef Bütçe	Gerçekleşen Harcama	Gerçekleşme Yüzdesi
Stratejik Amaç 6.1: Koruyucu Ve Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri Sunmak Ve Sağlıkta Öncü Kent Olmak Stratejik Hedef 6.1.1: Sağlık Hizmetleri Kapasitesinin Arttırılması Ve Daha Sağlıklı Yaşam Ortamlarının Sunulması	236 M TL	211 M TL	89,3%
Stratejik Amaç 6.2: Bir Arada Ve Eşit Yaşamak İçin Farklılıklarımızı Değerlerimizi Bütünleştiren Sosyal Hizmetler Üretmek Stratejik Hedef 6.2.1: Kentin Bütün Kesimlerine İhtiyaç Duyulan Alanlarda Sosyal Hizmet Ve Yardımların Ulaştırılması	991 M TL	829 M TL	83,7%

⁵ Tablo 3.8. İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 Stratejik Planı'nda, 2015-2019 Stratejik Planının Değerlendirilmesi bölümündeki verilerden yola çıkılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2010-2017 stratejik planında, tez kapsamında üzerinde durulmuş olan 'Sağlık ve Spor' ile 'Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler' konularına dair harcamaların, toplam harcamaların içindeki payı %8.3 iken, 2015-2019 stratejik plan dönemine geldiğimizde 'Sosyal Dayanışma ve Sağlık' konularına ilişkin harcamaların, toplam harcama içindeki payı hemen hemen aynı seviyelerde kalarak %9 olarak gerçeklemiştir.

3.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kadınlara yönelik sunduğu sosyal hizmetlerin, belediyenin 2010-2014 ve 2015-2019 olmak üzere iki ayrı döneme ait stratejik planları üzerinden incelenmesine geçmeden önce şehrin genel yapısına kısaca değinilecektir. İstanbul'un tarihi aslen M.Ö. dönemlere dayanmakla birlikte, IV. yüzyılda Bizans'ın başkenti olmasıyla birlikte tarihsel olarak yükselişi başladığı söylenmektedir. 1453'e kadar Bizans yönetiminde olan şehir, İstanbul'un Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle birlikte Osmanlı yönetimine geçmiştir. 29 Ekim 1923 itibarıyla ise Türkiye Cumhuriyeti yönetimine geçmiştir. İstanbul'un yerel yönetim geleneği ise Tanzimat ile birlikte değişim göstermeye başlamış, 1855'li yıllarda hükümetçe ilk şehremini ataması yapılarak İstanbul'un sadece Beyoğlu ve Galata semtlerini içine alan "Altıncı Daire-i Belediye" oluşturulmuş ancak daha sonra çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile bütün İstanbul'u kapsayan İstanbul şehremini kurulmuştur. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile mevcut mevzuat yürürlükten kaldırılırken "şehremaneti" ismi "belediye", "şehremini" ismi ise "belediye reisi" olarak değiştirilmiştir.

1960 yılında yaşanan darbe ile birlikte belediye ve vilayet meclisleri feshedilmiştir. 10 Haziran 1960'ta Bakanlar Kurulu tarafından, belediye başkanlarının görevlerine son verilmesi ve yerlerine yeni başkanlar atanması yönünde bir karar alınmıştır. 27 Temmuz 1963'te çıkarılan kanun ile belediye organlarının seçiminde ilgili yeni düzenleme yapılmıştır. Düzenlemelerin akabinde 17 Kasım 1963'te yapılan yerel seçimlerde, İstanbul'da seçimle belirlenen ilk belediye başkanı Haşim İşcan olmuştur. 1980 darbesi ile İstanbul'daki belediye yapısı bir kez daha önemli değişikliklere uğramış ve darbenin ardından yayımlanan ek kanun ile belediye

başkanları görevden alınmış ve belediye meclisleri feshedilmiştir. İstanbul'da seçimle işbaşına gelen Belediye Başkanları'nın yönetimi 12 Eylül 1980'e kadar devam etmiş, 1980-84 arasında, İstanbul askeri yönetim tarafından atanan başkanlar tarafından yönetilmiştir. 26 Mart 1984'ten beri ise İstanbul'un Belediye Başkanları seçimle göreve gelmektedir. 4 Aralık 1981 günlü 2561 Sayılı "Büyük Şehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun" kabul edilmiş, bu kanuna göre nüfusu 300.000'i aşan büyük şehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köyler, şube ya da mahalle haline dönüştürülerek anakent belediyesine bağlanması kararlaştırılmıştır.

1982 Anayasasında, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri uygulanmasına imkan veren bir düzenleme yapılmıştır. 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de ana kent bütünü içinde 'büyükşehir belediyesi' adıyla iki kademedен oluşan belediye yapıları oluşturulmuştur. 2004 yılında 3030 sayılı kanun yerini 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa bırakmıştır. Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile İstanbul'un Büyükşehir Belediye sınırları, il sınırlarının tümünü içine alarak genişletilmiş ve böylece Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçe ve ilk kademe belediyelerin toplamı, 32'si ilçe ve 41'i kademe belediyesi olmak üzere 73'e yükselmiştir. 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun ile de İstanbul'da 41 olan ilk kademe belediyelerinden 37'sinin tüzel kişiliği sona erdirilerek 8 ilçe belediyesi oluşturulmuştur. Son olarak 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı Kanunla da il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı buldukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılmıştır. İl özel idarelerinin tüzel kişiliği de kaldırılmıştır. Yeni uygulama ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinin bir yerde il sınırları ile görev alanı büyürken öte yandan il özel idaresinin birçok yatırımının tamamlanması görevini de üstlendiği ifade edilmektedir (2015-2019 Stratejik Planı, s. 24-25)

TÜİK'in 2018 yılında yayınlamış olduğu *Yıllara Göre İl Nüfusları ve Yıl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus* istatistiklerine göre 2010 yılında İstanbul'un nüfusu 13.2 milyon kişidir. Aynı yıl Türkiye'nin toplam nüfusu 73.7 milyon kişidir (36 milyon

erkek + 36.7 milyon kadın). İstanbul'un nüfusu toplam nüfusun %18'ini oluşturmaktaydı. 2015 yılında İstanbul nüfusu 14.6 milyona, 2019 yılında ise 15.5 milyona yükselmiştir. Tez kapsamında 2010-2020 yılları arasını kapsayan 2 stratejik plan döneminde İstanbul nüfusu 2.3 milyon kişi artarak, ülkenin toplam nüfusunun %19'una ulaşmıştır (Toplam nüfus: 82.9 milyon / 41.6 milyon erkek + 41.3 milyon kadın) (İstatistik Veri Portalı, 2018).

2010-2014 stratejik planında belediyenin insan kaynakları yapısında personelin cinsiyet durumuna göre dağılımına bakıldığında memur personelin % 17'sinin, sözleşmeli personelin %30'unun ve işçi personelin %6'sının kadın olduğu görülmektedir. Toplam rakama bakıldığında 13.682 çalışanın yalnızca 2.078'i kadın çalışandır (2010-2014 Stratejik Planı, s. 35).

2015-2019 stratejik planında ise cinsiyet dağılımına göre insan kaynakları yapısına bakıldığında, İBB'de 2013 itibariyle yılı memur personelin 1.889'u kadın (%21.96), 6.714'ü erkek; sözleşmeli personelin 17'si kadın (%80.95), 4'ü erkek; sözleşmeli sanatçınının 133'ü kadın (36.44), 232'si erkek ve işçi personelin ise 331'si kadın (%7.81), 3.872'si erkektir. İstihdam edilen toplam 10.822 personel içinde kadın sayısı 2.370'dir (2015-2019 Stratejik Planı, s. 51).

3.3.1. Sosyal Belediyecilik Kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarafından Kadınlara Yönelik Sunulan Sosyal Hizmetlerin Belediyenin Stratejik Planları Üzerinden İncelenmesi

Tezin bu bölümünde, İBB'in kadınlara yönelik sosyal hizmetlerini incelemeye geçmeden önce, belediyenin iç organizasyonunda sosyal belediyecilik faaliyetleri ile sorumlu birimlerin hangileri olduğunu belirtmekte fayda vardır. İBB'nin 2010-2014 Stratejik Plan dönemindeki organizasyon dağılımı Tablo 3.9'de⁶, 2015-2019 Stratejik Plan dönemindeki dağılımı ise Tablo 3.10'da⁷ gösterilmiştir.

⁶ İBB'nin 2010-2014 Stratejik Planında belediyenin organizasyon yapısını gösterir tabloya yer verilmemesi sebebiyle Tablo 3.9., İBB'nin resmi internet sayfasında yayınlanan, söz konusu zaman

Tablo 3.9.: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, 2010-2014

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER DAİRE BAŞKANLIĞI

- Sosyal Hizmetler Şb. Müd.
- İstanbul Darülaceze Şb. Müd.
- Su Ürünleri Hali Şb. Müd.
- Özürlüler Şb. Müd.
- Sağlık ve Hıfzısıhha Şb. Müd.
- Veteriner Hizmetleri Şb. Müd.
- Gıda ve Kontrol Şb. Müd.

Tablo 3.10.: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı, 2015-2019

SAĞLIK DAİRE BAŞKANLIĞI

- Sosyal Hizmetler Şb. Müd.
- İstanbul Darülaceze Şb. Müd.
- Engelliler Şb. Müd.
- Sağlık ve Hıfzısıhha Şb. Müd.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Şb. Müd.

Tablo 3.9. ve 3.10.'da görüldüğü üzere İstanbul BB belediyesinde sosyal hizmetler daire başkanlığı altındaki müdürlükler İzmir BB'den farklı olarak engelliler, kadınlar gibi özel bir grubu hedef alacak şekilde dizayn edilmemişlerdir.

3.3.1.1. 2010-2014 Stratejik Plan Döneminde İBB'de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 yılları arasındaki dönemi kapsayan stratejik planında 'Sosyal Destek Hizmetleri Yönetimi' altında öncelikli risk grupları belirlenerek, dezavantajlı bireylere sosyal hizmetlerin sunulması öngörülmüştür. Kadınlar ise planlamada ayrı bir dezavantajlı grup olarak belirtilmemiş; yaşlılar, gençler, çocuklar, engelliler ve yoksullar hizmetlerden yararlanması planlanan öncelikli risk grupları olarak belirlenmiştir. Yürütülen sosyal destek hizmetleri ise

aralığındaki ulaşılabilen ilk faaliyet raporu olan 2011 yılı Faaliyet Raporundaki organizasyon tablosu göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

⁷ İBB'nin 2015-2019 Stratejik Planı'nda belediyenin organizasyon yapısını gösterir tabloya yer verilmemesi sebebiyle Tablo 3.10., İBB'nin resmi internet sayfasında yayınlanan, söz konusu zaman

yoksul ailelere, gençlere ve öğrencilere aynı ve nakdi yardımlarda bulunulması, spor tesisleri açılması, engellilere rehabilitasyon amacıyla psikolojik destek hizmeti, eğitim ve istihdam imkanları sağlanması, İSMEK'lerde sosyal ve mesleki eğitimlerin verilmesi şeklinde sıralanabilir.

2010-2014 stratejik planında 'Sağlık Hizmetleri Yönetimi' başlığı altında ise sürdürülebilir sağlıklı ve kaliteli bir yaşamı tesis etme amacıyla hizmetler sunulduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda "Erken tanıyla tedavi edilebilir sağlık sorunlarını özgün tarama yöntemleriyle belirlemeyi ve bu konuda toplumu bilinçlendirmeyi hedefleyen kadın ve aile sağlığı hizmetleri yaygın ve etkin bir şekilde sürdürülmektedir." ifadesinde belirtildiği üzere kadınlara yönelik olarak erken tanı ve tarama hizmetleri sağlandığı görülmektedir.

Stratejik planlama çalışmasına veri oluşturması açısından vatandaş görüşleri analizi amacıyla yapılan saha araştırmasında 18 yaş üzeri 1783 kişiyle görüşmeler yapılmış, elde edilen çıktılardan belediyenin sağlamış olduğu hizmetlere dair aksiyon planları oluşturulmuştur. Görüşme sağlanan kişilerin cinsiyet dağılımı hakkında herhangi bir bilgi paylaşılmamıştır. Aksiyon planı incelendiğinde kadınlara yönelik olarak sadece sağlık hizmetleri alanında, Kadın ve Aile Sağlığı Merkezlerinde kadınlara yönelik olarak verilen sağlık hizmetlerinde mevcut durumu korumak için çalışmalara devam edilmesi planlandığı dikkat çekmektedir. Yine aynı şekilde stratejik planlama çalışması için yapılan kurumsal paydaş analizinin çıktılarında, "Kadın ve aile sağlığı merkezlerinde sunulan hizmetlerin bu merkezlere ulaşamayan kadınlar için seyyar araçlarla haftalık veya aylık tarama ve muayeneler ile sunulması" beklentisi oluşmuştur (2010-2014 Stratejik Planı, s. 29).

2010-2014 Stratejik Plan döneminde İBB stratejik amaçları 17 ana başlık altında toplamıştır. Tez kapsamında incelenmekte olan kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin izlenebileceği stratejik hedefler ise önceki paragraflarda da belirtildiği üzere sosyal destek hizmetleri yönetimi ve sağlık hizmetleri yönetimi başlıkları altında toplanmış

aralığındaki ulaşılabilen ilk faaliyet raporu olan 2015 yılı Faaliyet Raporundaki organizasyon tablosu göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak hedeflere yönelik göstergeler ile adetsel ve/veya oransal olarak 2014 hedefleri gösterilmiştir.

Tablo 3.11.: İBB 2010-2014 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 3

2010 - 2014 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 3	
SOSYAL HİZMET İHTİYAÇLARINI ETKİN OLARAK KARŞILAMAK	
HEDEF 1: Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetleri Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırmak	
GÖSTERGELER	2014 HEDEFİ
<ul style="list-style-type: none"> • Verilen evde bakım hizmeti sayısı • İhtiyaç sahiplerine yapılan nakdi yardım sayısı • Alışveriş kuponu verilen aile sayısı • Kadın sığınma evi tamamlanma oranı 	<ul style="list-style-type: none"> • 30.000 Kişi • 279.000 Kişi • 200.000 Kişi/Yıl • % 100
HEDEF 2: Meslek Edindirme Faaliyetlerini Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırma	
GÖSTERGELER	2014 HEDEFİ
<ul style="list-style-type: none"> • İsmek kurslarını tamamlayan kursiyer sayısı • İSMEK bünyesinde kurs verilen branş sayısı • İSMEK kursiyerlerinden istihdam edilenlerin sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> • 650.000 Kişi • 125 Adet • 350 Adet

Kaynak: (2010-2014 Stratejik Planı, s. 76-77)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

İBB'nin 2010-2014 dönemi için belirlemiş olduğu kent sakinlerinin sosyal ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetlerini geliştirme ve yaygınlaştırma amacı, "Kentın farklı nitelikteki sosyal ihtiyaçlarını farklı sosyal altyapıdaki kent sakinlerine ayrıntılı bir analiz sürecinden sonra farklı kapsamda geliştirilen hizmetlerle en etkin ve verimli biçimde sunmaktır." şeklinde ifade edilmektedir.

Tablo 3.12.: İBB 2010-2014 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 4

2010 - 2014 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 4	
SAĞLIKTA YAŞAM KALİTESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR BİÇİMDE GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAMAK	
HEDEF 3: Önleyici Sağlık Hizmetlerini Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırmak	
GÖSTERGELER	2014 HEDEFİ
<ul style="list-style-type: none"> • Tarama yapılan kadın sayısı • Düzenli tarama yapılan kadın oranı • Kadın ve aile sağlığına yönelik eğitim alan kişi sayısı • Psikolojik danışmanlık verilen kişi sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> • 605.000 Kişi • % 10 • 605.000 Kişi • 90.000 Kişi

Kaynak: (2010-2014 Stratejik Planı, s. 82-83)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

İBB'nin 2010-2014 dönemi için belirlemiş olduğu sağlıkta yaşam kalitesinin sürdürülebilir bir biçimde gelişmesine katkı sağlama amacı, " Kent sakinlerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlamak amacıyla koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerini sunmak, sağlık sorunlarına hastane öncesinde müdahale etmek ve halk sağlığına yönelik veterinerlik hizmetleri ve laboratuvar muayeneleri gibi destek sağlık hizmetlerini etkin yürütmektir." şeklinde ifade edilmektedir.

Yukarıdaki tablolarda maddeler halinde gösterilen hedefler ışığında 2014 yılına kadar gerçekleştirilmiş olması planlanan faaliyetlerden, kadınlara yönelik ve/veya kadınların hayatlarına etki edebilecek nitelikte olanları aşağıdaki gibi listeleyebiliriz:

1. Yaşlılara Yönelik Bakım ve Rehabilitasyon Hizmetleri
2. Evde Sağlık Hizmetlerinin Gerçekleştirilmesi
3. İhtiyaç Sahibi Kişi/Ailelere Nakdi Yardımların Yapılması
4. İhtiyaç Sahibi Aileye Yönelik Aynı Yardımlarının Yapılması
5. Kadınlara Yönelik Kadın Sığınma Evi Projesinin Gerçekleştirilmesi

3.3.1.2. 2015-2019 Stratejik Plan Döneminde İBB'de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2015-2015 yılları arasındaki dönemi kapsayan stratejik planında, kent sakinlerinin sosyal ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetlerini geliştirme ve yaygınlaştırma amacından yola çıkılarak, sosyal belediyeçilik politikasına uygun insan odaklı, yaşanabilir bir kent için yeni projeler, faaliyet ve yatırımlar ile hizmetlere devam edildiği ifade edilmektedir.

2015-2019 stratejik planında, 'Sosyal Destek Hizmetleri Yönetimi' altında İBB'nin dezavantajlı bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayarak hizmetleri etkinleştirmek ve yaygınlaştırmak adına, engelli bireylere, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon, sporla rehabilitasyon, yaz kampları, bilgilendirme ve danışmanlık, eğitim, psiko-sosyal destek, istihdama destek olma, ulaşım gibi konularda hizmetler verildiği belirtilmektedir. Ayrıca, sosyal hizmet kapsamında, ihtiyaç sahibi ailelere ayni ve nakdi yardım, öğrencilere ise eğitim yardımları yapıldığı, kadın ve aileye yönelik olarak da sosyal destek sağlanması da sosyal destek hizmetleri yönetiminin önemli hizmet alanlarından biri olarak sayılmaktadır.

Aynı kapsamda stratejik planda ayrıca, huzurevleri ve yaşam evlerinde yaşlı ve bakıma muhtaç kişilere yatılı ve gündüz bakım, sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri verildiği, spor kompleksleri ve spor tesisleri ile kent sakinlerinin spor faaliyetlerine erişebilirliğinin artırılması hedeflendiği belirtilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları ile meslek edindirme faaliyetlerini etkinleştirmek ve yaygınlaştırmak için, yaygın eğitim çalışmaları, seminerler, sempozyumlar, yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılım, sergiler, geziler, yarışmalar, kursiyer ürünlerinin satışı, kursiyerlere istihdam rehberliği, sosyal ve kültürel etkinlikler ile yayınlar şeklinde birçok alanda hizmet verildiğinden bahsedilmektedir.

2015-2019 stratejik planında 'Sağlık Hizmetleri Yönetimi' başlığı altında ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin merkezi yönetim ile koordinasyon içerisinde genel sağlık politikasını destekleyici olarak koruyucu, tedavi edici destek sağlık hizmetleri ile çevre sağlığı hizmetleri gibi birinci basamak sağlık işlerini yürütme amacıyla çeşitli hizmetler sunulduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda İBB bünyesinde sağlık alanında; acil sağlık ve can kurtarma, ayaktan teşhis tedavi, evde sağlık, hıfzıssıhha laboratuvar hizmetleri, kadın ve aile sağlığı hizmetleri, vektörlerle mücadele/ ilaçlama hizmetleri ve veteriner halk sağlığı hizmetleri gibi birçok sağlık hizmeti sunulmaktadır. Stratejik planda, erken tanıyla tedavi edilebilir sağlık sorunlarını özgün tarama yöntemleriyle belirlemeyi ve bu konuda toplumu bilinçlendirmeyi hedefleyen kadın ve aile sağlığı hizmetleri yaygın ve etkin bir şekilde sürdürüldüğü ifade edilmektedir.

Stratejik planlama çalışmasına veri oluşturması için paydaş analizi yapılmıştır. Paydaş analizinde İBB'nin faaliyetlerine yönelik olarak ortaya çıkan beklenti ve öneriler incelendiğinde 'Sağlık Hizmetleri Yönetimi'ne dair evde sağlık hizmetlerinde işbirliği sağlanması konusunda bir beklenti ortaya çıkmıştır. Aynı başlık altında, sağlık merkezlerinin, merkezi hükümet tarafından açılması önerisi geliştirilmiştir. 'Sosyal Destek Hizmetleri Yönetimi' ile ilgili olarak ise, şiddetten en çok etkilenen kesim olan kadın ve çocukların rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapılması ve ekonomik yönden destek olması amacıyla kadınların meslek edindirme ve istihdam edilmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi beklentileri oluşmuştur. Sosyal destek başlığı altında İstanbul'da sosyal yardım kalemleri, ekonomik destek

verilenler ile yaşlı ve engelli hizmetleri verilenler tek açtı altında belediye merkezli olarak yeniden yapılandırılması önerisi sunulmuştur (2015-2019 Stratejik Planı, s. 68).

2015-2019 Stratejik Plan döneminde İBB stratejik amaçları 17 ana başlık altında toplamıştır. Tez kapsamında incelenmekte olan kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin izlenebileceği stratejik hedefler ise önceki paragraflarda da belirtildiği üzere sosyal destek hizmetleri yönetimi ve sağlık hizmetleri yönetimi başlıkları altında toplanmış bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak hedeflere yönelik göstergeler, adetsel olarak 2019 hedefleri gösterilmiştir.

Tablo 3.13.: İBB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 3

2015 - 2019 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 3	
KENT SAKİNLERİNİN SOSYAL İHTİYAÇLARINA YÖNELİK DESTEK HİZMETLERİNİ GELİŞTİRMEK VE YAYGINLAŞTIRMAK	
HEDEF 2: Dezavantajlı Grupların Yaşam Kalitesinin Artırılmasına Katkı Sağlayarak Hizmetleri Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırmak	
GÖSTERGELER <ul style="list-style-type: none">• Dezavantajlı Ailelere Yapılan/Yapılacak Yardım Miktarı• Danışmanlık verilen engelli+engelli yakını sayısı• Engellilere ve yaşlılara sunulan ulaşım hizmeti sayısı• İstihdamı sağlanan engelli sayısı• Meslek edinme amaçlı eğitimlere katılan engelli sayısı	2019 HEDEFİ <ul style="list-style-type: none">• 165,000,000 TL• 375.000 Kişi• 130.000 Adet• 400 Kişi• 900 Kişi
HEDEF 4: Meslek Edindirme Faaliyetlerini Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırma	
GÖSTERGELER <ul style="list-style-type: none">• İsmek kurslarını tamamlayan kursiyer sayısı• İSMEK bünyesinde kurs verilen branş sayısı	2019 HEDEFİ <ul style="list-style-type: none">• 242.000 Kişi• 320 Adet
HEDEF 7: Yaşlılara Verilen Hizmet Etkinliğini Artırmak, Bakım ve Hizmet Standartlarını Geliştirmek	
GÖSTERGELER <ul style="list-style-type: none">• Bakımı yapılan sakin sayısı• Yemek hizmeti ve tıbbi malzeme desteği verilen sakin sayısı	2019 HEDEFİ <ul style="list-style-type: none">• 1300 Kişi• 1300 Kişi

Kaynak: (2015-2019 Stratejik Planı, s. 182-192)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3.14.: İBB 2015-2019 Stratejik Planı - Stratejik Amaç 7

2015 - 2019 STRATEJİK PLANI / STRATEJİK AMAÇ 7	
SAĞLIKTA YAŞAM KALİTESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR BİÇİMDE GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAMAK	
HEDEF 1: Kalıcı veya Hasar Verici Sağlık Sorunlarından Korunma ve/veya Erken Tanısının Konulmasına Katkı Sağlamak	
GÖSTERGELER <ul style="list-style-type: none">• Kanser taramalarından yararlanma• Sağlık Eğitimlerinden Yararlanma• Psikoterapi Hizmetlerinden Yararlanma	2019 HEDEFİ <ul style="list-style-type: none">• 132.478 Hizmet Adedi• 555.000 Hizmet Adedi• 109.032 Hizmet Adedi
HEDEF 2: Odak Gruplara Sağlık Hizmetini Etkinleştirmek ve Yaygınlaştırmak	
GÖSTERGELER <ul style="list-style-type: none">• Evde bakım hizmeti verilen hasta sayısı	2019 HEDEFİ <ul style="list-style-type: none">• 8.000 Hizmet Adedi

Kaynak: (2015-2019 Stratejik Planı, s. 177-178)'dan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablolarda maddeler halinde gösterilen hedefler ışığında 2019 yılına kadar gerçekleştirilmiş olması planlanan faaliyetlerden, kadınlara yönelik ve/veya kadınların hayatlarına etki edebilecek nitelikte olanları aşağıdaki gibi listeleyebiliriz:

1. Kanser tarama hizmeti
2. Toplumsal Ruh Sağlığını Koruma ve Terapi Hizmeti
3. Evde Sağlık Hizmeti
4. Engelliler Müdürlüğü'ne Bağlı Engelliler Merkezlerinin, Engelliler Yaz Kampının ve Ulaşım Hizmetlerinin Yürütülmesi Projesi
5. Yapılmakta Olan Sosyal Yardımların Devamlılığı
6. İSMEK Kurslarının İşletilmesi
7. Sakin Bakım Hizmet İşi
8. Kadıköy Gündüz Yaşlı Rehabilitasyon Merkezi

3.4. Kadınlara Yönelik Sunulan Sosyal Hizmetler Açısından İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin Karşılaştırılması

İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin kadınlara yönelik sosyal hizmetlerinin anlatılmasının ardından, tezin bu bölümünde, söz konusu iki belediyenin hizmetleri üzerine bir karşılaştırma yapılacaktır.

İzmir BB, 2010-2020 yılları arasında 2010-2017 ve 2015-2019 zaman aralıklarını kapsayacak şekilde 2 adet stratejik plan hazırlamıştır. 2010-2017 stratejik planına bakıldığında, İzmir BB'de Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı altındaki Sosyal İşler Şb. Md. ve Huzurevi Şb. Md. altında yürütülmekte olan kadınlara yönelik

sosyal hizmetler, 2015-2019 stratejik plan dönemine gelindiğinde Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ve Sosyal Projeler Daire Başkanlığı olmak üzere 2 ayrı daire başkanlığı altında yürütülmeye başlanmıştır. Dahası, söz konusu iki daire başkanlığı altında, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, huzurevleri, engelli hizmetleri, kadın çalışmaları ve sosyal projeler olmak üzere hizmet alanlarını ayrıştırarak şekilde bir şube müdürlüğü yapılanmasına gidilmiştir.

2010-2017 stratejik plan döneminde İzmir BB'nin BMOP kapsamında Kadın Dostu Kentler Projesinin proje illerinden birisi olmasına atıfta bulunularak, kadın-erkek eşitliği, kadına yönelik şiddet, kadınların toplum içinde ekonomik olarak güçlendirilmesi gibi aksiyon alanlarında hizmetler sunulacağı ifade edilmiştir. 2015-2019 stratejik planında da aynı şekilde Kadın Dostu Kent ünvanından yola çıkılarak kadın-erkek eşitliği esasına dayanan yerel sosyal politikaların ve hizmetlerin devam edeceğine vurgu yapılmıştır.

İzmir BB'nin 2010-2017 dönemi için belirlemiş olduğu stratejik amaçlarına daha yakından bakıldığında kadınlara yönelik ve/veya kadınların hayatlarına etkisi olabilecek nitelikte olan birkaç temel hizmet ve faaliyet alanı göze çarpmaktadır. Bunlar, yaşlı ve engelliler için evde bakım hizmeti, sağlıklı anne-kadın eğitimi, sağlık taramaları yapılması, huzurevi hizmetlerinin geliştirilmesi, ihtiyaç sahibi bireylere ayni ve nakdi yardımlar yapılması, kurs merkezleri açılması gibi daha genel başlıklar olarak sunulmuştur. Bu hizmetlerden yararlanacak kadın sayısı gibi, kadınlara yönelik hizmetleri ayrıca ölçebileceğimiz bir gösterge bulunmadığı dikkat çekmektedir.

2006 yılında Kadın Dostlu Kentler Projesine dahil olan İzmir'in 2010-2017 stratejik planında bu projeye ilişkin önceki paragraflarda bahsedildiği üzere kısa bir değini bulunmakla birlikte, kentin KDK statüsü ile ilgili doğrudan ifadelerle rastlanmamaktadır. 2010-2017 stratejik planı, proje kapsamından ayrı olarak değerlendirildiğinde de doğrudan kadınları hedefleyen amaçlar ve faaliyetler bulunmaması, kurs ve eğitim hizmetlerinin daha genel başlıklar altında toplanması ve kadın sığınma evlerine ilişkin herhangi bir hedef belirlenmemiş olması dikkat çekicidir. Stratejik planda, BMOP kapsamında kadınlara yönelik danışma,

bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetlerini yürütme amacıyla 2008 yılında İzmir BB bünyesinde kurulmuş olan Kadın Danışma Merkezi'ne de herhangi bir vurgu yapıldığına rastlanmamıştır (Günlük-Şenesen, Yücel, Yakar Önal, Ergüneş, & Yakut Çakar, 2017, s. 245).

2015-2019 döneminde İzmir BB'nin stratejik amaç ve hedeflerine daha yakından bakmak gerekirse 2015-2019 döneminde, kadınlara yönelik ayrıca belirtilmiş göstergeler olduğu görülmektedir. Sağlık taramaları, sağlıklı anne-kadın eğitimi gibi bir önceki plandaki gibi aynen kalan hedefler olmakla birlikte, özellikle 'kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik hizmet ve projeler sunulması' stratejisinde görüldüğü üzere dezavantajlı konumdaki bireyler tek tek belirtilmiştir. Bu stratejiye ilişkin performans göstergelerinde ise;

- ✓ Kadın sığınma evinden destek alacak kadın sayısı
- ✓ Kadın Danışma Merkezinden danışmanlık hizmeti alacak kadın sayısı
- ✓ Kadın Sağlığı Eğitim Programı uygulanacak kişi sayısı
- ✓ Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı uygulanacak kişi sayısı
- ✓ Aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim verilecek kişi sayısı
- ✓ Kadın ve aileye yönelik eğitimlere katılan kişi sayısı
- ✓ İzmir Yerel Eşitlik Eylem Planı kapsamında kadın haklarına yönelik hazırlanan afiş, broşür, görsel vs. sayısı
- ✓ Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik güçlendirme ve farkındalık eğitimine katılan kadın sayısı
- ✓ Kent genelinde açılan anne-bebek bakım kabini sayısı,

gibi göstergelere rastlanması, bir önceki stratejik plan ile farklılaştığı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısının hedeflere yansıtıldığı görülmektedir. İzmir BB'nin iki stratejik planında gözlenen belli başlı farklılıklara dair bir özet sunulmasının ardından izleyen paragraflarda İstanbul BB'nin stratejik planlarında kadınlara yönelik hizmetlerde dikkat çeken noktalara dair bir anlatım gerçekleştirilecektir.

İstanbul BB'ne bakıldığında, 2010-2020 yılları arasında 2010-2014 ve 2015-2019 zaman aralıklarını kapsayacak şekilde 2 adet stratejik plan hazırlandığı görülmektedir. 2010-2014 yılları arasında Sağlık ve Sosyal İşler Daire başkanlığı altındaki Sosyal Hizmetler Şb. Md., İstanbul Darülaceze Şb. Md. ve Özürlüler Şb. Md. olmak üzere 3 ayrı müdürlük altında yürütülmekte olan kadınlara yönelik sosyal

hizmetler, 2015-2019 yılları arasında da herhangi bir değişiklik göstermeden aynı müdürlükler altında sunulmaya devam etmiştir.

İBB'nin 2010-2014 stratejik planında, sosyal destek hizmetlerinin, öncelikli risk grupları belirlenerek dezavantajlı bireylere sunulacağı belirtilmiş ancak bu risk grupları detaylandırılmamış, doğrudan kadınları hedef alan bir hizmet yelpazesi sunulmamıştır. Sağlık hizmetleri alanında ise kadın ve aile sağlığına yönelik erken tanı ve tedavi için tarama hizmetlerinin sunulacağı belirtilmiştir. 2015-2019 planında da kadınları hedef kitle olarak işaret eden hizmetlerin yine sağlık hizmetleri altında toplandığını görmekteyiz.

İBB'nin 2010-2014 stratejik planındaki stratejik amaçlara dair hedef ve göstergelerin detayı incelendiğinde, verilen evde bakım hizmeti sayısı, yapılan nakdi yardım sayısı, İSMEK kurslarını tamamlayan ve kurs sonrasında istihdam edilen kursiyer sayısı gibi, ayrı olarak kadın sayısı belirtilmeden verilen daha genel göstergelere ek olarak, kadın sığınma evi tamamlanma oranı için %100 oranında hedef koyulmuştur. Ayrıca sağlık taraması yapılan kadın sayısı ve kadın ve aile sağlığına yönelik eğitim alan kişi sayısı gibi göstergelerde de doğrudan kadınların lehine olacak şekilde belirlenmiş hedefler olduğu göze çarpmaktadır.

Son olarak, İBB'nin 2015-2019 zaman aralığını kapsayana stratejik planının detaylı incelemesi yapıldığında, dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik hedeflere dair belirtilen göstergelerde, dezavantajlı kategorisinde kadınların bir grup olarak ayrıca belirtilmediği gözlenmektedir. Cinsiyet ayrımı yapılmadan genel bir engelli kategorisini işaret ederek, danışmanlık verilen, istihdamı sağlanan, mesleki eğitim verilen engelli sayısı gibi göstergelere ağırlık verildiği görülmektedir. Yine meslek edindirmeye yönelik İSMEK'lerde eğitim verilen kursiyer sayısı, kanser taramalarına yönelik hizmet adedi, psikoterapi hizmeti adedi ve evde bakım hizmeti sağlanan kişi sayısı gibi göstergelerde de -her ne kadar sağlık hizmetleri yönetimi ve sosyal destek hizmetleri yönetimi başlıkları altında kadınlara yönelik hizmetler sunulacağı belirtilmiş olsa da- kadınlara veya erkeklere yönelik olarak bir ayırım yapılmamıştır. Bu noktada, doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir bakış gözlenmediği belirtilmelidir.

İki büyükşehir belediyesinin 2010-2020 yılları arasını kapsayan dönemi öncelikle kendi içlerinde değerlendirildiğinde, iki ayrı stratejik planında da toplumsal cinsiyet duyarlılığı anlamında farklılaştıkları noktalar ve dönüşümler olduğu görülmektedir. Ardından iki belediye aynı zaman aralığında genel anlamda birbiri ile karşılaştırıldığında da benzer ve farklı yönlerinin olduğu tespit edilmiştir. Her iki belediye de söz konusu stratejik planlarında toplumsal cinsiyet eşitliği olgusuna özellikle vurgu yapan amaçlar belirlememiştir. Belediyeler hedeflerinde ve performans göstergelerinde kadınları ve erkekleri kendi yaşam deneyimleri açısından ayrı olarak ele alan, kadınların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik, kendilerine özgü hizmet planlaması yapılmadığı karşımıza çıkmaktadır. Yine de İzmir BB'de 2015-2019 stratejik planında, KDK Projesinin etkisi ile olduğu düşünülen çeşitli olumlu örneklerle de rastlanmaktadır. İBB'de ise 2010-2014 döneminde doğrudan kadınlara yönelik belirlenmiş göstergeler göze çarpmaktadır.

Sosyal anlamda çeşitli ve işlevsel hizmetleri planlarına dahil eden belediyeler, eşitliğin cinsiyet boyutunu hesaba katmadan daha liberal bir çizgide, toplumsal eşitliği ve adaleti tesis etme gayesinin ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıyla gerçekleştirilebileceğini göz ardı etmişlerdir. Kadınların dezavantajlı konumları giderilene kadar pozitif ayrımcılık uygulama gibi ilkelerden yola çıkılarak yerel düzeyde yapılacak olan stratejik planlamalara toplumsal cinsiyete duyarlı bir özellik kazandırma gerekliliği bu noktada öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde, belediyelerin sunmakta olduğu ve sunmayı planladığı sosyal hizmetlerin ve yardımların içinden kadınları hedef alanları ve kadınların hayatlarında etkisi bulunanları tespit ve analiz etmek amaçlanmıştır. Tez kapsamında üzerinde durulan belediyeler, yetki alanlarındaki yerleşiklerin ihtiyaçlarını daha yakından takip edebilen, bununla birlikte doğrudan onlarla temas kurarak ve çözüm sunarak müdahalede bulunan kamu yönetimi birimleri oldukları için seçilmişlerdi.

Tezin temel sorunsalı kapsamında, belediyelerin sundukları sosyal hizmetlerin kapsamından ve bu hizmetlerin toplumsal cinsiyet boyutundan bahsetmeden önce tezin temel kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla tarihsel süreçte sosyal belediyeçilik anlayışından bahsedilmiştir. Sosyal belediyeçiliğin, ortaya çıktığı dönemin toplumsal ihtiyaçlarına ne şekilde cevap verdiği ve ilerleyen dönemlerde nasıl bir gelişme geçirdiği incelenmiştir. Bu bağlamda sosyal belediyeçilik anlayışı benimsendikten sonra yerel birimler tarafından sunulan hizmetlerin geleneksel belediyeçilik anlayışından farklılaştığı göze çarpmaktadır. Nitekim zaman içerisinde belediyeler altyapı ve kanalizasyon, temizlik gibi hizmetlerin yanı sıra sorumlu oldukları bölgenin sosyo-kültürel yaşantısına da etki eden politikaları ve sosyal sorunların çözümünü de sorumlulukları kapsamına almaya başlamışlardır.

Tezin izleyen kısmında Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin gelişimine dair bir inceleme sunulmuştur. Türkiye'de merkezden yönetimin ağır bastığı kamu yönetimi anlayışı Osmanlı'dan miras alınmış ve cumhuriyetin ilk yıllarında geçerliliğini korumuştur. Bu sebeple Türkiye'de sosyal belediyeçilik anlayışının gelişimine dair sunulacak analiz Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası sosyal belediyeçilik olarak dönemsel bir ayırım üzerinden ele alınmıştır. Buna göre, Cumhuriyet sonrası dönemde, tek partili rejimden çok partili döneme geçiş, ikinci dünya savaşı, köyden şehirlere göç gibi çeşitli dinamiklerin ve ardından gelen ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümlerin; her dönemin kendi konjonktürel yapısı çerçevesinde yerel yönetimlerin tanımını, kurumsallaşmasını ve dolayısıyla sunulan hizmetlerin kapsamını da etkilediği görülmektedir.

Tezin sonraki bölümünde sosyal belediyeciliğin toplumsal cinsiyet boyutu tartışılmıştır. Sosyal politikaların uygulama araçlarından olan sosyal hizmetlerin, toplumsal cinsiyet eşitliği prensibi ile yeniden yapılandırılması, kadınların güçlendirilmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Gerek kadınların kayıtlı ve ücretli istihdama katılımı gerekse yaşam potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilmelerinde; yerel yönetimlerin sunacağı bakım hizmetlerinin önemi ve eğitimden sağlığa, sosyal ve kültürel aktivitelerden meslek edindirmeye birçok farklı konuda politika yapımcılarla iş birliği içinde olmasının gerekliliği öne çıkmaktadır.

Sosyal belediyecilik kapsamında, yaşlı ve çocuk bakımında alternatif bakım hizmetleri (kreş ve yaşlı bakım evi vb.), ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kadınların sosyal ve ekonomik hayatlarını doğrudan etkileyecek olan hizmetlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Tez kapsamında, belediyeler tarafından sunulan hizmetler sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminin önüne geçilebilecek bir anlayışın yaygınlaşıp kurumsallaştırılmasına yönelik analizlerde bulunulmuştur.

Buna göre toplumsal cinsiyet eşitliğine dair konuların, belediyelerin stratejik planlarına ve bu planlarda belirtilen amaç, hedef, faaliyet, proje ve performans göstergeleri gibi temel başlıkların kapsamına alınması, sunulan hizmetlerin çerçevesinin de toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla çizilmesini sağlayacaktır. Belediyelerin performans göstergelerinin, çeşitli toplumsal grupların önceliklerini içerek şekilde, bu grupların ihtiyaçlarını kendi özel durumları içerisinde değerlendirerek belirlenmesi bu noktada yol gösterici olacaktır. Toplumda kadınlar ve erkekler arasında var olan eşitsizliklerin tespit edilip, bu eşitsizliği gidermek amacıyla doğrudan kadınları işaret eden, kadınları bir toplumsal sınıf ve hizmet yararlanıcısı olarak belirleyen stratejik amaçlar ve hedefler belirlemek gerekmektedir. Genel amacın toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla belirlenmesinin ardından kadınların ve erkeklerin ayrı ayrı izlenebildiği göstergelerin oluşturulması ile toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminin önüne geçilebilir.

Örneğin bir belediye tarafından sağlanacak olan aynı veya nakdi yardımdan faydalanacak kadın ve erkeklerinin sayısının ayrı ayrı gösteriliyor olması, var olan

eşitsizliğin ölçümüne ve dolayısıyla üretilecek çözüm önerilerini daha sağlıklı bir zeminde oluşturmaya olanak sağlar. Bir başka örnek olarak, meslek edindirmeye yönelik kurslara katılan kadın sayısı, katılımcı kadınlardan sertifika almaya hak kazananların sayısı ve bu eğitimler yardımıyla ve akabinde iş bulup sosyal güvenceli bir şekilde istihdama katılan kadın sayısı gibi performans göstergeleri, stratejik planı hazırlayan belediyenin doğrudan kadınların lehine belirlediği amaçları ve hedefleri olduğunu, sosyal politika gündemlerine toplumsal cinsiyet eşitliğini aldıklarını göstermektedir.

Tezin son bölümünde ise İzmir ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri örnekleri üzerinden 2010-2020 yılları arasında iktidar ve ana muhalefet partisinin yerel yönetimler nezdinde kadınları ve ihtiyaçlarını ele alışları, sundukları hizmetlerin temel karşılaştırma noktası olarak belirlenmesiyle analiz edilmiştir. Kadınlara yönelik sunulan hizmetler, hayata geçirilen projeler ve yardım kalemleri belediyesinin stratejik planlarından elde edilen veriler ile detaylandırılmış ve örneklendirilmiştir. Stratejik planlar belediyelerin belli bir zaman aralığını kapsayacak şekilde hazırladıkları en üst politika belgeleri olmaları dolayısıyla, sosyal hizmetlerin toplumsal cinsiyet boyutunu incelemede de yol gösterici olacağından analiz kapsamına dahil edilmiştir.

Tez kapsamında, sosyal belediyecilik anlayışına toplumsal cinsiyete duyarlı bir nitelik kazandırılması amacıyla öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Kadınların geleneksel ataerkil örüntülerden özgürleşerek kamusal alanda daha etkin ve aktif bir biçimde var olmaları, hem merkezi hem yerel düzeyde yapılacak politik düzenlemelerle mümkün olabilir. Kadın dostu bir belediyeciliği mümkün kılabilmek adına yerel düzeyde belediyeler tarafından hayata geçirilebilecek bazı öneriler ise aşağıda sıralanmaktadır:

- ✓ Kreşler, yaşlı bakım evleri, sığınma evleri ve danışma merkezleri gibi sosyal mekan ihtiyaçlarını saptamak ve bu mekanların açılabilmesi için gerekli bütçe çalışmalarını başlatmak,
- ✓ Sığınma evi sonrasında kadınlara barınma olanakları sağlanması ile ilgili olarak aksiyon planı oluşturmak

- ✓ Toplumsal cinsiyet, cinsellik ve kadına yönelik şiddet alanlarında farkındalık yaratılması ve bilginin yaygınlaştırılması amacıyla eğitim ve konferanslar düzenlemek,
- ✓ Sosyal ve psikolojik destek merkezleri açmak,
- ✓ İstihdama yönelik kurslar açmak, kadınların açılan kurslara katılımını teşvik etmek için kurs açılan bölgelerde kreş, engelli ve yaşlı bakımı hizmetlerini geliştirmek,
- ✓ Kadınların kolay, ekonomik ve güvenli ulaşımını sağlamak,
- ✓ Kadın girişimcilere yönelik teşvik ve destekleri yaygınlaştırmak,
- ✓ Belediyelerde eşitlik birimlerinin ve komisyonlarının kurulup, sürekliliğini sağlamak,
- ✓ Şiddet mağduru kadınlar için ayrı bir sağlık protokolünün imzalanmasını sağlamak.

Buradan yola çıkılarak, söz konusu iki büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik yaklaşımı bağlamında kadınlara verdikleri hizmetlerin ve bu hizmetlere ayırdıkları bütçelerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı üzerine bir karşılaştırma sunulmuştur. Bu karşılaştırma sonucunda görülmüştür ki; belediyelerin henüz iç organizasyon yapılarında ve stratejik planlarında toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve bu kapsamda oluşturulan bir hizmet yelpazesi yeterli seviyede değildir. Belediyelerde, kısa vadede çözüm üretmek amacıyla olduğu düşünülen kadınlara yönelik bir takım hizmet ve performans göstergeleri olsa da, daha kökten bir çözümü ve yapılanmayı toplumsal cinsiyet duyarlılığı çerçevesinde sağlamak ve her türlü süreci planlarken bu algı ile hareket edebilmek için, sosyal politika alanında yapılacak olan reformlara ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yalçın: Sosyal Belediyecilik, **Yerel Siyaset**, C:1, S:3, Mart 2006.
- Akdoğan, Yalçın: Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik, **Eminönü Bülteni**, Şubat 2002.
- Akduran, Özgün: **Hane Devlet Piyasa Kadın Emeği ve Sosyal Politikalar Bağlamında Cinsiyetlendirilmiş Bütçe**, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2012.
- Andreotti, Alberta, Enzo Mingione, Emanuele Polizzi: Local Welfare Systems: A Challenge for Social Cohesion, **Urban Studies**, C:49, S:9, 2012, s. 1925-1940.
- Bayraktar, Bahar: **Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Bakış Açısı "Sosyal Belediyecilik" (Nilüfer ve Yıldırım Belediyesi Örneği)**, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Bayraktar, Ulaş: **Belediyelerde Kadın, Kadınlar İçin Belediye**, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, İstanbul, TESEV Yayınları, 2017.
- Beki, Abdülhakim: **Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği)**, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Blakemore, Ken, Edwin Griggs: **Social Policy an Introduction**, 3. bs., London, Open University Press, 2007.
- Çağdaş, Tülin: Türkiye'de Yerel Yönetimlerde İdari Özerklik, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, S:30, S:1, 2011, s. 391-416.
- Çelik, Ekin Gülşen: **Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

- Deacon, Bob: Globalization and Social Policy: The Threat to Equitable Welfare, **Geneva 2000: The Next Step in Social Development Occasional Paper No. 5**, United Nations Research Institute for Social Development, 2000.
- Dedeoğlu, Saniye: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emegi, **Toplum ve Bilim**, C:86, 2000, s. 139-170.
- Dedeoğlu, Saniye: Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye'de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı, **Çalışma ve Toplum**, C:2, S:21, 2009, s. 41-54.
- European Parliament: **Gender Budgeting - Building Public Budgets From a Gender Perspective**, Committee on Women's Rights and Equal Opportunities, 2013.
- Fatih, Güngör,
Metin Özuğurlu: İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri**, No:3, Şubat 1997.
- Günlük-Şenesen, Gülay,
Yelda Yücel, Ayşegül Yakar
Önal, Nuray Ergüneş, Burcu Yakut Çakar: **Kadınsız Kentler Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Hobson, Barbara: Solo Mothers, Social Policy Regimes and the Logics of Gender, **Gendering Welfare States**, Der: Diane Sainsbury, London, Sage Publications, 1994, s. 170-188.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi: 2015-2019 Stratejik Planı
<https://www.ibb.istanbul/icerik/butce-ve-yatirimlar>
(Çevrimiçi) 15 Aralık 2020.
- İzdeş Terkoğlu, Özge: Engendering the Welfare State: How Fa(i)r are the Scandinavian Welfare States, **Journal of Economic and Social Thought**, C:4, S:1, Mart 2017, s. 84-96.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi: 2010-2017 Stratejik Plan,
<https://www.izmir.bel.tr/tr/StratejikPlanlar/123/44>
(Çevrimiçi) 15 Aralık 2020.

- İzmir Büyükşehir Belediyesi: 2015-2019 Stratejik Plan,
<https://www.izmir.bel.tr/tr/StratejikPlanlar/123/44>
(Çevrimiçi) 15 Aralık 2020.
- Kadın Dostu Kentler: "Kadın Dostu Kent Nedir?"
<http://www.kadindostukentler.com/kdk-kadin-dostu-kent.php> (Çevrimiçi) 10 Ekim 2021.
- Kadın Koalisyonu: "Belediyelerin Pandemi Haritasını çıkarıyoruz!"
<https://kadinkoalisyonu.org/kamuya-mudahale/belediyelerin-pandemi-haritasini-cikariyoruz/>
(Çevrimiçi) 1 Aralık 2021.
- Kamuda Stratejik Yönetim: 2010-2014 dönemi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı,
<http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/1250/Istanbul+Buyuksehir+Belediyesi+2010-2014>
(Çevrimiçi) 15 Aralık 2020.
- Kamuda Stratejik Yönetim: Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi,
<http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/2nABM+Belediyeler+Icin+Stratejik+Planlama+Rehberi.pdf>
(Çevrimiçi) 4 Aralık 2021.
- Kaşıkırık, Ayşe,
Erkin Erimez,
İnan İzci: **Belediyeler İçin Entegre ve Kapsayıcı Stratejik Plan Hazırlama Rehberi**, İstanbul, Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları, 2019.
- Keleş, Sümeyra: **Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Kepenek, Evrim: "Belediyelerin Pandemi Haritası: Daha çok eşitlikçi politika"
<https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/232731-belediyelerin-pandemi-haritasi-daha-cok-esitlikci-politika>
(Çevrimiçi) 1 Aralık 2021.

- Kesgin, Bedrettin: Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:26, Ağustos, 2012, s. 169-180.
- Klatzer, Elisabeth, Özgün Akduran, Metehan Gültaşlı: **Belediyeler İçin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Rehberi**, İstanbul, UN Women, 2015.
- Klatzer, Elisabeth: **Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bütçeleme Kılavuzu**, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, İstanbul, TESEV Yayınları, 2012.
- Koç, Neslihan: Türkiye'de Sosyal Belediyecilik: Tarihsel Gelişim, İçerik ve Uygulama, **Yerel Yönetimlerde Güncel Gelişmeler**, Der: Mustafa Ökmen, Bursa, Ekin Yayınevi, 2015, s. 381-411.
- Koçak, Süleyman Yaman, Ali Ekşi: Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye'de Yerel Yönetimler, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:21, Mayıs 2010, s. 295-307.
- Köse, Hazel: **Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir Karşılaştırma: Maltepe ve Kadıköy İlçe Belediyeleri Örnekleri**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Misra, Joya, Leslie King: Kadın, Toplumsal Cinsiyet ve Devlet Politikaları, **Siyaset Sosyolojisi: Devletler, Sivil Toplum ve Küreselleşme**, Der: T. Janoski, R. Alford, A. Hicks, M. A. Schwartz, Çev: Elçin Deniz Ela, Ankara, Phonenix Yayınları, 2013, s. 681-708.
- Oktay Yılmaz, Berrin: Kadınların Sosyal Vatandaşlığı ve Bakım Emeğine Yönelik Tartışmalar, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, S:12, 2013, s. 139-154.
- Pektaş, Ethem Kadri: Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi**, S:5, 2010, s. 4-22.

Seçkiner Bingöl, Ezgi,
Uğur Ömürgönülşen:

Sosyal Belediyecilik Bağlamında Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:27, S:3, 2018, s. 1-26.

Seçkiner Bingöl, Ezgi:

Yerel Yoksulluk Yönetimi: İngiltere Örneği ve Sosyal Belediyecilik Bağlamında Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Selek Öz, Cihan,
Sinem Yıldırım alp:

Türkiye'de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü, Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2009, s. 453-463.

Selek Öz, Cihan:

Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri), Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2010.

Sezik, M.

Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi ve Sorun Alanları, **İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C:5, S:2, Aralık 2016, s. 171-186.

Şahin, Hava:

Sosyal Belediyecilik Anlayışının Benimsenmesi: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Şen, Mustafa:

Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı, Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik, Sosyal Politikalar Dergisi, S:2, 2007.

Şentürk, Ayşe:

Cinsiyet Eşitliği Perspektifinde Belediye Bütçeleri: Fatih Belediyesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

T.C. Cumhurbaşkanlığı
Mevzuat Bilgi Sistemi:

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>
(Çevrimiçi) 4 Aralık 2021

- T.C. Resmi Gazete: 1580 Numaralı Belediye Kanunu
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf> (Çevrimiçi)
23 Eylül 2019.
- Taşcı, Faruk: **1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Tekeli, İlhan, İlber Ortaylı: **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, Ankara, Ay Yıldız Matbaası, 1978.
- Tekindal, Melike: Türkiye'de Sosyal Yardımların Yapısal İşlevsel Yaklaşımına Göre Analizi, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, C:29, S:2, Ekim 2018, s. 335-362.
- Temur Nurcihan, Pınar İlkiz: "Kadın Koalisyonu'ndan Pandemi Haritası: Pandemide Gözümüz Belediyelerin Üstündeydi",
<https://morbulten.kadinininsanhaklari.org/kadin-koalisyonundan-pandemi-haritasi-pandemide-gozumuz-belediyelerin-ustundeydi/> (Çevrimiçi) 1 Aralık 2021.
- Türkiye İstatistik Kurumu: Nüfus ve Demografi İstatistikleri,
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (Çevrimiçi) 15 Kasım 2021.
- Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu: Sosyal Hizmetin Küresel Tanımı,
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (Çevrimiçi) 16 Şubat 2021.
- Ünlü, Ufuk: **Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi**, Sayıştay Dergisi, S:102, Temmuz-Eylül 2016, s. 63-89.
- Yakar Önal, Ayşegül: **Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme**, Ankara, CEİD Yayınları, 2021.
- Yılmaztürk, Aysun, Tahsin Güler: Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik ve Temel Sorunları, **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, C:6, S:1, Haziran 2017, s. 2-22.